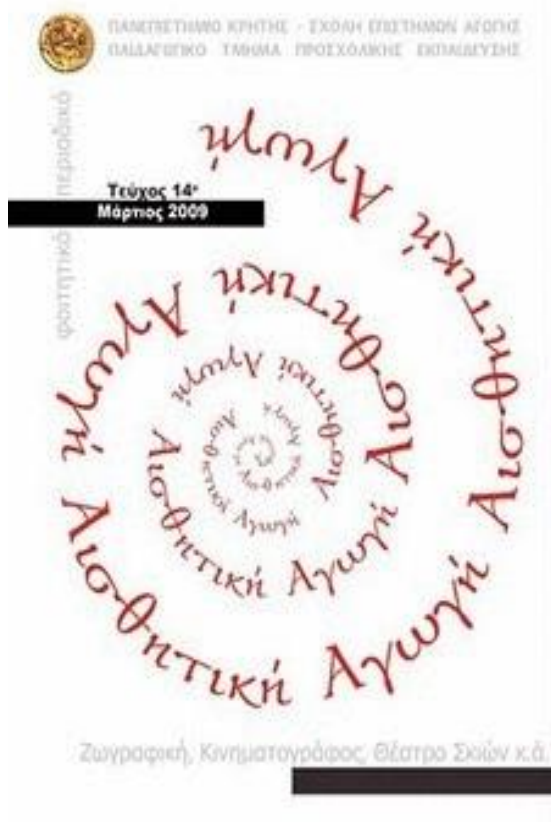

«ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ» ΤΕΥΧΟΣ 14^ο, ΜΑΡΤΙΟΣ 2009

ΛΙΓΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΛΟΓΙΑ

Σ' αυτό το τεύχος παρουσιάζονται και συζητούνται δείγματα καλλιτεχνημάτων από μια ευρεία σειρά τεχνών: από το θέατρο σκιών, από τα κινούμενα σχέδια της εκπαιδευτικής τηλεόρασης, από την κλασική ζωγραφική, από τον παιδικό κινηματογράφο και από το θεατρικό παιχνίδι.

Είναι αξιοπρόσεκτη η εμβρίθεια και το μεράκι για τη λεπτομέρεια που χαρακτηρίζουν το ερευνητικό βλέμμα των συγγραφέων. Δείχνουν ότι παίρνουν στα σοβαρά όχι μόνο το θεματικό τους αντικείμενο αλλά και τον εαυτό τους ως ερευνητικό υποκείμενο που περιγράφει, σχολιάζει, κρίνει και ανοίγει νέους ορίζοντες στην Αισθητική Αγωγή.

Το τεύχος είναι εμπλουτισμένο και με κάποια σχόλια σε ένα χωρίο του «πατέρα της ψυχανάλυσης», του Sigmund Freud, του οποίου η διεισδυτική ματιά στα καλλιτεχνήματα δεν είναι κατά κανέναν τρόπο παραβλέψιμη.

Γιάννης Τζαβάρας
Καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος Π. Ε.

EDITORIAL

Η «Αισθητική Αγωγή» δημοσιεύει πρωτότυπα κείμενα που αναφέρονται σε μια εκτεταμένη περιοχή:

Α) Σε θεωρίες γύρω από την τέχνη, το ωραίο και τις σχετικές έννοιες. Β) Σε καλλιτεχνικά έργα (ανάλυση και αξιολόγησή τους). Γ) Στην ιστορία της τέχνης. Δ) Στην αισθητική καλλιέργεια και στην καλλιτεχνική εκπαίδευση. Ειδικότερα το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στο χώρο της προσχολικής και πρωτοσχολικής εκπαίδευσης.

Τα υπό δημοσίευση άρθρα οφείλουν να τηρούν τους όρους συγγραφής επιστημονικών κειμένων, π.χ. να χωρίζονται σε κεφάλαια και να συμπληρώνονται με σχετική βιβλιογραφία.

Στη βιβλιογραφία πρέπει να αναγράφονται: Το ονοματεπώνυμο του συγγραφέα, ο τίτλος του βιβλίου (ή του άρθρου), ο εκδοτικός οίκος, ο τόπος και το έτος της δημοσίευσης (αν πρόκειται για άρθρο σε περιοδικό ο αριθμός του τεύχους, το έτος και οι σελίδες).

Η Διεύθυνση του περιοδικού επιφυλάσσεται να κάνει διορθώσεις ή περικοπές προς τούτο είναι χρήσιμο να αναφέρεται η διεύθυνση του συγγραφέα ή/και το τηλέφωνό του. Τα κείμενα πρέπει να συνοδεύονται από σχετική δισκέτα ή CD. Κείμενα και φωτογραφικό υλικό δεν επιστρέφονται.

Ταχυδρομική διεύθυνση: Γιάννης Τζαβάρας,
Πανεπιστήμιο Κρήτης, 74100 Ρέθυμνο.
e-mail: itzavar@edc.uoc.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ειρήνη Μεραμβελιωτάκη: **Ευγένιου Σπαθάρη: «Ο Μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι». Πώς μπορεί να διαπαιδαγωγήσει τα νήπια; 3**
2. Αικατερίνη Λαγκουβάρδου: **Πώς μπορούν οι γονείς να ενισχύσουν γλωσσικά τα νήπια μέσω της εκπομπής «Ντόρα η εξερευνήτρια» 8**
3. Ειρήνη Διαλεκτού: **Leonardo da Vinci: «Η Παναγία Benois». Πώς καλλιεργεί συναισθηματικά τα νήπια; 13**
4. Μαρία-Θεοφανία Κουνελάκη: **Ποια μηνύματα μπορεί να μεταδώσει στα νήπια η διδασκαλία της ταινίας «Πέρα από το φράχτη» 16**
5. Ευφροσύνη Κουνάλη: **Ο ρόλος του εμπνευστή στο θεατρικό παιχνίδι «Περίπατος σ' ένα ανοιξιάτικο λιβάδι» 20**
6. Δέσποινα Παπακώστα: **Σχόλια σε ένα χωρίο του Sigmund Freud 27**

Ειρήνη Μεραμβελιωτάκη

Ευγένιου Σπαθάρη: «Ο Μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι». Πώς μπορεί να διαπαιδαγωγήσει τα νήπια;

Πρόλογος

Οι πρώτες ιστορικά βεβαιωμένες πληροφορίες για το θέατρο σκιών του Καραγκιόζη εντοπίζονται στα μέσα του 17^{ου} αιώνα. Από τις αρχές του 19^{ου} μπορούμε να μιλάμε για καθαρά ελληνικό Καραγκιόζη, που ξεκίνησε μάλιστα από την Ήπειρο με κορυφαίο δημιουργό τον Ψάλτη Σαρδούνη ή Μίμαρο, ο οποίος και μετέτρεψε το θέαμα σε οικογενειακό θέατρο (1890). Συνεχιστές, βοηθοί και μαθητές του υπήρξαν ο Γ. Ρούλης, ο Μ. Χριστοδούλου και Θ. Θεοδωρέλλος. Ο τελευταίος, μάλιστα, υπήρξε ο δάσκαλος του Σωτήρη Σπαθάρη, πατέρα του Ευγένιου, ο οποίος, μαζί με τον πατέρα του, θεωρείται κορυφαίος Καραγκιοζοπαίκτης, που διέσωσε και διέδωσε το θέατρο σκιών του Καραγκιόζη στην Ελλάδα.

Στην εργασία αυτή θα προσπαθήσω να αποδείξω ότι όχι μόνο μπορεί μία παράσταση σκιών να λάβει χώρα σε νηπιαγωγείο, αλλά και ότι είναι τόσο ωφέλιμη για τα νήπια που τελικά επιβάλλεται. Τα παιδιά μπορούν να ωφεληθούν βλέποντας μια παράσταση του θεάτρου σκιών, πόσο μάλλον όταν τα ίδια συμμετέχουν είτε στη δημιουργία των σκηνικών και των φιγούρων, είτε στην διασκευή του έργου και στο παίξιμο. Στα παρακάτω κεφάλαια θα αναφερθώ στο έργο του Ευγένιου Σπαθάρη «Ο Μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Περίληψη του έργου

Σε μία πολιτεία υπάρχει ένα φίδι, που για να αφήσει το νερό της πηγής να τρέξει κάθε χρόνο, ζητά να κατασπαράξει ένα κορίτσι. Την επιλογή των κοριτσιών για τη θυσία αυτή, οι κάτοικοι την κάνουν με κλήρωση. Ο πασάς βγάζει διαταγή ότι όποιος σκοτώσει το καταραμένο φίδι θα πάρει 200 λίρες, θα παντρευτεί την κόρη του και μετά το θάνατό του θα πάρει το θρόνο του. Έρχονται διάφοροι γνωστοί τύποι, αλλά κανένας δε καταφέρνει να σκοτώσει το καταραμένο φίδι. Τέλος, εμφανίζεται ο Μέγας Αλέξανδρος, ο οποίος σκοτώνει το καταραμένο φίδι και λυτρώνει τον τόπο από τα δεινά.

1.2 Κεντρικό μήνυμά του έργου

Το έργο περνάει ένα πολύ σημαντικό μήνυμα, που έχει ειδικότερα στις μέρες μας σπουδαία αξία. Τονίζει το πόσο σημαντικό είναι να κάνουμε αγαθοεργίες χωρίς να περιμένουμε ανταπόδοση. Όταν ο Μέγας Αλέξανδρος σκοτώνει το καταραμένο φίδι, δεν θέλει ούτε το θρόνο ούτε τις λίρες ούτε τη βασιλοπούλα: το μόνο που ζητά ως αντάλλαγμα είναι να αφήσει ο Πασάς ελεύθερους τους Χριστιανούς. Το να κάνουμε το καλό χωρίς να περιμένουμε αμοιβή, είναι μια σπουδαία αξία με την οποία οφείλουμε να γαλουχήσουμε τα παιδιά.

1.3. Πώς σκιαγραφούνται οι χαρακτήρες μέσα από το συγκεκριμένο έργο

Εδώ θα ασχοληθούμε με την προσωπικότητα του κάθε ήρωα ξεχωριστά, προσπαθώντας να αναλύσουμε τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία τους, όπως αυτά αναδύονται μέσα από το έργο. Τα πρόσωπα που συμμετέχουν στο έργο είναι ο Καραγκιόζης, τα παιδιά του τα Κολλητήρια, ο Πασάς, ο Χατζηαβάνης, ο Βεληγκέκας, ο Γορίλας, η κόρη του Πασά η Χαριέ, ο Γατσουλίνος, ο Μέγας Αλέξανδρος και οι διάφοροι υποψήφιοι που προσφέρονται να σκοτώσουν το καταραμένο φίδι, Μιρικόγκος, Μπέης, Μορφονιός, Διονύσιος και Μπαρμπαγιώργος.

Αρχικά, ο **Καραγκιόζης** είναι εκείνος που πρωταγωνιστεί και «κλέβει την παράσταση». Οι διάλογοί του με τον Χατζηαβάνη, καθώς παρακούει (;) τις εντολές του πασά (όποιος φονεύσει → όποιος χωνεύσει, Πασά → πατσά) με τον Εβραίο αλλά και με όλους τους υποψήφιους, για να σκοτώσουν το καταραμένο φίδι, χαρίζουν τρανταχτά γέλια στα μικρά παιδιά.

Χαρακτηριστικά του Καραγκιόζη φαίνεται πως είναι η τεμπελιά και η φυγοπονία. Θέλει να κερδίσει χρήματα, αλλά χωρίς καθόλου να κουραστεί. Έτσι, όταν του προσφέρει ο Χατζηαβάνης δουλειά, να τον βοηθήσει στο τελάλημα της εντολής του Πασά έναντι κάποιας αμοιβής, εκείνος προτιμά να καθίσει έξω από το Σαράι να τον ακούει ο Πασάς και να του δώσει κάτι παραπάνω. Είναι πονηρός αλλά ταυτόχρονα αφέλιμης-κουτοπόνηρος θα ήταν το επίθετο που θα τον χαρακτήριζε απόλυτα. Είναι θεόφωτος και κατοικεί σε μια ετοιμόρροπη καλύβα μαζί με τους γιούς του. Παρόλα αυτά δεν χάνει ούτε το κέφι του και τη μεγάλη του όρεξη για ζωή. Αντιμετωπίζει τις δύσκολες στιγμές με αστείρευτο χιούμορ και κωμικότητα. Η παρακάτω σκηνή το επιβεβαιώνει:

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Κολλητήρη!

ΚΟΛΛΗΤΗΡΗΣ: Παρών, μπαμπάκο!

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Πήγαινε να πάρεις μια πεντάρα ψωμί και δυο οκάδες φασόλια.

ΚΟΛΛΗΤΗΡΗΣ: Θα τα φάμε όλα τα φασόλια, μπαμπάκο;

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Άμα περισσέψουν θα κάνουμε και ποδόλουτρο.

Έτσι περνάει ένα βασικό μήνυμα, ότι η αισιοδοξία δεν πρέπει να μας εγκαταλείπει ούτε στις πιο δύσκολες στιγμές. Επιπλέον είναι δειλός και πολύ φοβητσιάρης, αλλά όταν κινδυνεύουν οι φίλοι του, εκείνος δείχνει έναν αξιοθαύμαστο ηρωισμό πηγαίνοντας να τους βοηθήσει όπως μπορεί, χωρίς καθόλου να σκεφτεί τον εαυτό του. Μολονότι μπορεί να κάνει μικρές απατεωνιές, όταν του δίνεται η ευκαιρία να εκμεταλλευτεί την κατάσταση και να υποστηρίξει ότι εκείνος σκότωσε το καταραμένο φίδι παίρνοντας έτσι την αμοιβή, εκείνος δεν το κάνει, αλλά λέει όλη την αλήθεια. Για του λόγου το αληθές ακολουθεί η εξής σκηνή:

ΧΑΤΖΗΑΒΑΝΗΣ: Μπααα, Καραγκιόζη μου, εσύ το σκότωσες; Γιατί βλέπω που από μακριά σε καμαρώνει όλος ο κόσμος που το αποσκοτώνεις.

ΠΑΣΑΣ: Σε συγχαίρω Καραγκιόζη! Είσαι γενναίος και αμέσως θα γίνεις γαμβρός μου.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Πασά μου, το θηρίο το σκότωσε ο Αλέκος που πουλάει τα κυδόνια [= Αλέξανδρος ο Μακεδών] και για δώρο θέλει να αφήσεις ελεύθερους από τις φυλακές όλους τους χριστιανούς.

ΠΑΣΑΣ: Καραγκιόζη, αμέσως έγινε το χατίρι του Μακεδόνα και σήμερα πανηγυρίζω αυτή την ημέρα.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Τότε εγώ, πασά μου, θα σας χορέψω όλους έναν ελληνικό χορό. Εμπρός, άντε μάεστρο, παίξε μας ένα καλαματιανό.

Πολλά στοιχεία του Καραγκιόζη είναι σε θέση να διαπαιδαγωγήσουν τα μικρά παιδιά, ακόμα και τα αρνητικά, αφού παρουσιάζονται με όμορφο τρόπο. Είναι ένας λαϊκός άνθρωπος που βλέπει την αισιόδοξη όψη της ζωής, όσα εμπόδια ή δυσκολίες και αν αντιμετωπίσει μπροστά του. Ακόμα και οι απατεωνιές που κάνει η τα μικρά ψέματα που λέει είναι τόσο αθώα, ώστε δεν βλάπτουν κανένα. Η κίνησή του όμως, να μην εκμεταλλευτεί την κατάσταση και να παραδεχτεί ότι ο Μέγας Αλέξανδρος ήταν εκείνος που σκότωσε το φίδι, μπορεί να χαρακτηριστεί ηθική και λαμπρό παράδειγμα προς μίμηση, τόσο για τα μικρά όσο και για τα μεγάλα παιδιά.

Ο *Χατζηαβάτης* σε αντίθεση με τον Καραγκιόζη φαίνεται πως είναι φιλόπονος και εργατικός μέσα από το εξής χωρίο:

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Μάλιστα, άρχοντά μου, τρέχω ο καημένος... Τα δυο μου ματάκια θα βγάλω για την ευγένειά σας...

TAXYP: Πάρε αυτό το φερμάνι και μόλις τελειώσεις την εργασία σου, θα έρθεις στο σαράι να πληρωθείς.

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Ευχαριστώ, πολυχρονεμένε μου! Ο Θεός να σας έχει καλά, να κόβει μέρες από μένανε και να δίνει χρόνια στην αφεντιά σας. Δεν είναι ανάγκη για λεφτά, άρχοντά μου...

TAXYP: Ε, Χατζηαβάτη, άνθρωπος που εργάζεται πρέπει και να πληρώνεται. Πήγαινε, αντίο και καλή δουλειά.

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Στο καλό, άρχοντά μου, στο καλό πολυχρονεμένε μου! Πέτρα να μη βρεθεί να σκοντάψετε, στο καλό.

(Ο Ταχύρ φεύγει).

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ: Δόξα σοι ο Θεός, που βρήκα δουλίτσα για σήμερα.. Τι κάθομαι τώρα και δεν αρχινώ να τελαλώ...

Όταν ο Ταχύρ του ζητά να αναλάβει να ντελαλήσει τις εντολές του Πασά, εκείνος δεν είναι αχάριστος: όχι μόνο δέχεται αλλά είναι και ευγνώμων προς τον Θεό και τον Ταχύρ που για σήμερα βρήκε δουλειά. Από την άλλη δεν δείχνει να είναι ένας άνθρωπος με δυναμική προσωπικότητα και περηφάνια.

Τα νήπια έχουν θετικά στοιχεία να αποκομίσουν από τον χαρακτήρα του Χατζηαβάτη, όπως την αγάπη για την εργασία, την ευγνωμοσύνη και τη φιλοπονία, και φυσικά να συνειδητοποιήσουν ότι τίποτα δεν σου προσφέρεται αν δε μοχθήσεις γι' αυτό. Υπάρχουν όμως και στοιχεία προς αποφυγή, όπως η ανίσχυρη προσωπικότητα και η υποτακτικότητα.

Ο *Πασάς* έχει το ρόλο του ανώτατου άρχοντα. Αντιπροσωπεύει την Τουρκική εξουσία. Εμφανίζεται ως αυστηρός, όταν στέλνει τον Βεληγκέκα να δείρει τον Καραγκιόζη επειδή ντελαλούσε έξω από το Σαράι. Από την άλλη όμως φαίνεται να ενδιαφέρεται πολύ για τους ανθρώπους του τόπου του μιας και δίνει λίρες, τον θρόνο του, ακόμα και τη μονάκριβη κόρη του για να απαλλαγούν από το καταραμένο φίδι. Τέλος, φέρεται σωστά και δίκαια, μιας και κάνει ό,τι του ζητά ο Μέγας Αλέξανδρος και ελευθερώνει τους Χριστιανούς.

Η *Χαριέ*, η κόρη του Πασά, συμμετέχει μόνο σε μία σκηνή. Φαίνεται η αγάπη και η υπακοή προς τον πατέρα της, μιας και δεν του φέρνει καμιά αντίρρηση σε ό,τι εκείνος αποφασίζει για την ίδια.

Ο *Μέγας Αλέξανδρος* (λαϊκά: *Μεγαλέξανδρος*) είναι εκείνος που απαλλάσσει από τα δεινά τους κατοίκους, σκοτώνοντας το φίδι. Δίνει όμως συνάμα και το λαμπρότερο ηθικό δίδαγμα που πηγάζει από το συγκεκριμένο έργο, μιας και δεν δέχεται τίποτα από όσα του προσφέρει ο Πασάς και ζητά μόνο την ελευθερία των Χριστιανών.

Τα υπόλοιπα πρόσωπα της ιστορίας, ο *Μπαρμπαγιώργος*, ο *Μπέης*, ο *Μορφογιός*, ο *Διονύσιος* και ο *Εβραίος* είναι όλοι ψευδοπαλικαράδες που πιστεύουν ότι θα σκοτώσουν το φίδι και μάλιστα με μεγάλη ευκολία, αλλά τελικά τους σώζει την τελευταία στιγμή από τα δόντια του ο Καραγκιόζη.

1.4 Η αλληγορία του Μεγαλέξανδρου

Εξετάζοντας βαθύτερα την υπόσταση αυτού του ήρωα έχουμε πολλά να πούμε, διότι έχει απασχολήσει πολύ Έλληνες και ξένους ειδικούς. Πρόκειται για έναν Χριστιανό πολεμιστή του πολέμα το κακό. Πολλοί διαβλέπουν ομοιότητες με τον χριστιανό νικητή των τεράτων, τον Άγιο Γεώργιο, ο οποίος είναι νικητής δύσκολων άθλων, ένας θεϊκός πρωταθλητής που χαρακτηρίζεται από γενναιότητα και ζωή. Ο θρύλος του Αγίου Γεωργίου, όπως παρουσιάζεται στα ελληνικά δημοτικά ποιήματα, απεικονίζει τον Άγιο σαν ένα χριστιανό ιππότη, του οποίου η αποστολή είναι να ελευθερώσει μια πόλη από ένα δράκο: ο Άγιος είναι ένας θεϊκός φρουρός. Ελέγχοντας την πηγή του χωριού ο δράκος δεν επιτρέπει να πάρουν νερό, μέχρι να θυσιαστεί ένα παιδί. Η θυσία γίνεται στην τύχη, μέχρι που ο κλήρος πέφτει στην κόρη του βασιλιά. Ο Άγιος Γεώργιος καλεύει με το κακό. Με το σύμβολο του σταυρού και την επίκληση στον Θεό σκοτώνει το δράκο. Τα σχετικά ποιήματα τελειώνουν με την άρνηση του Αγίου να πάρει το κορίτσι σαν βραβείο για τον άθλο που διεξήγαγε στο όνομα του Θεού. Τα περισσότερα στοιχεία του θρύλου, όπως φαίνονται στα σχετικά ποιήματα, είναι κεντρικά στα κείμενα του Καραγκιόζη και ο θρύλος σχεδόν ίδιος με το κείμενο που εξετάζουμε στην παρούσα εργασία.

Η επίδραση αυτού του θρύλου στο κείμενο του Καραγκιόζη πηγάζει περισσότερο από την όχι εκκλησιαστική, αλλά τη δημοτική ποιητική παράδοση των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου. Σε αυτή την παράδοση ο Άγιος επιδεικνύει μια υπερφυσική και όχι μια θνητή δύναμη. Είναι ένας ήρωας που υπηρετεί περισσότερο την κοινωνία από ό,τι τον Θεό. Μεταφέροντας θρησκευτικούς τόνους που αφορούν τη νίκη του Θεού απέναντι στον Σατανά και του Χριστιανισμού έναντι του Παγανισμού, η

μάχη του Αγίου είναι ξεκάθαρα συνδεδεμένη με αρχέτυπα θέματα της ζωής ενάντια στον θάνατο και της γονιμότητας ενάντια στη στειρότητα. Η δημοτική παράδοση, επομένως, ασκεί μια επίδραση που η εκκλησιαστική παράδοση προσπάθησε να καταπιέσει.

Η σπουδαιότητα του Άη Γιώργη μέσα στο έργο «Ο Μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι» επισημαίνεται και από τον Αγιομαυρίτη, ένα καταραμένο παιδί ο οποίος έδινε παραστάσεις στην Πάτρα περί το 1890. Αυτός είδε μια παράσταση του Καραγκιόζη στη Στυλίδα, όταν ήταν περίπου δέκα χρόνων, που παρουσίαζε τον Άγιο Γεώργιο να σκοτώνει ένα δράκο και να σώζει μια πριγκίπισσα. Σύμφωνα με αυτή την οπτική μαρτυρία, η παρουσίαση του Αγίου στη σκηνή και ειδικά στην περίπτωση που εμπλέκεται το ερωτικό στοιχείο, θεωρούνταν προσβολή για την Εκκλησία. Γι' αυτό στην παράσταση του Καραγκιόζη ο Άγιος Γεώργιος αντικαταστάθηκε σταδιακά από τον θρυλικό Μεγαλέξανδρο. Ο αναχρονιστικός σταυρός στην κορυφή τη λόγχης του Αλεξάνδρου είναι ένα απομεινάρει της συνεχούς παρουσίας του Αγίου Γεωργίου στην παράσταση, σύμφωνα με τον δραματοποιό Γιώργο Χαρίδημο. Από την άλλη ο Γιώργος Βελουδής (1989) βλέπει τον Άγιο Γεώργιο σαν μια τυχαία επίδραση στο κείμενο του Καραγκιόζη, μια επίδραση που ενισχύεται από τον λαϊκό και εθνικό πατριωτισμό της παράδοσης του Μεγαλέξανδρου. Ο Μεγαλέξανδρος είναι ένα άντρας του λαού. Η συνεισφορά του Αγίου Γεωργίου – κατά τη γνώμη του – είναι να προσθέσει ένα συμβολικό στοιχείο της μάχης ενάντια στον Σατανά, τον θάνατο και την αμαρτία. Αυτό όμως που δεν συνυπολογίζει η θέση του Βελουδή είναι η συντριπτική επίδραση που είχε ο Άγιος Γεώργιος στην ευρέως διαδεδομένη παράδοση της θανάτωσης του τέρατος, μια παράδοση ικανή να καταβροχθίσει διάφορους ήρωες, όπως ο Περσέας, ο Ηρακλής κτλ.

Ο θρύλος του Αγίου Γεωργίου, ο οποίος τοποθετείται στον 20ό αιώνα (αν και τα μαρτυρία του έγιναν τον 4ο), και το προγενέστερο μυθιστόρημα του Μεγαλέξανδρου βοηθήθηκαν από κάποιο μεσαιωνικό στοιχείο στον θρύλο του Αλεξάνδρου. Στα άγια κείμενα ο Μέγας Αλέξανδρος απεικονιζόταν με την περιβολή ενός Αγίου στρατιώτη και εμφανιζόταν σαν ένας ευγενής χριστιανός αυτοκράτορας. Ο χριστιανικός χρωματισμός που δόθηκε στον παγανιστή ήρωα και η συνεχής κοσμικοποίηση του Αγίου Γεωργίου στα ποιήματα και στα παραμύθια, οδήγησαν στην αφομοίωση των λεπτομερειών του θρύλου του Αγίου από τη δημοφιλή παράδοση και στη στενή προσέγγιση των δύο ηρώων.

Ο Μέγας Αλέξανδρος, ο Άγιος Γεώργιος και οι ήρωες της μυθολογίας και των ελληνικών μύθων ανακατεύτηκαν αδιάκριτα για να δημιουργήσουν έναν ιδανικό ήρωα, του οποίου μοναδική αναφορά είναι πια ο Μέγας Αλέξανδρος και όχι ο Άγιος Γεώργιος, η εξαιρετική αρετή του είναι πια κοσμική και όχι θρησκευτική και το κίνητρό του φαίνεται να ήταν περισσότερο ερωτικό παρά ανιδιοτελές (*The Karagiozis heroic performance in Greek Shadow Theater*, 137-147).

1.4 Τα θετικά στοιχεία του έργου.

Εδώ θα παρατεθούν στοιχεία για να φανεί αν το έργο διαπαιδαγωγεί παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Κύριο θετικό στοιχείο είναι ο χαρακτήρας και η συμπεριφορά του Μεγάλου Αλέξανδρου. Το κατόρθωμά του να σκοτώσει το φίδι χωρίς να δειλιάσει, αλλά πάνω από όλα η ανιδιοτελεία του, που τον οδηγεί στο να μη δεχτεί τίποτα από όσα προσέφερε ο Πασάς, αλλά να ζητήσει μόνο την απελευθέρωση των Χριστιανών, είναι ένα εξαιρετικό ηθικό δίδαγμα για τα παιδιά. Διότι είναι σπουδαία η αξία του να κάνουμε αγαθοεργίες, χωρίς να προωθούμε το συμφέρον μας, απλά και μόνο επειδή νοιαζόμαστε για τον συνάνθρωπό μας.

Επιπροσθέτως, ο Καραγκιόζης μας εκπλήσσει όλους, επειδή βοηθά τους φίλους του που κινδυνεύουν από το φίδι ρισκάροντας τη δική του ζωή. Όμως ένα πολύ θετικό στοιχείο του έργου, που διαπαιδαγωγεί ηθικά τα παιδιά, βρίσκεται στο τέλος της παράστασης, εκεί όπου ο Καραγκιόζης δεν θαμπώνεται από όλα όσα θα του δοθούν αν φερθεί άτιμα και πει ότι αυτός σκότωσε το φίδι, αντιθέτως λέει όλη την αλήθεια.

Τέλος, αξιοσημείωτο στοιχείο είναι ο αστειός και χιουμοριστικός τρόπος, με τον οποίο αντιμετωπίζει ο Καραγκιόζης όλα τα προβλήματα που του παρουσιάζονται. Μας προτρέπει, έτσι, να είμαστε αισιόδοξοι και να κάνουμε πάντα θετικές σκέψεις, αντιμετωπίζοντας με αυτό τον τρόπο καλύτερα τις δύσκολες καταστάσεις της ζωής.

1.5 Τα αρνητικά στοιχεία του έργου

Τα στοιχεία που πρέπει να παραλειφθούν από το κείμενο είναι πολύ λίγα. Αρχικά, η βία που χρησιμοποιείται, ιδιαίτερα όταν ο Βεληγκέκας κατόπιν διαταγής του Πασά δέρνει τον Καραγκιόζη. Η σκηνή αυτή μπορεί να αλλαχτεί από τη νηπιαγωγό ή ακόμα και να παραλειφθεί εντελώς. Επιπλέον, σίγουρα υπάρχουν ορισμένες λέξεις, των οποίων η έννοια είναι εντελώς άγνωστη στα παιδιά και γι' αυτό καθίστανται δυσνόητες στην επεξήγησή τους (συνάρει, τζαναμπέτης κτλ.), όμως αυτό μπορεί να συγκαταλεχθεί και στα θετικά, μιας και προκαλεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον στα παιδιά.

Τέλος, στα αρνητικά συγκαταλέγεται η μεγάλη έκταση του κειμένου. Αυτό βέβαια μπορεί εύκολα να διορθωθεί, αν η Νηπιαγωγός κάνει μια δική της επιλογή κάποιων χωρίων.

Αυτά τα αρνητικά στοιχεία είναι εύκολο να τροποποιηθούν και δεν μπορούν να καταστήσουν το έργο ακατάλληλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Προτεινόμενες δραστηριότητες με τις οποίες τα παιδιά διαπαιδαγωγούνται μέσω αυτού του έργου

Όταν δίνουμε στα παιδιά τη δυνατότητα να ζήσουν την εμπειρία του θεάτρου, τους προσφέρουμε την ευκαιρία να εξερευνήσουν το πραγματικό και το φανταστικό, τους οδηγούμε σε μια πρόκληση για σημαίνουσες ανακαλύψεις. Έτσι, σε αυτό το κεφάλαιο, θα προσφερθεί μια υποτιθέμενη διδασκαλία, η οποία βέβαια μπορεί εύκολα να τροποποιηθεί, για να προσαρμοστεί στις ανάγκες κάθε

νηπιαγωγείου. Ο χρόνος που υπολογίζεται ότι θα χρειαστεί για την ολοκλήρωσή της, είναι περίπου μια εβδομάδα. Υποθέτουμε ότι στην τάξη όπου θα λάβει χώρα η παράσταση έχει περίπου 25 παιδιά.

Το πρώτο στάδιο συνίσταται στο να έρθουν τα παιδιά σε επαφή με το «τι είναι το θέατρο σκιών». Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό των παιδιών ίσως δεν το έχει ξανακούσει ποτέ. Έτσι, η νηπιαγωγός χρειάζεται να αρχίσει με μια εποικοδομητική συζήτηση. Στη «γωνιά της παρεούλας» θα ρωτήσει αν κάποιο παιδί έχει ακούσει κάτι για το θέατρο σκιών. Θα είναι καλό να μάθει η νηπιαγωγός, ποιαν άποψη έχουν τα παιδιά, διότι αυτό θα την βοηθήσει να καταλάβει από ποιο επίπεδο ξεκινά. Επιπροσθέτως, ίσως κάποιο παιδί έχει παρακολουθήσει κάποια παράσταση και μπορεί να καταθέσει την εμπειρία του. Φυσικά, η συμβολή των εποπτικών υλικών καθίσταται αναγκαία για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας, πόσο μάλλον για ένα θέμα που τα περισσότερα αγνοούν. Έτσι, η νηπιαγωγός πρέπει να έχει εφοδιαστεί με εικόνες από διάφορες παραστάσεις, από καραγκιοζοπαίχτες, όπως και με φιγούρες των ηρώων. Είναι βασικό να μάθουν τα παιδιά κάποια στοιχεία, έστω για τις βασικές φιγούρες. Στη συζήτηση πρέπει να συμπεριληφθεί και η ιδιαιτερότητα αυτού του θεάτρου: η πρόκληση της σκιάς. Να καταλάβουν τα παιδιά, πώς γίνεται αυτό το παιχνίδι με τις σκιές και, τέλος, να μυηθούν σε λέξεις βασικές για αυτό το θέατρο.

Αφού γίνει αυτή η συζήτηση, την επόμενη μέρα τα παιδιά είναι έτοιμα να παρακολουθήσουν μια παράσταση σε DVD. (Εννοείται ότι ιδανικό θα ήταν να παρακολουθήσουν μια παράσταση από κοντά, αλλά αυτό είναι στις περισσότερες περιπτώσεις ανέφικτο). Η νηπιαγωγός θα επισημάνει στα παιδιά ότι μετά θα συζητήσουν πολύ για την παράσταση, γι' αυτό χρειάζεται να την προσέξουν καλά. Κατά τη διάρκεια της προβολής θα ήταν χρήσιμο να διακόπτει η νηπιαγωγός την ταινία, σε σημεία που θεωρεί ότι πρέπει να επεξηγήσει κάτι ή να δώσει κάποιες πληροφορίες απαραίτητες για την κατανόηση της συγκεκριμένης σκηνής. Μετά την παράσταση θα πρέπει πάλι να γίνει μια συζήτηση, η οποία θα αφορά το πώς φάνηκε στα παιδιά το έργο, τι ήταν αυτό που τους άρεσε περισσότερο και τι όχι, τι δεν κατάλαβαν, ποιος ήρωας τους εντυπωσίασε και γιατί. Αυτά τα ερωτήματα σίγουρα θα βοηθήσουν τη νηπιαγωγό σε βασικά πράγματα, όπως στην επιλογή του έργου και στην κατανομή των ρόλων.

Το επόμενο βήμα είναι να χωριστεί το κείμενο σε πράξεις και σε επιμέρους σκηνές. Επειδή το συγκεκριμένο έργο, «Ο Μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι», είναι αρκετά μεγάλο για τα νήπια, η νηπιαγωγός μπορεί να μοιράσει τον ίδιο ρόλο σε δύο παιδιά ή να κόψει κάποιες σκηνές.

Πολύ σημαντικός παράγοντας για την ομαλότερη επίτευξη της όλης διαδικασίας είναι η καλή συνεννόηση της νηπιαγωγού με τους γονείς των παιδιών. Θα χρειαστεί να προηγηθεί μια διεξοδική συζήτηση, για να συζητήσει μαζί τους τι ακριβώς πρόκειται να γίνει, και κατά πόσο οι ίδιοι είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν τα παιδιά τους στην αποστήθιση των ρόλων και σε ό,τι άλλο χρειαστεί.

Σημαντικό από τη δεύτερη κιόλας μέρα είναι να μοιραστούν οι ρόλοι, ώστε να έχουν τα παιδιά

κάποιο χρονικό περιθώριο για να τους αποστηθίσουν. Η διανομή των ρόλων μπορεί να γίνει με βάση τις προτιμήσεις των παιδιών. Αν οι προτιμήσεις συμπίπτουν, μπορεί να πάρουν και δύο παιδιά τον ίδιο ρόλο, αφού – όπως αναφέρθηκε και παραπάνω – το έργο είναι αρκετά μεγάλο, έστω και αν κάποιες σκηνές έχουν ήδη αφαιρεθεί. Αν περισσότερα από δύο παιδιά θέλουν τον ίδιο ρόλο, μπορεί να γίνει κλήρωση. Εάν οι ρόλοι δεν φτάνουν για όλους, τα παιδιά που δεν θα παίξουν μπορούν να αναλάβουν την προετοιμασία των φιγούρων, των σκηνικών, καθώς και τον υποβολέων. Πρέπει να τονιστεί από τη νηπιαγωγό, πόσο σημαντικές είναι αυτές οι ομάδες για κάθε είδους θέατρο.

Την τρίτη μέρα πρέπει να ετοιμάσουν τα παιδιά τις φιγούρες. Μπορούν να σχεδιάσουν τις φιγούρες με τη βοήθεια τσιγαρόχαρτου κι εν συνεχεία να τις χρωματίσουν, να κάνουν χαρτοκολλητική κολλώντας επάνω διάφορα υλικά (ύφασμα, μαλλί, κουμπιά, βαμβάκι, χαρτόνια, βελουτέ) για πιο εντυπωσιακά αποτελέσματα. Παράλληλα μια άλλη ομάδα μπορεί να ετοιμάζει τον μπερντέ. Είναι απαραίτητο να καταλάβουν τα παιδιά, πώς δημιουργείται η σκιά. Θα εκπλαγούν όταν καταλάβουν πόσο εύκολα μπορεί να στηθεί αυτή η σκηνή: βάζοντας ένα μεγάλο πανί και ένα προβολέα ή ακόμα κι ένα μεγάλο φακό. Την επόμενη ώρα καλό θα ήταν να γίνει μια συζήτηση για το πώς τους φαίνεται, αν κάτι τους δυσκολεύει, και να ειπωθούν ορισμένοι γενικοί και απaráβατοι κανόνες, που αφορούν την κίνηση και τη σκηνική παρουσία γενικότερα. Να μη στέκεται η φιγούρα στον αέρα όταν γυρίζει, να μην απομακρύνεται από το πανί, αλλά να ακουμπά και να γυρίζει πάνω σε αυτό. Οι φιγούρες κατά την ώρα της συνομιλίας τους να κοιτάζονται στα μάτια και τέλος να μην πιέζονται με δύναμη πάνω στο πανί. Η νηπιαγωγός μπορεί να δείξει στα παιδιά τους απλούς αυτούς κανόνες, εφαρμόζοντάς τους πάνω στο πανί. Έπειτα και τα ίδια τα παιδιά πρέπει να δοκιμάσουν να κρατήσουν τις φιγούρες, για να καταλάβουν πώς πρέπει να τις κρατάνε και πώς να τις δουλεύουν. Σημαντικό είναι να τηρούν τους κανόνες για τη σωστή χρήση των φιγούρων.

Την τέταρτη μέρα τα παιδιά πρέπει να κάνουν πρόβα, για να μπορούν να συνδυάσουν την κίνηση της φιγούρας με τη φωνή που την συνοδεύει. Εδώ είναι και η πιο δύσκολη στιγμή της όλης δραστηριότητας. Θέλει αρκετή υπομονή από τη νηπιαγωγό και από τα παιδιά, και σίγουρα θα πάρει αρκετή ώρα. Αφού εμπεδωθεί με πολλές επαναλήψεις και αυτό το κομμάτι, μένουν μονάχα οι λεπτομέρειες για να είναι όλα έτοιμα για την παράσταση. Τα παιδιά θα πρέπει να φτιάξουν προσκλήσεις, για να καλέσουν τους θεατές που θα παρακολουθήσουν την παράστασή τους. Έτσι, τα παιδιά στα τραπέζια κόβουν χαρτόνια και ζωγραφίζουν ό,τι θέλουν για το θέατρο σκιών. Θα αντιγράψουν τον τίτλο του έργου, την ώρα και τον τόπο που πρόκειται να λάβει χώρα η παράσταση. Λίγο πριν φύγουν, μπορούν να ετοιμάσουν το χώρο, ώστε να είναι όλα έτοιμα. Ανάλογα με τις υποδομές που έχει κάθε νηπιαγωγείο προσαρμόζεται σε ό,τι μπορεί να κάνει. Επειδή σε αυτή την δραστηριότητα προτείνουμε να γίνει μέρα η παράσταση, χρειάζεται να γίνει συσκότιση της σχολικής τάξης. Αυτό είναι εφικτό πολύ εύκολα, αν κολλήσουμε μπλε χαρτί μέτρο στα παράθυρα, για να μην εισδύει καθόλου φως, ώστε να είναι εύκολη η προβολή της σκιάς.

Η μεγάλη μέρα έρχεται και σίγουρα τα παιδιά ανυπομονούν να φτάσουν στο νηπιαγωγείο, παρόλο που θα έχουν πολύ άγχος. Η νηπιαγωγός με τη βοήθειά τους ολοκληρώνει τις τελευταίες λεπτομέρειες και κάνουν την τελευταία πρόβα. Πίσω από τον μπερντέ καλό θα είναι να τοποθετηθούν καρεκλάκια για τους μικρούς καραγκιοζοπαίχτες, και φυσικά η νηπιαγωγός πρέπει να έχει ρόλο συντονιστή και υποβολέα. Λίγο πριν αρχίσουν τα παιδιά, η νηπιαγωγός θα τους υπενθυμίσει τους κανόνες που έχουν τεθεί αλλά και θα θέσει καινούργιους, αν χρειάζεται. Τέλος, η νηπιαγωγός θα παίξει ρόλο συντονιστή, αλλά και θα εμπνέει τα παιδιά, διότι αυτά εκτός από το άγχος που έχουν κάνοντας κάτι για πρώτη φορά, θα έχουν και κοινό – κι αυτό είναι κάτι που οπωσδήποτε τους δυσκολεύει ακόμα περισσότερο.

2.2 Ποιους τομείς της προσωπικότητας του νηπίου διαπαιδαγωγεί αυτή η δραστηριότητα

Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα παρατεθούν στοιχεία για να εξετάσουμε, αν το έργο «*Ο Μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι*» ωφελεί η ζημιώνει (και σε τι βαθμό) τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας.

Καταρχάς, το μήνυμα που περνάει το έργο είναι πολύ σημαντικό. Οι αγαθοεργίες στις μέρες μας είναι σπάνιες, πόσο μάλλον όταν γίνονται χωρίς να περιμένουμε κάποιο αντάλλαγμα. «Κάνε το καλό και ρίξ' το στο γιαιό», λέει μια λαϊκή παροιμία που μάλλον είναι λίγοι εκείνοι που την τηρούν. Η ανιδιοτέλεια, λοιπόν, είναι μια σπουδαία αξία με την οποία οφείλουμε να γαλουχήσουμε τα παιδιά.

Επιπλέον, μέσω του έργου είτε ως θεατής είτε ως παίκτης το νηπιο βιώνει πολλές νόρμες που έχει η ελληνική γλώσσα, ξεφεύγοντας από τα όρια του σχολικού, φιλικού ή οικογενειακού περιβάλλοντος. Αυτή η επαφή του παιδιού με τις διαφορετικές χρήσεις της γλώσσας το βοηθά να αντιληφθεί και την επικοινωνιακή της όψη βιώνοντας στο θέατρο σκιών τη χρήση παράξενων εκφράσεων που ξεφεύγουν από τη γλωσσική του κοινότητα (π.χ. το γλωσσικό ιδίωμα του Μπαρμπαγιώργου, τη γλώσσα του Πασά, του Μεγαλέξανδρου κλπ.) (Χ. Γ. Πατσάλης 1998). Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι τα παιδιά ακούν και συμμετέχουν σε διαλόγους. Έτσι, ακούγοντας και συμμετέχοντας το παιδί αντιλαμβάνεται την έννοια της πολυσημίας και της αμφισημίας που διέπουν λέξεις και φράσεις. Συνάμα εξασκείται στη χρήση του λόγου και της ομιλίας, αλλά και μέσω της επεξεργασίας του κειμένου μαθαίνει να αποστηθίζει μικρά κείμενα και ρόλους, ενώ ταυτόχρονα διευρύνει το λεξιλόγιό του.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι με την παρουσίαση της συγκεκριμένης παράστασης το παιδί υποβάλλεται σε αισθησιοκινητική άσκηση, στην οποία συμπεριλαμβάνεται το κόψιμο και η συναρμολόγηση κάθε φιγούρας καθώς και η επιδέξια κίνησή της στο πανί, η οποία σαφώς βελτιώνει τη λεπτή κινητικότητα.

Όταν το παιδί μπει στη διαδικασία να υποδυθεί έναν ήρωα, βιώνει και τη συναισθηματική κατάσταση στην οποία ο ήρωας έχει περιέλθει.

Μαθαίνει κατά κάποιον τρόπο να μιμείται συναισθήματα χαράς, λύπης, ενθουσιασμού, απογοήτευσης ή όποιο άλλο συναίσθημα μπορεί να βιώνει ένα ήρωας. Θα νιώσει όμως και χαρά, όταν υποδυθεί τον Καραγκιόζη και κάνει το κοινό να γελάσει. Θα νιώσει περήφανο όταν σκοτώσει το φίδι και σώσει το κορίτσι υποδύμενο το ρόλο του Μεγάλου Αλέξανδρου. Έτσι λοιπόν, μέσα από τη δραματοποίηση του συγκεκριμένου έργου, το παιδί ζει συναισθήματα άγνωστα μέχρι τότε, καταστάσεις πρωτόγνωρες, και δοκιμάζει τις θεατρικές του ικανότητες. Εκφράζεται συναισθηματικά και παράλληλα εκτονώνεται, αφού διοχετεύει όλη την ενέργεια. Έτσι το παιδί εισάγεται σε μια ποικιλία συναισθηματικών καταστάσεων και εμπειριών που σχετίζονται με τη ζωή. Σημαντικό είναι ότι η συμμετοχή αυτή δίνει στα παιδιά μια πρώτης τάξεως ευκαιρία να βιώσουν τη φαντασία και να αφομοιώσουν συμβολικά στοιχεία. «Το φωτισμένο πανί με τα σκαλιστά σκηνικά του δεξιά κι αριστερά αποτελεί από μόνο του μια πρωτοποριακή σύνθεση. Πόσο μάλλον όταν προστεθούν και οι φιγούρες με την αέρινη παρουσία τους. Ο πίνακας αυτός έχει τη δύναμη να ζωντανεύει το όνειρο και να υλοποιεί τη φαντασία» (Μ. Χατζάκης 1998: 79).

Αν το γέλιο είναι στοιχείο μακροζωίας, τότε οι θεατές του θεάτρου σκιών θα ζήσουν σίγουρα πολλά χρόνια. Το κωμικό στοιχείο στο συγκεκριμένο έργο προκαλείται από διάφορες τεχνικές, οι οποίες στηρίζονται σε λεκτικά και οπτικά στοιχεία. Είναι άπιστευτοι οι διάλογοι του Καραγκιόζη με τον Διονύσιο:

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ: Ου... τι κάνεις, ψυχούλα μου; Καλά 'σαι, καλά 'σαι, καλά 'σαι; Ου και δεν ξέρω πού είναι αυτό το φιδόπουλο να το φινίρω δελέκου! Ου... να, να και ο Καραγκιόζος! Δε μου λες, ωρέ πεντορούθουνε, πού είναι ευτόνιο το φιδόπουλο;

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Νιόνιο, μην πας, γιατί θα σε φάει ο φίδης!...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ: Βρε αμόλα με, εμένα το Νιόνιο θα φάει, που εμένα με τρέμει ούλο το Τζάντε!... (Χτυπάει στη σπηλιά). Πρόβαλε, ωρέ κανάγια, να ιδείς ποια είναι τα Ζακυθιανόπουλα! (Το φίδι βγαίνει). Ου, μια φελούκα, Καραγκιόζο! Ακόμα βγαίνει! Αυτό είναι μεγάλο σαν ούλο το Τζάντε.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: (Τον σπρώχνει από πίσω). Βάρ' του, Νιόνιο, βάρ' του. (Το φίδι αγριεύει).

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ: Κάνε σία, ωρέ, και μη με απόγνεις! Ου, ου, σώσε με, Καραγκιόζο!...

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Ρε, άσε το φίλο μου το Νιόνιο κάτω! (Τον βάζει στον ώμο του). Τρέχω, Νιόνιο. Τώρα που εγώ σε φορτώθηκα στον ώμο, πού να με πιάσει ο κυρ-φίδης.

Οι ατάκες του Καραγκιόζη, όταν παρακούει αυτά που του λέει ο Μέγας Αλέξανδρος, αλλά και στοιχεία όπως η υπερβολή και η ασυνεννοησία, προκαλούν τρανταχτά γέλια στα μικρά παιδιά. Σε αυτό συμβάλλουν τα ηχητικά εφέ (ο θόρυβος της καρπαζιάς, το χτύπημα της πόρτας, κτλ.), τα φωτιστικά εφέ, αλλά και οι φιγούρες που έχουν δημιουργηθεί με χιουμοριστική διάθεση, αφού είναι έντονα υπογραμμισμένα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Για παράδειγμα, ο Καραγκιόζης και τα παιδιά

του είναι τρομερά άσχημοι και ως γνωστό η μεγάλη ασχήμια προκαλεί τις περισσότερες φορές υλαρότητα στο κοινό. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το γέλιο καταπολεμά τη μελαγχολία και το άγχος και βοηθά το παιδί να ξεπεράσει τα αισθήματα κατωτερότητας που πιθανόν να έχει, αλλά και την ηττοπάθεια, κάνοντάς το να νιώσει αυτοπεποίθηση για τον εαυτό του και τις πράξεις του.

Το συγκεκριμένο έργο είναι μια άσκηση παρατηρητικότητας για τα μικρά παιδιά, αφού παρακολουθούν κωμικές φυσιογνωμίες, φορεσιές και σκηνικά που διεγείρουν την περιέργεια και τη φαντασία τους. Ταυτόχρονα επιτυγχάνεται και ένας βασικός παιδαγωγικός στόχος: η όξυνση της παρατηρητικότητας.

Η δημιουργική απασχόληση των παιδιών με το θέατρο σκιών τους δίνει το βάπτισμα του πυρός για την κοινωνικοποίησή τους. Μαθαίνουν να εσωτερικεύουν κανόνες αυτοπεριορισμού και αυτοδιάθεσης (Χ. Πατσάλης 1998: 55). Το παιδί παίζει με τους άλλους, μαθαίνει να συνεργάζεται, να επικοινωνεί, να αποδέχεται τη μοναδικότητα του άλλου. Γίνεται διαλλακτικό, αφού συζητά με τους συμμαθητές του διάφορα θέματα που προκύπτουν στη διάρκεια της προετοιμασίας της παράστασης. Μαθαίνει πόσο σημαντικό είναι να ακούει τον άλλον, αλλά κι ενσωματώνει την αξία της αλληλοβοήθειας και της υποστήριξης, ενώ αποδέχεται όρια και περιορισμούς. Επιπλέον, συνεργάζεται με τα υπόλοιπα παιδιά για να παίξουν, να φτιάξουν τα σκηνικά, να οργανώσουν την αίθουσα. Υπάρχει μια αλληλεπίδραση μεταξύ τους, μιας και βιώνουν μια κοινή εμπειρία. Έτσι, μέσα από τη συνεργασία και την ομαδικότητα, αναπτύσσεται μια συλλογική συνείδηση. Το γεγονός ότι για να έρθει εις πέρας η παράσταση πρέπει το ένα παιδί να αποδεχθεί πλήρως την ύπαρξη του άλλου, είναι πολύ σημαντικό. Διότι σε αυτή την ηλικία τα παιδιά, ως γνωστό, είναι εγωκεντρικά, και αυτό είναι σπουδαίο βήμα για την κοινωνικοποίησή τους.

Βασικό επίσης είναι το γεγονός ότι το έργο βάζει το παιδί στη διαδικασία να σκεφτεί τις καταστάσεις που εκτυλίσσονται μπροστά του, αφού μπαίνει στη θέση του ήρωα έμμεσα και δημιουργεί στο μυαλό του παρόμοιες καταστάσεις με αυτές που βλέπει. Σε περίπτωση που το παιδί θα υποδυθεί κάποιον ήρωα του έργου, η νοητική επίδραση που θα λάβει θα είναι εξαιρετικά έντονη, διότι θα χρειαστεί να οργανώσει στο μυαλό του τους διαλόγους και να βάλει τα γεγονότα στη σειρά με την οποία αυτά διαδραματίζονται. Επίσης, μετά από κάθε δραστηριότητα ακολουθεί μια συζήτηση, η οποία κάποιες φορές αποδεικνύεται πιο εποικοδομητική και από την ίδια τη δραστηριότητα. Τα παιδιά σε αυτή τη φάση συζητούν για το έργο, λένε τις απόψεις τους και ακούν την άποψη των συμμαθητών τους, κρίνουν και σχολιάζουν. Έτσι αναπτύσσουν κριτικό πνεύμα, εκφράζουν τις σκέψεις και τα επιχειρήματά τους, προβληματίζονται, αναρωτιούνται, αναπτύσσουν διάλογο.

Επιπροσθέτως, η επαφή του παιδιού με το θέατρο σκιών ενισχύει την εμφύτευση της παράδοσης και κατά συνέπεια του λαϊκού πολιτισμού στη μνήμη του παιδιού. Το να μάθουν τα παιδιά στοιχεία από την παράδοσή τους πρέπει

να αποτελεί βασικό παιδαγωγικό στόχο κάθε νηπιαγωγού. Αν το να μάθει στοιχεία της παράδοσης της χώρας του είναι σπουδαίο, εξίσου σπουδαίο και σημαντικό είναι να μάθει για την παράδοση και άλλων χωρών και περιοχών. Έτσι διευρύνοντας τους ορίζοντές του μαθαίνει να σέβεται την ιδιαιτερότητα του άλλου και να εκτιμά την ιστορία του.

Η δραματοποίηση του κειμένου λειτουργεί διπλά. Όσον αφορά τον μαθητή, τον βοηθά να εκφραστεί, να εκτονωθεί, τον ψυχαγωγεί και τον μορφώνει. Όσον αφορά τη νηπιαγωγό, εκτός από τη χαρά της δημιουργίας που αυτή θα νιώσει, και κατά την παράσταση αλλά και κατά την προετοιμασία της, θα είναι γι' αυτήν μια εξαιρετική ευκαιρία να γνωρίσει βαθιά τους μαθητές της διαπαιδαγωγώντας τους σωστότερα.

Βιβλιογραφία

1. Βελουδής, Γ. (επιμ., 1989): *Διήγησις Αλεξάνδρου του Μακεδόνα. Η φυλλάδα του Μεγαλέξαντρου*. Εκδόσεις Βιβλιοπωλείου της Εστίας, Αθήνα.
2. Δαμιανός, Σ. (1993): *Θέατρο σκιών, παράδοση και νεωτερικότητα*. Μετάφρ. Γ. Σπανός - Α. Μιχάλη.
3. Εγγονόπουλος, Ν. (1981): *Ο Καραγκιόζης, ένα ελληνικό θέατρο σκιών*. Εκδόσεις Ύψιλον, Αθήνα.
4. Κοκκίνης, Σ. (1985): *Αντικαραγκιόζης*. Εκδόσεις Φιλιππότη, Αθήνα.
5. Κόφφας, Αλ. (1993): *Δραστηριότητες αισθητικής αγωγής στο Νηπιαγωγείο*. 2^η έκδοση, Αθήνα.
6. Λάππας, Τ. (1993): *Καραγκιόζης: Το θέατρο σκιών*. Εκδόσεις Δελφίνι, Αθήνα.
7. Σπαθάρης, Σωτήρης και Ευγένιος (1979): *Ο Καραγκιόζης των Σπαθάρηδων*. Επιμέλεια Γιάννης Σολδάτος. Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα.
8. Τρούλης, Γ. (1991): *Η αισθητική αγωγή του παιδιού στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο*. Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα.
9. *The Karagiozis Heroic Performance in Greek Shadow Theater*. University Press of New England.
10. Από το Διαδίκτυο: www.karagiozis.gr

— — — Ο — Ο — — —

Αικατερίνη Λαγκουβάρδου

Πώς μπορούν οι γονείς να ενισχύσουν γλωσσικά τα νήπια μέσω της εκπομπής «Ντόρα η εξερευνητήρια»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γνωστό ότι τα ΜΜΕ έχουν επηρεάσει τη ζωή όλων μας και η τηλεόραση κατέχει την πρώτη θέση σ' αυτά. Κάθε σπίτι στην Ελλάδα διαθέτει παραπάνω από μία τηλεόραση. Αυτό το μέσο έχει καταφέρει να εισχωρήσει στη ζωή μικρών και μεγάλων. Έχουν γίνει πολλές συζητήσεις και έρευνες που αφορούν την προσφορά της τηλεόρασης ως μέσου

επικοινωνίας κι έχουν διατυπωθεί αρκετές διαφορές. Κάποιοι πιστεύουν ότι η τηλεόραση μπορεί να προσφέρει αρκετά σε όσους την παρακολουθούν, ενώ κάποιοι άλλοι πιστεύουν το αντίθετο.

Είναι γεγονός ότι τα παιδιά παρακολουθούν περισσότερο τηλεόραση από ό,τι οι ενήλικες. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο έχουν γίνει έρευνες, οι οποίες εξετάζουν κατά πόσο η τηλεόραση μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο διαπαιδαγώγησης των παιδιών. Σύμφωνα, μάλιστα, με μια δημοσκόπηση που έγινε την Άνοιξη του 1977 παρατηρείται μια αυξανόμενη τάση παρακολούθησης της τηλεόρασης. Από τη συγκεκριμένη δημοσκόπηση προέκυψε ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας παρακολουθούν τηλεόραση περισσότερες ώρες από ό,τι είχε αναφερθεί στο παρελθόν και ξεπερνά οποιαδήποτε άλλη ηλικία.

Τι μπορεί να προσφέρει η τηλεόραση σε ένα νήπιο; Η τηλεόραση έχει το πλεονέκτημα της αμεσότητας. Προσφέρει στο νήπιο εικόνα μαζί με ήχο και λόγο, πράγμα πολύ σημαντικό. Επίσης, η τηλεόραση διεγείρει τη φαντασία ενός μικρού παιδιού, την οποία αυτό διαθέτει σε αρκετό βαθμό κατά την προσχολική ηλικία. Τέλος παρακινεί το νήπιο στην ανάγνωση και στο βιβλίο. Μπορεί, όμως, να διαπαιδαγωγήσει το νήπιο;

Και βέβαια μπορεί, αρκεί να οργανωθεί σωστά και να προβάλλει κατάλληλα παιδικά προγράμματα. Ο πρόεδρος του πολυσυζητημένου αμερικανικού τηλεοπτικού παιδικού προγράμματος "Sesame Street" έχει πει για την τηλεόραση: «Η τηλεόραση δεν είναι μόνο ένα μέσο ψυχαγωγίας, αλλά ένα κοινωνικό σχολείο που επιδρά στον λαό και στα παιδιά». Μελέτες έχουν δείξει ότι νήπια που μεγάλωναν σε κοινωνία με τηλεόραση κατείχαν αρκετά ανεπτυγμένο λεξιλόγιο. Επίσης, προγράμματα όπως το "Sesame Street", που απευθύνονται ειδικά σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, φάνηκε να οδηγούν στην ανάπτυξη πλούσιου και σωστού λεξιλογίου.

Σ' αυτό το σημείο γενιέται το ερώτημα, αν στην Ελληνική τηλεόραση υπάρχουν παιδικά προγράμματα που μπορούν να συνεισφέρουν θετικά στη γλωσσική ανάπτυξη των νηπίων. Στην παρούσα εργασία θα παρουσιάσω ένα τέτοιο παιδικό πρόγραμμα και θα δείξω ότι βοηθά στην ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας των νηπίων (Κεφ.1). Στο 2^ο Κεφάλαιο προτείνω κάποιους τρόπους, με τους οποίους οι γονείς μπορούν να συμβάλουν στη γλωσσική διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους μέσα από αυτό το παιδικό πρόγραμμα, διότι ένα παιδικό πρόγραμμα δεν αρκεί από μόνο του.

Κεφάλαιο 1

Τι είναι το παιδικό πρόγραμμα «Ντόρα η εξερευνητρια»;

Η «Ντόρα η εξερευνητρια» είναι ένα τηλεοπτικό παιδικό πρόγραμμα που μεταδίδεται κάθε Σαββατοκύριακο, στις 9:30 π.μ. Είναι μια εκπομπή που απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, 4-6 ετών. Η Ντόρα είναι ένα μικρό κοριτσάκι που της αρέσει να εξερευνά τον κόσμο και ν' ανακαλύπτει καινούργια πράγματα. Καλεί, λοιπόν, τα μικρά παιδιά να την ακολουθήσουν και να εξερευνήσουν μαζί τον κόσμο. Μέσω αυτής της εκπομπής τα νήπια έρχονται σε επαφή με βασικές

έννοιες, όπως οι αριθμοί, τα χρώματα, τα σχήματα και κυρίως τα γράμματα της αλφαβήτου.

Η «Ντόρα η εξερευνητρια» έχει μεγάλη απήχηση στα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Περιμένουν ανυπόμονα να έρθει το Σαββατοκύριακο για να την παρακολουθήσουν. Η Ντόρα είναι πολύ αγαπητή, επειδή είναι ιδιαίτερα φιλική μαζί τους. Είναι σίγουρο, λοιπόν, ότι η συγκεκριμένη εκπομπή ψυχαγωγεί τα μικρά παιδιά. Μπορεί όμως να προσφέρει κάτι θετικό στην ανάπτυξη της γλωσσικής τους ικανότητας; Για να απαντήσω σ' αυτό το ερώτημα παρακολούθησα τρία επεισόδια της εκπομπής, τα οποία θα αναλυθούν παρακάτω.

1.1 Ανάλυση του 1^{ου} επεισοδίου

Η εκπομπή ξεκινά με ένα χαρούμενο τραγούδι και έντονα φωτεινά χρώματα. Αμέσως μετά, συστήνεται στα παιδιά η Ντόρα και ο φίλος της, ο Μουτς (μια μαϊμού). Συστήνονται στα αγγλικά. Η Ντόρα δείχνει στα παιδιά ένα βιβλίο με την Άλφα-Βήτα στην αγγλική γλώσσα. Καλεί τα παιδιά να τραγουδήσουν μαζί της το τραγούδι της Άλφα-Βήτα.

Το βιβλίο της Άλφα-Βήτα έχει σε κάθε σελίδα ένα γράμμα, κάποιες εικόνες με αντικείμενα και ζώα που αρχίζουν από το συγκεκριμένο γράμμα. Ξεκινούν, λοιπόν, με το γράμμα Α. Αυτή η σελίδα έχει αντικείμενα που αρχίζουν από το γράμμα Α, αλλά διαπιστώνουν ότι λείπει ένα ζώο, the ant (το μυρμήγκι).

Η Ντόρα και ο Μουτς συνειδητοποιούν ότι λείπουν όλα τα ζώα από το βιβλίο και ότι πρέπει να τα βρουν. Η Ντόρα ζητά από τα παιδιά-τηλεθεατές να τη βοηθήσουν και να φωνάξουν δυνατά τον χάρτη, για να τους πει πού να πάνε για να βρουν τα ζώα. Η Ντόρα λέει στα παιδιά: «Φώναξε: 'χάρτης'!». Ο χάρτης εμφανίζεται και λέει στα παιδιά ότι τα ζώα είναι όλα μαζί στο γράμμα Ζ. Για να πάνε εκεί, πρέπει πρώτα να περάσουν από το γράμμα Ε και μετά από το Σ.

Πρώτος λοιπόν σταθμός τους είναι το γράμμα Ε, όπου πρέπει να μπουν στο elevator (ασανσέρ), για να πάνε παρακάτω. Είναι όμως μακριά το γράμμα Ε. Η Ντόρα λέει στα παιδιά ότι δεν μπορούν να πάνε με τα πόδια, πρέπει να χρησιμοποιήσουν το airplane (αεροπλάνο). Ρωτάει τα παιδιά, πού θα το βρουν. Φυσικά στο γράμμα Α. Η Ντόρα επαινεί τα παιδιά για κάθε σωστή τους απάντηση.

Παίρνουν το αεροπλάνο και φτάνουν στο γράμμα Ε. Η Ντόρα ρωτά τα παιδιά, ποιο ζώο λείπει από αυτό το γράμμα. Διαπιστώνει ότι λείπει ο elephant (ελέφαντας). Βρίσκουν το ασανσέρ, αλλά πρέπει να βάλουν δύναμη για να κινήσουν το μοχλό. Ζητά από τα παιδιά να πουν «push» (σπρώξε), για να σπρώξουν τον μοχλό. Αφού η Ντόρα και ο Μουτς καταφέρνουν να περάσουν από το γράμμα Ε, τώρα πρέπει να πάνε στο γράμμα Σ, όπως τους είχε πει ο χάρτης, στη slise (πλαγιά).

Το βιβλίο είναι τώρα ανοικτό στο γράμμα Ε. «Ποιο ζώο λείπει από εδώ;», ρωτά η Ντόρα. Ο βάτραχος, frog. Μετά η Ντόρα ρωτά τα παιδιά, αν βλέπουν κάτι σ' αυτό το γράμμα που θα τους βοηθήσει να φτάσουν γρήγορα στο γράμμα Σ. Ένα βέλος δείχνει το firetruck (όχημα πυροσβεστικής). Η Ντόρα και ο Μουτς παίρνουν το firetruck και οδηγούν, μέχρι να φτάσουν στο γράμμα Σ.

Στη διάρκεια της διαδρομής τους περνούν και από άλλα γράμματα, όπου εντοπίζουν μαζί με τα

παιδιά, ποιο ζώο λείπει από κάθε γράμμα. Από το γράμμα G λείπει η giraffe (καμηλοπάρδαλη), από το H το horse (άλογο), από το I το iguana, από το J το jaguar, από το K το kangaroo, από το L το lion, από το M το mouse, από το N το nightingale, από το O το octopus, από το P το pig, από το Q το quetzal, από το R το rhinoceros και από το S το smoke.

Φτάνουν στο S, στην πλαγιά. Για ν' ανέβουν την πλαγιά, η φίλη τους η αλεπού τους δίνει μια σκάλα. Η Ντόρα ζητά από τα παιδιά να μετρήσουν πόσα σκαλιά ανεβαίνουν. Συνεχίζουν στο γράμμα T, όπου λείπει το turtle (χελώνα). Από εκεί παίρνουν το τραίνο (train), για να φτάσουν γρήγορα στο Z. Στο δρόμο βλέπουν ότι στο U λείπει το umbrella bird, στο V το vulture, στο W το whale, στο X το x-ray fish και στο Y το yak.

Επιτέλους φτάνουν στο γράμμα Z, όπου βρίσκουν τη ζέβρα (zebra). Η Ντόρα ρωτά τη ζέβρα, αν ξέρει πού είναι τα υπόλοιπα ζώα. Ξαφνικά τα ζώα εμφανίζονται και αιφνιδιάζουν τη Ντόρα και τον Μουτς. Μετά όλοι μαζί επαναλαμβάνουν το τραγούδι της Άλφα-Βήτα.

Στο τέλος του επεισοδίου η Ντόρα ρωτά τα παιδιά, ποια ήταν η αγαπημένη τους στιγμή από το ταξίδι που έκαναν μαζί της. Η εκπομπή τελειώνει με ένα χαρούμενο τραγούδι, αφού η Ντόρα και ο Μουτς αποχαιρετήσουν τα παιδιά.

Τι προσέφερε στη γλωσσική ανάπτυξη ενός νηπίου το συγκεκριμένο επεισόδιο;

Το συγκεκριμένο επεισόδιο σίγουρα έχει να προσφέρει κάτι θετικό στη γλωσσική ικανότητα ενός νηπίου. Σε όλο το επεισόδιο η Ντόρα προσπαθεί να μάθει στα μικρά παιδιά την Άλφα-Βήτα στα ελληνικά, αλλά και στα αγγλικά. Ξεκινά με ένα τραγούδι, κάτι που ελκύει τα παιδιά σ' αυτή την ηλικία και δεν βαριούνται.

Η Ντόρα διοργανώνει μια διαδρομή, κατά την οποία θα περάσει μαζί με τα παιδιά από όλα τα γράμματα. Έτσι το νήπιο έχει τη δυνατότητα μέσα από αυτό το επεισόδιο να μάθει καινούριες λέξεις για κάθε γράμμα και στις δύο γλώσσες. Μαθαίνει αρκετά αντικείμενα και γνωρίζει πολλά ζώα. Όλα αυτά παρουσιάζονται με εικόνες, με λέξεις και με ζωντανά χρώματα.

Η Ντόρα ρωτά συνεχώς τα παιδιά και ζητά τη βοήθειά τους, πράγμα που συνεπάγεται ότι τα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν ενεργά με τον τρόπο τους σ' αυτό που κάνει η Ντόρα. Στην εκπομπή χρησιμοποιείται ένα απλό και κατανοητό λεξιλόγιο. Είναι προφανές ότι το νήπιο που παρακολουθεί το συγκεκριμένο επεισόδιο προσθέτει λέξεις στο λεξιλόγιό του.

1.2 Ανάλυση του 2^{ου} επεισοδίου

Το επεισόδιο ξεκινά με ένα ωραίο τραγούδι που τραγουδούν η Ντόρα και ο Μουτς. Αφού αυτοί συστηθούν και χαιρετήσουν τους μικρούς τηλεθεατές, συστήνουν τον φίλο τους, τον βασιλιά. Ο βασιλιάς διοργανώνει ένα πάρτι για τα γενέθλια της μαμάς του. Πρέπει να είναι σωστά ντυμένος και να φορά την κορώνα του. Έχει κάνει όμως ένα λάθος στο ντύσιμό του. Η Ντόρα απευθύνεται στα παιδιά και τους λέει να βρουν το λάθος. Τα ρωτά: «Τι φοράει ο βασιλιάς στο κεφάλι του;». Ο βασιλιάς έχει μπερδευτεί κι έχει βάλει στο κεφάλι του μια μπότα. «Πάει εκεί η μπότα; Τι πρέπει να φοράει στο

κεφάλι ένα βασιλιάς;» ρωτάει πάλι η Ντόρα, και απαντά: «Κορώνα, φυσικά».

Ο βασιλιάς όμως έχει χάσει την κορώνα του και πρέπει να τον βοηθήσουμε να τη βρει, και μάλιστα πριν γίνει το πάρτι γενεθλίων της μαμάς του. Στο συγκεκριμένο επεισόδιο τα παιδιά πρέπει να βοηθήσουν τη Ντόρα να βρει την χαμένη κορώνα. Πρέπει λοιπόν να φωνάξουν τον χάρτη. Ο χάρτης ανοίγει και ρωτά τα παιδιά, αν βλέπουν πουθενά την κορώνα. Η κορώνα είναι δίπλα στην κούνια. Για να φτάσουν όμως εκεί, πρέπει να περάσουν πρώτα από το σιντριβάνι, μετά από τον κήπο και τελικά θα φτάσουν στην κούνια. Ο χάρτης ζητά από τα παιδιά να επαναλάβουν φωναχτά τη διαδρομή που θα ακολουθήσουν (σιντριβάνι – κήπος – κούνια) για να δει αν τη θυμούνται.

Πρώτα πάνε στο σιντριβάνι. Εκεί συναντούν μια τεράστια κλειδωμένη πόρτα, η οποία για να ανοίξει, πρέπει ο βασιλιάς να μετρήσει από το 1 έως το 5. Ο βασιλιάς αρχίζει να μετρά: «1, 4, 3, 2, 5». Η πόρτα δεν ανοίγει, επειδή ο βασιλιάς μέτρησε λάθος. Η Ντόρα ζητά από τα παιδιά να μετρήσουν σωστά για ν' ανοίξει η πόρτα. Μετρούν: «1, 2, 3, 4, 5» και η πόρτα ανοίγει. Συνεχίζουν να περπατάνε για να φτάσουν στο σιντριβάνι, και μάλιστα τραγουδώντας.

Φθάνουν στο σιντριβάνι. Για να μη βραχούν, πρέπει να περάσουν από το σιντριβάνι τρέχοντας. «Πες 'run'!, λέει η Ντόρα στα παιδιά. Έτσι καταφέρνουν να περάσουν από το σιντριβάνι, χωρίς να βραχούν. Τώρα πρέπει να πάνε στον κήπο με τις γαλοπούλες.

Ο βασιλιάς και η Ντόρα βρίσκονται μπροστά σε μια πύλη. Η πύλη έχει επάνω τρία σχήματα: τρίγωνο, κύκλο, τετράγωνο. Για ν' ανοίξει η πύλη, ο βασιλιάς οφείλει να πατήσει το τρίγωνο. Ο βασιλιάς κάνει λάθος, πατά τον κύκλο και ξαφνικά βρίσκεται πάνω σε ένα δέντρο. «Πώς θα κατεβάσουμε τον βασιλιά από εκεί;», ρωτά η Ντόρα.

Προτείνει στα παιδιά να φωνάξουν το σακίδιο, για να τους δώσει μια σκάλα. Το σακίδιο ανοίγει και μέσα εμφανίζονται σκάλες διαφορετικού μεγέθους. Τα παιδιά πρέπει να διαλέξουν τη μεγαλύτερη, για ν' αντέξει τον βασιλιά. Με τη βοήθεια της σκάλας κατεβάζουν τον βασιλιά από το δέντρο. Για να ελέγξει τη μνήμη των παιδιών, η Ντόρα τα ρωτάει ποιο σχήμα πρέπει να πατήσει ο βασιλιάς, για ν' ανοίξει η πύλη. Ο βασιλιάς πατά το τρίγωνο και η πύλη ανοίγει.

Στη συνέχεια η Ντόρα και ο βασιλιάς βρίσκονται μπροστά σε τρία μονοπάτια. Πρέπει να βρουν ποιο μονοπάτι δεν έχει γαλοπούλες, για να περάσουν από εκείνο. Τα μονοπάτια έχουν διαφορετικό χρώμα: κόκκινο, κίτρινο, μπλε. Πλησιάζουν για ν' ακούσουν, τι ήχος βγαίνει από κάθε μονοπάτι. Στο μόνο μονοπάτι που δεν ακούγονται γαλοπούλες είναι το κίτρινο, από το οποίο και περνούν. Περπατούν για λίγο, ώσπου συναντούν άλλα τρία μονοπάτια.

Τώρα όμως υπάρχουν και στα τρία μονοπάτια γαλοπούλες. Για να μην τους κυνηγήσουν οι γαλοπούλες, η Ντόρα και ο βασιλιάς πρέπει να τις κάνουν να γελάσουν. Αυτό θα το πετύχουν, εάν πουν μια ανόητη λέξη: «Πες 'χυμός μπανάνας'!». Αφού καταφέρνουν να περάσουν χωρίς να τους κυνηγήσουν οι γαλοπούλες, πρέπει να πάνε στην κούνια, για να βρουν την κορώνα του βασιλιά.

Επιτέλους φτάνουν στην κούνια. Η Ντόρα ρωτά τα παιδιά, αν βλέπουν πουθενά την κορώνα. Με

τη βοήθεια των παιδιών ο βασιλιάς βρίσκει την κορώνα του και την φορά. Υπάρχει όμως εκεί μια πονηρή αλεπού που θέλει να κλέψει την κορώνα. Για να διώξουν την αλεπού, πρέπει να φωνάξουν όλοι μαζί: «Αλεπού, μην κλέψεις!». Η αλεπού τρομοκρατείται και φεύγει.

Έτσι ο βασιλιάς, που φορά πια την κορώνα του, και η Ντόρα επιστρέφουν στο κάστρο, για να μην χάσουν το πάρτι. Στο πάρτι γενεθλίων της μαμάς του βασιλιά τραγουδούν και χορεύουν όλοι μαζί. Και στο τέλος αυτού του επεισοδίου η Ντόρα ρωτά τα παιδιά, ποια ήταν η πιο αγαπημένη στιγμή του ταξιδιού.

Ποια είναι η προσφορά του συγκεκριμένου επεισοδίου στον γλωσσικό τομέα ενός νηπίου;

Σε όλα τα επεισόδια της εκπομπής η Ντόρα ρωτά συνέχεια τα μικρά παιδιά, ώστε να τη βοηθήσουν να συνεχίσει τη διαδρομή της. Τα παιδιά είναι εκείνα που δίνουν απαντήσεις σε κάθε είδους ερώτησή της.

Σ' αυτό το επεισόδιο τα νήπια μαθαίνουν νέες λέξεις και έννοιες, όπως το 'πάνω-κάτω', 'τρέξε'. Επίσης γνωρίζουν τρία σχήματα: τον κύκλο, το τρίγωνο και το τετράγωνο. Μαθαίνουν να ακούν και να διαχωρίζουν ήχους και γνωρίζουν τα μεγέθη (μικρό, μεσαίο και μεγάλο), στην περίπτωση της σκάλας. Κι εδώ η Ντόρα ενθαρρύνει τα παιδιά να απαντούν και να της δίνουν συμβουλές.

1.3 Ανάλυση του 3^{ου} επεισοδίου

Αυτό είναι το τρίτο και τελευταίο επεισόδιο της εκπομπής που παρακολούθησα. Η εκπομπή ξεκινά και πάλι με το ίδιο τραγούδι που ξεκινά κάθε φορά. Εμφανίζεται η Ντόρα και χαιρετάει τα παιδιά. «Φώναξε τον Μουτς!», λέει στα παιδιά. Έρχεται και ο Μουτς στην παρέα. Η Ντόρα τού ανακοινώνει ότι κάποιος νέος θα έρθει στην οικογένειά της.

Του λέει: «Θα κοιμάται σε κούνια και θα φοράει πάνες. Ποιος είναι;» Ένα μωρό, βέβαια. Η Ντόρα θα αποκτήσει ένα μικρότερο αδερφάκι. Ξαφνικά χτυπάει το τηλέφωνο που είναι μέσα στο σακίδιο. Τα παιδιά λένε πάλι: «Σακίδιο!» Το σακίδιο ανοίγει και μέσα φανερώνεται ότι υπάρχουν διάφορα γεωμετρικά σχήματα. Κάτω από ένα από αυτά υπάρχει το τηλέφωνο. Σε ποιο από όλα βρίσκεται όμως; Τα παιδιά πρέπει να ακούσουν τους ήχους, να τους διαχωρίσουν και να βρουν ποιος αντιστοιχεί στον ήχο του τηλεφώνου.

Η Ντόρα απαντά στο τηλέφωνο. Είναι ο μπαμπάς της και της λέει ένα ευχάριστο νέο. Η μαμά της γεννά και η Ντόρα οφείλει να πάει γρήγορα στο σπίτι της. Πρέπει λοιπόν να βρει μαζί με τον Μουτς τον πιο γρήγορο δρόμο. Ποιον ζητάμε να μας βοηθήσει σε αυτές τις περιπτώσεις; Τον χάρτη, βέβαια. «Πες 'χάρτης'!»

Ο χάρτης λέει στα παιδιά ότι η Ντόρα πρέπει πρώτα να περάσει από το δάσος, μετά από τη φάρμα και μετά θα φτάσουν στο σπίτι της Ντόρας. Για να μην ξεχάσουν τη διαδρομή, ζητά από τα παιδιά να επαναλάβουν δύο φορές: «Δάσος, φάρμα, σπίτι Ντόρας».

Η Ντόρα και ο Μουτς φτάνουν στο στοιχειωμένο δάσος. Συναντούν τρία μονοπάτια. Πρέπει να βρουν το μονοπάτι του φιλικού βατράχου και όχι εκείνο με τα φίδια. Με τη βοήθεια των παιδιών διαπιστώνουν ότι είναι το τρίτο μονοπάτι

και περνούν από εκεί. Στη συνέχεια πρέπει να περάσουν από τη φάρμα με τις βελανιδιές. Στο δρόμο συναντούν τον φίλο τους τον ταύρο, του οποίου έχει χαλάσει το καροτσάκι. Η Ντόρα και ο Μουτς βοηθούν τον ταύρο να το φτιάξει. Βάζουν πρώτα τα λάστιχα. Η Ντόρα λέει στα παιδιά ότι για να βάλουν τα λάστιχα, πρέπει να τα πιάσουν και να τα στρίψουν. «Πες 'στρίψε'!». Μετά για να βάλουν το κάθισμα, πρέπει να το σπρώξουν. «Πες 'σπρώξε'!». Και για να βάλουν το τιμόνι, πρέπει πάλι να στρίψουν.

Για να τους ευχαριστήσει, ο ταύρος προτείνει να τους πάει στη φάρμα με το καροτσάκι. Ανεβαίνουν όλοι στο καροτσάκι, βάζουν τις ζώνες τους και ξεκινούν. Φτάνουν στη φάρμα, αποχαιρετούν τον ταύρο και κατεβαίνουν.

Οι δρόμοι στη φάρμα έχουν πολλή κίνηση, επειδή οι σκίουροι αυτή την εποχή μαζεύουν τα βελανίδια. Γι' αυτόν τον λόγο υπάρχουν φανάρια στους δρόμους, τα οποία η Ντόρα και ο Μουτς οφείλουν να σεβαστούν. Η Ντόρα μαθαίνει στα παιδιά ότι όταν το φανάρι είναι πράσινο περνάμε, ενώ όταν είναι κόκκινο σταματάμε. Και στα τρία φανάρια που συναντούν στο δρόμο τους, η Ντόρα ρωτά τα παιδιά, τι χρώμα είναι το φανάρι και αν πρέπει να περάσουν.

Τελικά φτάνουν στο σπίτι της Ντόρας. Η μαμά της έχει γεννήσει δίδυμα, ένα κοριτσάκι κι ένα αγοράκι. Η Ντόρα είναι πολύ χαρούμενη που απέκτησε δύο αδερφάκια. Τραγουδούν όλοι μαζί κι έτσι τελειώνει και αυτό το επεισόδιο.

Τι προσφέρει το συγκεκριμένο επεισόδιο στη γλωσσική ανάπτυξη ενός νηπίου;

Σ' αυτό το επεισόδιο τα νήπια προσθέτουν στο λεξιλόγιό τους τη λέξη «δίδυμα» και συνειδητοποιούν τι σημαίνει. Κι εδώ συγκρίνουν κι εντοπίζουν διαφορές σε κάποιους ήχους. Επίσης, μαθαίνουν τις έννοιες «σπρώχνω» και «στρίβω» στην περίπτωση με το καροτσάκι του ταύρου. Τέλος, μαθαίνουν τι σημαίνουν τα χρώματα κόκκινο και πράσινο, όταν τα βλέπουμε στα φανάρια του δρόμου.

1.4 Τι προσφέρει το παιδικό πρόγραμμα «Ντόρα η εξερευνήτρια» στη γλωσσική ανάπτυξη ενός νηπίου;

Το παιδικό πρόγραμμα «Ντόρα η εξερευνήτρια» απευθύνεται κυρίως σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, γι' αυτό το λόγο το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται είναι απλό και κατανοητό. Οι ήρωες μιλάνε αργά, με απλές λέξεις και μικρές προτάσεις. Στην πραγματικότητα η Ντόρα κάνει διάλογο με τα παιδιά που την παρακολουθούν από το σπίτι. Τα ρωτά κι εκείνα απαντούν. Τα παιδιά είναι ενεργοί τηλεθεατές. Δεν παρακολουθούν το παιδικό αυτό πρόγραμμα, μόνο και μόνο για να περάσει η ώρα.

Μέσα από αυτή την εκπομπή το μικρό παιδί εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του με καινούριες λέξεις, όπως αναφέρθηκε στα παραπάνω επεισόδια. Επίσης το παιδί έρχεται σε επαφή με έννοιες (σπρώχνω, στρίβω, τρέχω), με χρώματα, σχήματα και αριθμούς. Επιπλέον παρατήρησα ότι ακούγεται και μια ξένη γλώσσα: τα αγγλικά. Με αυτόν τον τρόπο, το μικρό παιδί μαθαίνει από πολύ νωρίς και αγγλικό λεξιλόγιο.

Όλα αυτά γίνονται σε ένα φόντο γεμάτο από έντονα χρώματα και ωραίες εικόνες. Σε όλα τα επεισόδια ακούγονται τραγούδια. Η «Ντόρα η εξερευνήτρια» μπορεί να συνεισφέρει στη γλωσσική ανάπτυξη των νηπίων, επειδή το κάνει με έναν ελκυστικό κι ενδιαφέροντα τρόπο για τα μικρά παιδιά.

Κεφάλαιο 2^ο

2.1 Πώς μπορούν οι γονείς να συνδράμουν στη γλωσσική διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους μέσα από τη συγκεκριμένη εκπομπή;

Σημειώσαμε παραπάνω ότι η τηλεόραση μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο διαπαιδαγώγησης των νηπίων και ειδικότερα μπορεί μέσω κάποιων κατάλληλων παιδικών προγραμμάτων να συμβάλει θετικά στη γλωσσική τους ανάπτυξη. Σύμφωνα και με τον Lesser, τα παιδιά μπορούν ν' αναπτύξουν το γλωσσικό τους πεδίο, φτάνει τα προγράμματα να παρουσιάζονται με ελκυστική μορφή.

Η «*Ντόρα η εξερευνητρια*» το έχει καταφέρει αυτό. Ελκύει το ενδιαφέρον των μικρών παιδιών, γι' αυτό και την παρακολουθούν συνεχώς. Μπορεί όμως ένα παιδικό πρόγραμμα από μόνο του να συνεισφέρει στη γλωσσική καλλιέργεια των νηπίων; Τι στάση πρέπει να τηρούν οι γονείς σε αυτό; Πρέπει να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν στα παιδιά τους να βλέπουν τηλεόραση;

Άλλοτε η οικογένεια ήταν ο μόνος χώρος όπου το παιδί μπορούσε να εξασκήσει τη γλωσσική ικανότητα. Πίστευαν, δηλαδή, ότι όσο περισσότερο οι γονείς μιλούσαν στο παιδί, του διάβαζαν ιστορίες, το άκουγαν να μιλάει και το διόρθωναν, τόσο περισσότερο μάθαινε να χρησιμοποιεί σωστά τη γλώσσα. Σήμερα, που οι λέξεις και οι φράσεις που χρησιμοποιούν οι γονείς μιλώντας στα παιδιά τους εκπέμπονται και από την τηλεόραση, πολλοί πιστεύουν ότι το παιδί θα ωφεληθεί από το τηλεοπτικό πρόγραμμα.

Το ν' αφήνουμε όμως απλώς τα παιδιά μπροστά στην οθόνη, για να παρακολουθούν ένα παιδικό πρόγραμμα, δεν αποτελεί αποτελεσματική εκπαιδευτική στρατηγική. Προσφέρει ελάχιστα οφέλη όταν δεν παρακολουθούν και οι ενήλικες. Οι γονείς πρέπει να βλέπουν μαζί με τα παιδιά τους τις κατάλληλες παιδικές εκπομπές, για να μπορούν να τις σχολιάζουν από κοινού και για να δίνουν στα παιδιά να καταλάβουν το νόημα αυτών που βλέπουν.

2.2 Με ποιους τρόπους μπορούν οι γονείς να επηρεάσουν τη γλωσσική διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους μέσα από τη συγκεκριμένη εκπομπή;

Κατά την ευαίσθητη και καθοριστική ηλικία μεταξύ 3-5 ετών, τα παιδιά πρέπει ν' απολαμβάνουν μια πλούσια κοινωνική αλληλοεπίδραση και δραστηριότητες οι οποίες συμβάλλουν στην επίλυση προβλημάτων. Πρέπει να ενθαρρύνεται η ελεύθερη έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων. Τα παιδιά χρειάζονται περισσότερες ενεργητικές και κοινωνικές εμπειρίες, παρά εμπειρίες από μια παθητική παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων.

Οι γονείς μπορούν να μετατρέψουν την τηλεόραση σε ένα μέσο διαπαιδαγώγησης, αρκεί να το θέλουν. Όπως προαναφέρθηκε, χρειάζεται να παρακολουθούν μαζί με τα παιδιά τους οποιοδήποτε πρόγραμμα και να ορίζουν τη συχνότητα που θα βλέπουν τα παιδιά τους τηλεόραση.

Ειδικότερα για τη «*Ντόρα την εξερευνητρια*», είδαμε ότι αυτή η εκπομπή μπορεί να επηρεάσει τη

γλωσσική ικανότητα των νηπίων. Οι γονείς όμως μπορούν να συμβάλουν, ώστε η συγκεκριμένη εκπομπή να βοηθήσει ακόμα περισσότερο στη γλωσσική διαπαιδαγώγηση των μικρών παιδιών. Οι γονείς μπορούν να συζητάνε για όποια απορία έχει το παιδί, να του εξηγούν και να του κάνουν κατανοητό ό,τι βλέπει.

Μπορούν ακόμα να παροτρύνουν το παιδί να απαντά στις ερωτήσεις που κάνει η Ντόρα. Θα ήταν αρκετά ωφέλιμο, αφού παρακολουθήσουν όλοι μαζί την εκπομπή, να κλείσουν την τηλεόραση και να συζητήσουν όσα είδαν αναλυτικά. Οι γονείς θα μπορούσαν να κάνουν κάποιες ερωτήσεις στο παιδί, για να δουν τι έχει αντιληφθεί από το επεισόδιο που παρακολούθησε. Στην περίπτωση που κάτι δεν έχει γίνει κατανοητό, οι γονείς θα μπορούσαν να ασχοληθούν περισσότερο με αυτό και να το εξηγήσουν, ώστε το παιδί να μην έχει καμία απορία.

Όσον αφορά το πρώτο επεισόδιο, οι γονείς μπορούν να πουν μαζί με το παιδί τους την Άλφα-Βήτα πρώτα στα ελληνικά και αν δουν ότι δεν δυσκολεύεται, να την πει το παιδί μόνο του, για να δουν αν θα τα καταφέρει.

Θα βοηθούσε πολύ, αν οι γονείς έδειχναν στα παιδιά και κάποιο βιβλίο που περιέχει την Άλφα-Βήτα, και μάλιστα σε κεφαλαία και σε πεζά. Πάντα ο συνδυασμός ενός εκπαιδευτικού τηλεοπτικού προγράμματος με ένα καλό βιβλίο βοηθά περισσότερο. Επίσης θα μπορούσαν να ζητήσουν από το παιδί τους να πει κάποια αντικείμενα και ζώα που αρχίζουν από συγκεκριμένα γράμματα.

Για ένα νήπιο θα ήταν πιο ενδιαφέρον να ζωγραφίσει ένα αντικείμενο ή ένα ζώο που ξεκινά από ένα γράμμα που θα του ζητηθεί. Επίσης θα ήταν ωραία ιδέα, να φτιάξει το παιδί μαζί με τους γονείς ένα βιβλίο με την Άλφα-Βήτα, όπως εκείνο που είχε η Ντόρα. Αν δεν θέλει να ζωγραφίσει, το παιδί θα μπορούσε να τραγουδήσει με τους γονείς το τραγούδι που του έμαθε η Ντόρα για τα γράμματα. Οι γονείς μπορούν να σταματήσουν το τραγούδι σε ένα οποιοδήποτε γράμμα, για να δουν αν το παιδί μπορεί να το συνεχίσει. Αυτό θα τους βοηθήσει να καταλάβουν, αν το παιδί ξέρει ποιο γράμμα προηγείται και ακολουθεί ή αν έχει μάθει να λέει την Άλφα-Βήτα «με παπαγαλία».

Στο τέλος του 2^{ου} και του 3^{ου} επεισοδίου, οι γονείς θα μπορούσαν να κάνουν τα εξής: Να κατασκευάσουν μια διαδρομή, όπου το παιδί θα πρέπει να περάσει από κάποια σημεία, για να βρει κάτι που έχασε. Σε κάθε σημείο που θα περνά, θα βρίσκει μια λέξη. Το παιδί θα πρέπει να φτιάξει μια πρόταση με αυτές τις λέξεις. Στο τέλος της διαδρομής οι γονείς μπορούν να ζητήσουν από το παιδί να πει την πρόταση που έχει φτιάξει. Αν η πρόταση είναι σωστή, οι γονείς θα του δώσουν ένα δώρο: τον κρυμμένο θησαυρό. Αν η πρόταση είναι λάθος, θα προσπαθήσουν μαζί να φτιάξουν τη σωστή πρόταση, για να βρουν τον κρυμμένο θησαυρό.

Επίσης, μπορούν να οργανώσουν διάφορα παιχνίδια μαζί με το παιδί τους, για να γνωρίσει καλύτερα τα γεωμετρικά σχήματα και τα χρώματα. Οι γονείς μπορούν να συνδυάσουν την εκπομπή με ειδικά βιβλία ή παραμύθια, για να αποκτήσει το παιδί ακόμα περισσότερες γνώσεις. Όλες οι δραστηριότητες που θα οργανώσουν οι γονείς μετά το τέλος της εκπομπής, πρέπει να γίνονται με παιγνιώδη κι ευχάριστο τρόπο.

Τέλος, υπάρχουν και DVD με μεμονωμένα επεισόδια της εκπομπής. Από αυτά οι γονείς μπορούν να επιλέξουν εκείνα που θεωρούν ότι είναι τα πιο κατάλληλα για τη γλωσσική διαπαιδαγώγηση των νηπίων. Το DVD έχει το πλεονέκτημα ότι μπορεί να σταματήσει οποιαδήποτε στιγμή, για παράδειγμα αν το παιδί έχει κάποια απορία, για να τη συζητήσει με τους γονείς του.

Οι γονείς χρειάζεται να ελέγχουν και να βάζουν όρια στο πόσο το μικρό παιδί τους θα βλέπει τηλεόραση. Υπάρχουν πολλά που μπορούν να κάνουν μαζί με το παιδί τους, αντί να βλέπουν συνέχεια τηλεόραση. Ο Mike Dam, ο υπεύθυνος για τα παιδικά προγράμματα του σταθμού CBS, λέει: «Όταν τα παιδιά μου ήταν μικρά, δεν επέτρεπα να βλέπουν τηλεόραση στη διάρκεια της εβδομάδας. Τα πίεζα να κάνουν κάτι άλλο, πιο ζωντανό κι ερεθιστικό για το μυαλό»

Τελικά, αν οι γονείς συνειδητοποιήσουν, πόσο η τηλεοπτική εισβολή άλλαξε την οικογενειακή ζωή, επηρέασε τα γεύματα, τις συζητήσεις, το παιχνίδι, τις διάφορες συνήθειες στο σπίτι, ίσως πεισθούν ότι η τιμή για την υποτιθέμενη ανακούφιση από την τηλεόραση είναι υπερβολικά υψηλή. Αν και είμαστε αδύναμοι μπροστά στην απρόσωπη μηχανή, που λέγεται κοινωνία, μπορούμε να επιβάλλουμε ακόμα την θέλησή μας σ' αυτή την ευαίσθητη μηχανή που μπήκε στο σπίτι μας. Πρέπει να μάθουμε να την ελέγχουμε, για να μην ελέγχει αυτή εμάς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Λαστρέγκο, Κριστίνα – Τέστα, Φραντσέσκο (1991). *Από την τηλεόραση στο βιβλίο*. Μετάφρ. Φοίβος Αρβανίτης. Αθήνα.
2. Μάρι, Γουίν. *Ένας ξένος στο σπίτι*. Εκδόσεις Ακρίτας.
3. Δουλκέρη, Τέσσα (1997). *Η εικόνα του μικρού παιδιού στην ελληνική τηλεόραση και στον ελληνικό τύπο*. Αθήνα.
4. Κασσωτάκης, Μιχάλης (1978). *Τηλεόραση και Παιδί*. Αθήνα.
5. Κασσωτάκης, Μιχάλης (1978). *Τηλεόραση και Αγωγή*. Αθήνα, Εκδόσεις Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων μαθητών Π.Σ.Π.Α.
6. Κουτσουβάνου, Ευγενία. (1991). *Η γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού της προσχολικής ηλικίας και η τηλεόραση*. Αθήνα.

Ειρήνη Διαλεκτού

Leonardo da Vinci: «Η Παναγία Benois». Πώς καλλιεργεί συναισθηματικά τα νήπια;

Εισαγωγή

Ο καλλιτέχνης και το έργο

Η «Παναγία Benois» του Leonardo Da Vinci είναι ένα αξιοθαύμαστο έργο τέχνης. Γενικά οι ζωγράφοι πιστεύω ότι εκφράζουν πάρα πολλά συναισθήματα, και πολλές φορές μέσα από ένα

πίνακα ζωγραφικής μπορείς να καταλάβεις τον ψυχικό τους κόσμο. Οι καλλιτέχνες εκφράζουν μέσα στα δημιουργήματά τους τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τα πιστεύω τους, περνώντας με αυτό τον τρόπο τα δικά τους μηνύματα.

Ο Leonardo da Vinci (15 Απριλίου 1452 - 2 Μαΐου 1519) γεννήθηκε στην πόλη Αντσίανο, κοντά στο Βίντσι της Ιταλίας. Ήταν νόθος γιος του Πιέρο ντα Βίντσι, νεαρού δικηγόρου, και της χωρικής Κατερίνας. Το πλήρες όνομά του ήταν «Leonardo di ser Piero da Vinci». Σε ηλικία δεκατεσσάρων ετών (1472) στάλθηκε ως μαθητευόμενος στο εργαστήριο του φλωρεντινού ζωγράφου και αρχιτέκτονα Αντρέα Ντελ Βερόκιο, όπου έμεινε μέχρι το 1481. Στη συνέχεια, το 1482, μετακόμισε στο Μιλάνο όπου πρόσφερε τις υπηρεσίες του ως μηχανικός, ζωγράφος και γλύπτης στον ηγεμόνα του Μιλάνου Λουδοβίκο Σφόρτσα. Όμως τον Οκτώβριο του 1499, μετά την ήττα του προστάτη του Λουδοβίκου Σφόρτσα από τα γαλλικά στρατεύματα, εγκαταλείπει το Μιλάνο και περνά ένα διάστημα στη Βενετία, για να επιστρέψει το 1500 στη Φλωρεντία όπου ξεκινά ίσως η παραγωγικότερη περίοδος του ως ζωγράφου. Μεταξύ 1502-08 ταξιδεύει με τον Κάισαρα Βοργία στην κεντρική και άνω Ιταλία. Την περίοδο 1508-12 ζει σχεδόν αποκλειστικά στο Μιλάνο, παρέχοντας τις υπηρεσίες του στον Charles d' Amboise, κυβερνήτη της πόλης. Μετά τον θάνατο του Charles d' Amboise το 1511 και την εκδίωξη των Γάλλων από το Μιλάνο τον επόμενο χρόνο, ο Λεονάρντο επισκέπτεται τη Ρώμη υπό την προστασία του αδελφού του πάπα Λέοντα Γ', Τζουλιάνο των Μεδίκων. Μετά τον θάνατο του Τζουλιάνο των Μεδίκων, το 1516, δέχεται την πρόσκληση του βασιλιά της Γαλλίας, Φραγκίσκου Α', και εργάζεται ως ζωγράφος της βασιλικής αυλής. Στις 23 Απριλίου του 1519 συντάσσει τη διαθήκη του και τελικά πεθαίνει στις 2 Μαΐου στο Cloux της Γαλλίας, κοντά στον βασιλικό πύργο της Amboise (*Encyclopedia of the Renaissance*, τόμος 3, σελ. 403-410).

Τα περισσότερα έργα του Leonardo da Vinci έχουν θέμα θρησκευτικό. Ο Da Vinci έζησε μια άνετη σχετικά ζωή, δεδομένου ότι πάντα προσπαθούσε να είναι υπό την προστασία και την οικονομική υποστήριξη κάποιου ηγεμόνα. Όμως για να συνεχίσει να ακολουθεί αυτό τον τρόπο ζωής χρειαζόταν κάποια χρήματα. Τα χρήματα αυτά τα αντλούσε από την εκκλησία, η οποία του τα πρόσφερε, προκειμένου να δημιουργήσει τα έργα τέχνης που αυτή του ζητούσε. Γι' αυτό το λόγο έβαλε θρησκευτικά θέματα στα έργα του και όχι επειδή ήταν ένα θρησκευόμενο άτομο. Ο Leonardo, μάλιστα, επειδή ήταν αντίθετος με κάποια δόγματα της Εκκλησίας, προσπάθησε και πέρασε με τον δικό του τρόπο μέσα στους πίνακες της ζωγραφικής του κάποια δικά του μηνύματα (Διακουμάκη Αγγελική 2007, σελ. 3).

Η «Παναγία Benois» είναι ένας πίνακας ζωγραφικής που δημιουργήθηκε από τον Leonardo da Vinci γύρω στα 1475-78. Δεν γνωρίζουμε, όμως, πάρα πολλά πράγματα γι' αυτόν τον πίνακα, επειδή πολλά έγγραφα και σημειώσεις που αφορούσαν τον πίνακα χάθηκαν και καταστράφηκαν. Τα μόνα που σώζονται είναι τρία σχέδια που συνδέουν τον πίνακα με τον Λεονάρντο ντα Βίντσι. Το πρώτο είναι το σχέδιο ενός κεφαλιού παιδιού στην Πινακοθήκη Ουφίτσι, το δεύτερο είναι ένα προσχέδιο με την Παρθένο, το θείο Βρέφος κι ένα δοχείο με φρούτα στο Λούβρο, και

τέλος μια σελίδα με προσχέδια στο Βρετανικό Μουσείο.

Για αιώνες ο πίνακας ήταν χαμένος. Η πρώτη πιθανή μαρτυρία που έχουμε γι' αυτόν χρονολογείται στα 1591, όπου περιγράφεται σαν μια ξύλινη ελαιογραφία δια χειρός Λεονάρντο ντα Βίντσι, που βρισκόταν στην κατοικία της οικογένειας Μπότι στην Φλωρεντία. Λίγους αιώνες αργότερα ο πίνακας μεταφέρεται από την Ιταλία στη Ρωσία, από τον συντηρητή έργων τέχνης Alexander Korsakov, ο οποίος τον μετέφερε σε καμβά στα τέλη του 18ου αιώνα. Μέχρι τη δεκαετία του 1820 ο πίνακας βρίσκεται στην Κριμαία, στην επαρχία Αστραχάν, όπου την αγοράζει ο Saporzhnikov από τον γιο του Korsakov για 1400 ρούβλια. Από το 1824 μέχρι το 1880 έμεινε στην κατοχή της οικογένειας, οπότε και περνά στη Γαλλία, στον καλλιτέχνη **Leon Benois**, η γυναίκα του οποίου καταγόταν από τους Saporzhnikov. Το 1909 ο Benois παρουσιάζει τον πίνακα στα Χειμερινά Ανάκτορα της Αγίας Πετρούπολης ή αλλιώς Ερμιτάζ. Τελικά ο πίνακας γίνεται τμήμα της συλλογής του μουσείου το 1914, όταν τον αγόρασε ο Τσάρος Νικόλαος Β' (<http://el.wikipedia.org/> · Νίκολ Τσαρλς (2005), σελ. 170).

Κεφάλαιο 1^ο

Περιγραφή και εικονογραφική ανάλυση του πίνακα «Παναγία Benois»

Το έργο “Παναγία Benois” έχει κατασκευαστεί με λάδι πάνω σε μουσαμά. Πρόκειται για έργο που μεταφέρθηκε από προηγούμενο πίνακα που είχε δημιουργηθεί πάνω σε ξύλο. Οι διαστάσεις του πίνακα αυτού είναι 48 x 31 cm. Η μορφή της Παναγίας αυτής διαφέρει από άλλες μορφές που δίνουν διάφοροι ζωγράφοι εξαιτίας των σκοτεινών του χρωμάτων, του αβρού φωτισμού και του τρόπου με τον οποίο αποδίδεται η κίνηση, ο οποίος έχει μια ιδιαιτερότητα που παρατηρείται και σε άλλους πίνακες του Da Vinci με το ίδιο θέμα. Η επιρροή του Βερόκιο, δασκάλου του Da Vinci, και η στενή επαγγελματική σχέση που είχαν, γίνεται φανερό μέσα από τις μορφές της Παναγίας και του Θείου Βρέφους, θέμα που ήταν ιδιαίτερα αγαπητό στο εργαστήρι του Βερόκιο. Αυτού του είδους πίνακες με τη συγκεκριμένη μορφή ήταν ιδιαίτερα αγαπητοί στη Φλωρεντία του 15ου αιώνα και προοριζόνταν συνήθως για οικιακή χρήση και για ιδιωτικό προσκύνημα. (Zollner Frank 2004, σελ. 17).

Η «Παναγία Benois», περίπου 1475-78
48x31 cm., Πετρούπολη, Ερμιτάζ

Πιο συγκεκριμένα, ο πίνακας αυτός απεικονίζει ένα δωμάτιο μέσα στο οποίο βρίσκεται καθισμένη η Παναγία, πιθανότατα πάνω σε μια καρέκλα ή σε ένα σκαμπό. Κρατά στην αγκαλιά της το Θείο βρέφος και του προσφέρει ένα λουλούδι με το δεξί της χέρι, ενώ με το αριστερό φαίνεται να κρατά, πιθανότατα, ένα σταυρό. Πάνω από τα κεφάλια τους υπάρχει το φωτοστέφανο, το οποίο δείχνει την αγιότητά τους. Η Παναγία είναι ντυμένη σεμνά, με ένα φόρεμα σε χρωματισμούς του μπλε και του κόκκινου, στη λαϊκόκοψη του οποίου υπάρχει μια πέτρα που περιβάλλεται από μαργαριτάρια. Το βρέφος είναι γυμνό, όπως συνηθίζεται να είναι κάθε μωρό. Ο σωματότυπος που έχουν, αποτελεί κύριο γνώρισμα της εποχής εκείνης. Η Παναγία απεικονίζεται με ένα ύφος χαρούμενο, ενώ το μωρό με το ύφος του προβληματισμού και της ανακάλυψης, καθώς προσπαθεί να καταλάβει τι είναι αυτό που του δίνει η μητέρα του. Στο βάθος της εικόνας υπάρχει ένα παράθυρο που μας δείχνει ότι δεν είναι εγκλωβισμένοι σε ένα δωμάτιο, αλλά ότι υπάρχει ζωή, γεγονός που γίνεται φανερό και μέσα από την αντίθεση των χρωμάτων, που περιλαμβάνει το δωμάτιο και τα ρούχα της Παναγίας σε αντίθεση προς τη φωτεινότητα που παρατηρείται έξω από το παράθυρο.

Στην εικόνα αυτή, μολονότι φαίνεται να απεικονίζονται δύο απλοί, καθημερινοί άνθρωποι, μια μητέρα που κρατά στην αγκαλιά τον γιο της, το σπλάγχο της, στην πραγματικότητα δεν είναι. Είναι δύο ύψιστα όντα. Η γυναίκα της εικόνας δεν είναι μια απλή γυναίκα και το μωρό δεν είναι ένα συνηθισμένο, αλλά είναι ο Χριστός, ο Σωτήρας της ψυχής των πιστών. Αυτό που κάνει τα δυο πρόσωπα να διαφέρουν από τους κοινούς θνητούς είναι τα δυο φωτοστέφανα. Η Παναγία στην εικόνα αυτή είναι ένα θρησκευτικό πρότυπο γυναίκας. Βλέποντας μια τέτοια μητέρα, κάθε μητέρα παροτρύνεται να ενεργεί και

αυτή με τον ίδιο τρόπο. Οι μητέρες, και ειδικότερα οι πιστές, καλούνται να ακολουθήσουν πιστά τον τρόπο σκέψης και δράσης της Μητέρας του Χριστού, της Μητέρας των Πάντων. Η στοργική αυτή σχέση μεταξύ της Παναγίας και του Θείου Βρέφους αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση για τις μητέρες. Στο έργο αυτό, όπως και στα περισσότερα έργα του Da Vinci που έχουν θέμα την Παναγία και το Θείο Βρέφος, παρατηρούμε ότι η Παναγία είναι ιδιαίτερα προστατευτική προς το Παιδί της. Αυτό συμβαίνει π.χ. στο έργο *“Η Παναγία και το Θείο Βρέφος”* (1501), όπου προσπαθεί να το αποτρέψει από τα μελλοντικά Πάθη Του και συγκεκριμένα τη Σταύρωση, όπως φαίνεται σ’ εκείνη την εικόνα, όπου ο Χριστός έχει αγκαλιά τον Σταυρό.

Αν παρατηρήσουμε πιο προσεχτικά την εικόνα αυτή, θα προσέξουμε ότι οι χρωματισμοί του φορέματος της Παναγίας είναι όμοιοι με τα χρώματα άλλων εικόνων, όπως του πίνακα *“Η Παναγία των βράχων”* και *“Η Παναγία με το γαργάλλο”*. Επιπρόσθετα, το ίδιο κόσμημα υπάρχει και στα άλλα έργα. Θα μπορούσαμε μάλιστα να ερμηνεύσουμε τα μαργαριτάρια ως σύμβολο της αγνότητάς της. Συγκρίνοντας την εικόνα αυτή με τις άλλες βλέπουμε ότι η Παναγία εδώ είναι χαρούμενη και χαμογελά στο Παιδί της, ενώ στις άλλες είναι σοβαρή και αφοσιωμένη σε αυτό που κάνει. Αξιοπρόσεχτα είναι ακόμα και τα χρώματα των ρούχων της Παναγίας, τα οποία είναι φωτεινά και δίνουν μια χαρούμενη νότα στο μουντό και αποπνικτικό περιβάλλον. Αν τώρα δούμε τον πίνακα αυτό σε σχέση πάλι με τους άλλους, από άποψη χώρου θα προσέξουμε ότι όλες οι εικόνες περιλαμβάνουν ένα μονότονο και μουντό φόντο, το οποίο εδώ έρχεται σε αντίθεση προς το παράθυρο, που μας παρουσιάζει ένα φωτεινό τοπίο. Επιπλέον, αν παρατηρήσουμε πιο προσεκτικά, θα διαπιστώσουμε ότι σ’ αυτή την εικόνα η Παναγία φαίνεται πιο μικρή στην ηλικία σε σχέση με τους υπόλοιπους πίνακες (Τσαρλς Νίκολ 2005, σελ. 171).

Κεφάλαιο 2^ο

Ποια συναισθήματα προκαλεί ο πίνακας στα νήπια;

Στη θέα αυτού του πίνακα, ένα νήπιο μπορεί να καλλιεργήσει τα συναισθήματα που αναπτύσσονται μεταξύ μητέρας και παιδιού. Ένα παιδί με την πρώτη ματιά δεν θα καταλάβει ότι η εικόνα αυτή απεικονίζει την Παναγία και τον Χριστό. Στα μάτια των παιδιών αυτές οι δυο μορφές μοιάζουν με δυο απλούς ανθρώπους, με μια καθημερινή μητέρα που κρατά στην αγκαλιά το παιδί της. Με λίγη, όμως, προσοχή και με την επισήμανση κάποιου μεγαλύτερου το παιδί θα προσέξει το φωτιστέφανο και τότε θα καταλάβει, ποια πρόσωπα απεικονίζονται πραγματικά. Αυτό, όμως, δεν θα παίξει κάποιο ιδιαίτερο ρόλο στα συναισθήματα που θα αναπτυχθούν στα παιδιά, καθώς η κρίση τους δεν έχει αναπτυχθεί τόσο πολύ, ώστε να μπορούν να νιώθουν διαφορετικά μπροστά στην εικόνα της Παναγίας και του Χριστού και μπροστά στην εικόνα δύο απλών ανθρώπων (όπως π.χ. το συναισθήμα του δέους που θα ένοιωθε ένας μεγαλύτερος άνθρωπος μόλις αντίκριζε την εικόνα της Παναγίας και του Χριστού).

Ο συγκεκριμένος πίνακας ζωγραφικής θα τους είναι πολύ οικείος, όπως και τα συναισθήματα που θα αναπτυχθούν. Μόλις δει την εικόνα αυτή, το παιδί θα νιώσει πρώτα απ’ όλα στοργή. Ο τρόπος με τον οποίο προσφέρει η Παναγία το λουλούδι στο Μωρό είναι μία κίνηση αγάπης. Του το προσφέρει για να το χαροποιήσει, να το κάνει να νιώσει όμορφα και όχι γιατί θέλει να του κάνει κακό. Ανέκαθεν η προσφορά ενός λουλουδιού αποτελούσε πράξη προσέγγισης του άλλου ατόμου με θετικούς και καλοπροαίρετους σκοπούς. Από τα αρχαία χρόνια η προσφορά ενός λουλουδιού φανερώνει την αγάπη μας και τα τρυφερά συναισθήματα που νιώθουμε για το πρόσωπο στο οποίο προσφέρουμε τα άνθη. Έτσι, και η συγκεκριμένη εικόνα μέσα από αυτή τη πράξη μάς περνά το δικό της μήνυμα.

Επιπρόσθετα, ένα παιδί θα νιώσει την τρυφερότητα της Μητέρας απέναντι στο Παιδί. Ο τρόπος που το κοιτά, ακόμα και ο τρόπος που το κρατά, αποπνέει και μεταδίδει στα παιδιά το συναισθήμα αυτό. Η ματιά της είναι γλυκιά και ζεστή, κάτι που συναντάμε μόνο ανάμεσα σε πρόσωπα που κυριαρχεί το συναισθήμα της αγάπης, όπως συνήθως συμβαίνει ανάμεσα σε μια μητέρα και το παιδί της. Η τρυφερότητά της, όπως προανέφερα, υποδηλώνεται και μέσα από τον τρόπο που κρατά το βρέφος, ο οποίος είναι πολύ τρυφερός. Δεν κρατά το μωρό σφιχτά, έτσι ώστε να είναι αποπνικτική, αλλά τρυφερά και άνετα. Με τον τρόπο αυτό, το μωρό νιώθει όμορφα και αντιλαμβάνεται τα τρυφερά συναισθήματα της μητέρας του.

Επιπλέον, τα παιδιά θα νιώσουν πολύ έντονα το συναισθήμα της προστασίας και της ασφάλειας. Τα συναισθήματα αυτά γίνονται αισθητά μέσα από τον τρόπο, με τον οποίο κρατά η Παναγία το Μωρό: το κρατά προσεχτικά και με τα δυο της χέρια, ιδιαίτερα με το αριστερό. Φαίνεται, να θέλει να το προστατέψει και να το προφυλάξει από κάθε κακό που μπορεί να πάθει, όπως να γλιστρήσει και να πέσει στο πάτωμα.

Τέλος, ένα άλλο συναισθήμα που μπορεί να αναπτυχθεί και να καλλιεργηθεί από τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας (και που πιστεύω ότι είναι το σημαντικότερο), είναι το συναισθήμα της μητρικής αγάπης, της αγάπης δηλαδή που δέχεται το Θείο Μωρό από τη Μητέρα Του. Το συναισθήμα αυτό καλλιεργείται στα παιδιά, καθώς βλέπουν τον τρόπο με τον οποίο η Παναγία κρατά το Μωρό. Ο τρυφερός εναγκαλισμός που Του κάνει είναι επίσης ένδειξη της αγάπης της. Μια μητέρα που δεν αγαπά το παιδί της, δεν το αγκαλιάζει, δεν το προσέχει, δεν το προστατεύει, αλλά το αφήνει να δρα μόνο του, ανενόχλητο, χωρίς να ανησυχεί για τις επιπτώσεις και τις συνέπειες που θα έχει αυτή η ενέργεια.

Επιπλέον, ο τρόπος με τον οποίο κοιτά το Παιδί της η Παναγία, αποπνέει πολύ έντονα το συναισθήμα της αγάπης. Η Παναγία έχει το βλέμμα της προσηλωμένο πάνω στο Παιδί της, προσέχοντας με αυτό το τρόπο κάθε κίνηση και κάθε ψέλλισμα που μπορεί να υποδηλώνει κάποια επιθυμία του, την οποία η μητέρα θα προσπαθήσει να εκπληρώσει με όλα τα μέσα που διαθέτει, προκειμένου να κάνει το παιδί της χαρούμενο. Διότι αυτό σημαίνει αγάπη, να βλέπεις το άτομο που αγαπάς χαρούμενο. Το βλέμμα της Παναγίας είναι πολύ γλυκό, όπως και το χαμόγελό της, το οποίο είναι αληθινό και όχι προσποιητό, μεταδίδοντας έτσι την αγάπη της και τη στοργή της. Η αγάπη που μεταδίδει η Παναγία αλλά και κάθε μητέρα

που παρέχει τη μητρική της αγάπη στο παιδί, είναι θυσιαστική. Δηλαδή κάθε μητέρα θα διακινδύνευε τη ζωή της ή και θα την έδινε χωρίς δεύτερη σκέψη, προκειμένου να σώσει το παιδί της και να το προστατέψει από κάθε κακό. Το “δώρο” που Του προσφέρει, δηλαδή το λουλούδι, είναι και αυτό ένδειξη της μητρικής της αγάπης, διότι Του δίνει ένα ακίνδυνο δώρο με το οποίο δεν πρόκειται να πάθει κακό. Αντίθετα, η κίνηση αυτή, θα Το χαροποιήσει και μολονότι πρόκειται για ένα απλό λουλούδι, το Παιδί θα το εκλάβει σαν ένα μεγάλο δώρο. Κάθε μητέρα που αγαπά το παιδί της, νοιάζεται γι' αυτό και θέλει το καλό του, νιώθει όλα αυτά τα συναισθήματα καθώς είναι αλληλένδετα: το ένα έπεται του άλλου. Αντίστοιχα το παιδί νιώθει όλα αυτά τα συναισθήματα και τα ανταποδίδει με τον δικό του τρόπο.

Μπορεί ένα νήπιο να ταυτιστεί με το μωρό της εικόνας;

Για να ταυτιστεί ένα παιδί προσχολικής ηλικίας με το μωρό της εικόνας, θα πρέπει το παιδί αυτό να μπει στη θέση του μωρού. Ο όρος «ταυτίζομαι» σημαίνει: μπαίνω απόλυτα στη θέση του άλλου, νιώθω και αισθάνομαι ένα με αυτό που βλέπω, κάνω κάτι εντελώς όμοιο με κάτι άλλο, εξομοιώνω (*Μονοτονικό Λεξικό της Δημοτικής*, σελ. 1563). Ένα παιδί, όμως, ηλικίας 4-6 χρονών δεν μπορεί να το κάνει αυτό, καθώς δεν έχει αναπτύξει ακόμα την ταύτιση. Η ταύτιση έρχεται στα παιδιά στη “λανθάνουσα περίοδο” (6ο-12ο έτος): σε αυτή την ηλικία αρχίζουν να ταυτίζονται με τους ενηλίκους του ίδιου φύλου, να ενεργούν και να συμπεριφέρονται όπως οι ενήλικοι του ίδιου φύλου και προπάντων οι γονείς τους (διότι τα πρόσωπα αυτά είναι που βλέπουν περισσότερο κι έτσι τους είναι πιο εύκολο να αντιγράψουν τη συμπεριφορά τους και γενικά το τρόπο δράσης τους, βλ. Γ. Κρασανάκης 2003, σελ. 7).

Τα παιδιά ηλικίας μέχρι 6 ετών βλέποντας αυτό τον πίνακα ζωγραφικής δεν μπαίνουν στη θέση του μωρού, επειδή δεν έχουν ακόμα αναπτυγμένη αυτή την ικανότητα. Τα παιδιά απλά θυμούνται κάποιες καταστάσεις που έχουν βιώσει τα ίδια. Στο μυαλό τους έρχονται κάποιες εικόνες, τις οποίες έχουν ζήσει τα ίδια παλιότερα στο μέτρο που έχουν δεχθεί την ίδια αγάπη από τη μητέρα τους ή ενδεχομένως από άλλα οικεία πρόσωπα. Ακόμα, αυτή η εικόνα μπορεί να τους θυμίζει και κάποιες καταστάσεις που βιώνουν ακόμα, καθημερινά, μέσα στην ίδια τους την οικογένεια. Αυτό μπορεί να συμβαίνει, επειδή το παιδί που βλέπει την εικόνα μπορεί να «βλέπει» εκεί το μικρό του αδερφάκι, που το κρατά η μητέρα τους αγκαλιά και παίζει μαζί του, ενώ ταυτόχρονα το προστατεύει. Μπορεί, ακόμα, να του θυμίζει κάποια συγγενικά του πρόσωπα ή ακόμα και τα αδελφάκια κάποιων φίλων του.

Επειδή, όμως, τα παιδιά έχουν ισχυρή μνήμη και αμέσως απομνημονεύουν κάτι που έχουν δει ή έχουν ακούσει, μπορεί αστραπιαία να τους έρθει στο μυαλό μια μητέρα άγνωστη με ένα μωρό στην αγκαλιά της, που έχουν δει τυχαία στο δρόμο. Τα παιδιά βλέπουν και συλλαμβάνουν τα συναισθήματα που μεταδίδει η Παναγία στο Χριστό και νιώθουν και αυτά όμορφα, χωρίς όμως να

μπαίνουν τα ίδια στην θέση του εικονιζόμενου Μωρού.

Βιβλιογραφία

Διακουμάκη Αγγελική, «Πώς διαπαιδαγωγεί ο Νταν Μπράουν στον “Κώδικα da Vinci” σχετικά με τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία». *Αισθητική Αγωγή*, τεύχος 10^ο, Ρέθυμνο 2007, σσ. 3-7.

Κρασανάκης Γεώργιος, *Ψυχολογία παιδιού και εφήβου. Θέματα Ψυχολογίας της ανθρώπινης ανάπτυξης*, Ηράκλειο 2003.

Μονοτονικό Λεξικό της Δημοτικής, τόμος 2 (Μ-Ω), Εκδόσεις Γιάννης Ρίζος.

Νίκολ Τσάρλς, *Leonardo da Vinci: Πιθήσεις του Μυαλού*. Μεταίχμο, Αθήνα 2005.

Encyclopedia of the Renaissance, τόμος 3, “Galen to Lyon”, σσ. 403-410.

Zollner Frank, *Leonardo da Vinci*. Taschen, Κολωνία 2004.

<http://el.wikipedia.org/>

Μαρία-Θεοφανία Κουνελάκη

Ποια μηνύματα μπορεί να μεταδώσει στα νήπια η διδασκαλία της ταινίας «Πέρα από το φράχτη»

Μεθοδολογική προσημείωση

Τα Μ.Μ.Ε. ως αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας έχουν μεγάλη επίδραση στον άνθρωπο, μικρό και μεγάλο (Σ. Κούτρας 2001, σ. 7). «Ανάμεσα σε όλα αυτά τα μέσα και μολονότι η τηλεόραση θεωρείται κυρίαρχο, ο κινηματογράφος κατέχει μια προνομιακή θέση εξακολουθώντας να συναρπάζει τα παιδιά και τους νέους, όπως άλλωστε και τους ενηλίκους». Ο κινηματογράφος ως φορέας σύγχρονων μηνυμάτων δίνει τη δυνατότητα στα νήπια να εξαφθεί η φαντασία τους, να γνωρίσουν συναισθήματα και να εμπλουτίσουν τον παραστατικό τους κόσμο. Ο κινηματογράφος ως μέσο διαπαιδαγωγικής μπορεί να δώσει ευκαιρίες εκμείωσης αξιών, γνώσεων και άλλων δυνατοτήτων. Η παρακολούθηση μιας παιδικής ταινίας στον κινηματογράφο αποτελεί μια διασκεδαστική εμπειρία για τα νήπια. Η ίδια εμπειρία έχει τη δυνατότητα να διαπαιδαγωγήσει το παιδί ηθικά και γνωστικά. Αν προγραμματίσουμε την προβολή μιας κατάλληλης και αξιόλογης ταινίας στο χώρο του νηπιαγωγείου, τα νήπια δεν θα διασκεδάσουν μόνο, αλλά παράλληλα θα διαπαιδαγωγηθούν.

Στις μέρες μας η ψηφιακή τεχνολογία προσφέρει τη δυνατότητα προβολής μιας ταινίας υπό τη μορφή ψηφιακού δίσκου, λίγους μήνες μετά από την προβολή της στις μεγάλες οθόνες. Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να δείξει τον τρόπο με τον οποίο ο εκπαιδευτικός μπορεί να διαπαιδαγωγήσει τα νήπια

μέσω ενός αξιολογού, διασκεδαστικού και εξαιρετικά μεταδοτικού μέσου, την κινηματογραφική ταινία. Η ταινία που θα μας απασχολήσει έχει τίτλο «Πέρα από το φράχτη» και είναι προϊόν της εταιρείας *Dreamworks* (www.cinemad.gr). Αξιολογικό σχόλιο: «[Πρόκειται για ένα] εξαιρετικό animation που θα σας κάνει να γελάσετε και θα δώσει στους μικρούς κυρίως βασικά μαθήματα ζωής σχετικά με τη λαίμαργια, την εξάρτηση από τα υλικά αγαθά και φυσικά τη σημασία της ομάδας. Παράλληλα θέτει βασικούς προβληματισμούς, αφού ο φράχτης δεν είναι τίποτε άλλο από σύμβολο των ορίων, συνόρων ή όπως ερμηνεύει ο καθένας τα πράγματα που μας χωρίζουν. Έξοχη δουλειά με πολύ χιούμορ, άποψη και ταχύτατη πλοκή.» Είναι γνωστό ότι τα παιδιά ενθουσιάζονται και μαγνητίζονται από τα κινούμενα σχέδια, τα οποία μπορούν να παρακολουθούν με τις ώρες. Το γεγονός αυτό μπορούμε να εκμεταλλευτούμε, ώστε να διαπαιδαγωγηθούν τα νήπια μέσα από μια άκρως διασκεδαστική εμπειρία.

Κεφάλαιο 1^ο

1.1. Περίληψη της ταινίας

Όταν ο Αρ Τζέι, ένα ρακούν-αριβίστας, "συλλαμβάνεται" να κλέβει το απόθεμα τροφής του Βίνσεντ της αρκούδας, διαπραγματεύεται τη ζωή του απεγνωσμένα υποσχόμενος κάτι αδύνατον: να αντικαταστήσει όλες τις τροφές μέσα σε μια εβδομάδα. Εν τω μεταξύ, η ζωή μιας ομάδας αθώων πλασμάτων του δάσους διαταράσσεται όταν, ξυπνώντας από τη χειμερία νάρκη, ανακαλύπτουν ότι στη γειτονιά τους έχει υψωθεί ένας τεράστιος πράσινος φράχτης από τους ανθρώπους των προαστίων, που έχουν καταλάβει την περιοχή τους. Χωρίς να γνωρίζουν τίποτα για τους ανθρώπους, ο υπερπροστατευτικός αρχηγός τους, ο Βερν, η χελώνα, αντιμετωπίζει με γνήσια απορία και φρίκη όλες τις συνήθειες των ανθρώπων που έχουν κάνει κατάληψη στην αυλή του. Παράλληλα, ο απελπισμένος και άπληστος Αρ Τζέι, το ρακούν, εξαπατά τα υπόλοιπα ζώα του δάσους και τα οδηγεί στα προάστια, το μόνο μέρος της γης όπου η junk τροφή (= σκουπίδοτροφή) υπάρχει σε αφθονία... Τελικά η συνύπαρξη των ζώων του δάσους και των ανθρώπων δεν θα είναι και τόσο ομαλή, όσο όλες οι πλευρές θα ήθελαν, αφού κοινό ζητούμενο και των δύο δεν είναι άλλο από την... τροφή!

1.2 Ανάλυση των κύριων χαρακτήρων του έργου

Στις ταινίες κινουμένων σχεδίων «Υπάρχει μια τάση για υπερβολή, για μεγαλοποίηση, μια έμφαση στην παρουσίαση. Ψυχολογικοί και αισθητικοί λόγοι επιβάλλουν να τονιστούν στο κινούμενο σχέδιο τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των χαρακτήρων, η εκκεντρικότητα, η ανθρώπινη αδυναμία, η αφέλεια, η πονηριά, η νηφαλιότητα, η εξυπνάδα» (Γιάννης Βασιλειάδης 2006, σελ. 43). Κάπως έτσι διαγράφονται και οι χαρακτήρες της ταινίας που μας απασχολεί. Ας ξεκινήσουμε όμως, να γνωρίζουμε τους πρωταγωνιστές.

Ο Αρ Τζέι το ρακούν: είναι αριβίστας, κλέφτης, αχάριστος, εγωιστής, άπληστος, λαίμαργος, φανατικός της ανθυγιεινής τροφής.

Ο Βίνσεντ η αρκούδα: είναι οξύθυμος, μόνος, λάτρης της ανθυγιεινής διατροφής και ιδιαίτερα των τσιπς.

Ο Βέρν η χελώνα: είναι αρχηγός της ομάδας, ριψοκίνδυνος για την ασφάλεια των φίλων του, εμπιστεύεται το ένστικτό του, είναι δύσπιστος, επιφυλακτικός, διστακτικός.

Ο Χάμι ο σκίουρος: είναι αφέλης, ευκολόπιστος και υπερκινητικός.

Η Στέλλα το κουνάβι: είναι αγοροκόριτσο, «τσαμπουκαλού» και διαθέτει ένα πολύ ισχυρό όπλο, τα βρομερά της αέρια.

Τα πόσσυμ Οζι και Χέδερ: τους ενώνει η σχέση πατέρα-κόρης. Ο Οζι είναι υπερπροστατευτικός, τρυφερός πατέρας που του αρέσει να παριστάνει τον νεκρό τις στιγμές που κινδυνεύει, το ίδιο διδάσκει και την κόρη του.

Οι σκαντζόχοιροι Λου, Πένι, Μπάκυ, Κονίλο, Σπάικ: οι δύο πρώτοι είναι οι τρυφεροί και στοργικοί γονείς, οι υπόλοιποι είναι τα τρία μικρά παιχνιδιάρικα παιδιά τους.

Η Γκλάντις Σάρπ: είναι η πρόεδρος του συλλόγου των ιδιοκτητών της Αστουπόλης. Είναι σκληρή, εγωίστρια, μισεί, σιχάίνεται τα ζώα του δάσους και χρησιμοποιεί απάνθρωπα μέσα για την εξόντωσή τους.

Ο Ντουέην Παφοντέν: είναι ο «ζιζανιολοθρευτής», έχει πάθος με τη δουλειά του και διαθέτει παράνομα μέσα εξόντωσης των ζώων.

Κεφάλαιο 2^ο

2.1.1 Τα μηνύματα και η πλοκή της ταινίας

Η ταινία «Πέρα από το φράχτη» διαθέτει πληθώρα μηνυμάτων-μαθημάτων ζωής. Η απληστία, η φιλία, η λαίμαργια, η ανθυγιεινή διατροφή, η εκμετάλλευση και καταστροφή του περιβάλλοντος, είναι θέματα που πρωταγωνιστούν στις μέρες μας. Η ταινία προσφέρει πολλά μηνύματα τα οποία, εφόσον επεξεργαστούν και συνειδητοποιηθούν από τα νήπια, αυτά θα οικειοποιηθούν θετικές στάσεις και θα αποφύγουν αρνητικές.

Το έργο είναι χωρισμένο σε δώδεκα κεφάλαια. Θα δούμε τα μηνύματα κάθε κεφαλαίου ξεχωριστά.

1^ο κεφάλαιο: Στο κεφάλαιο αυτό συναντάμε την απληστία, την κλοπή, την εύκολη λύση της ανθυγιεινής τροφής. Ο Αρ-Τζέι δεν αρκείται σε ό,τι του είναι απαραίτητο για να κατευνάσει την πείνα του, αλλά καθώς είναι άπληστος τα παίρνει όλα. Αυτό όμως του προκαλεί δυσάρεστες συνέπειες, αφού ο Βίνσεντ ο αρκούδος ξυπνάει και τον πιάνει «στα πράσα».

2^ο κεφάλαιο: Τα ζώα του δάσους ξυπνάνε από τη χειμερία νάρκη. Εκτός των μηνυμάτων, τα οποία προσφέρει η ταινία, τα νήπια μέσω των εκπληκτικών ειδικών εφέ μπορούν να μάθουν τι είναι η χειμερία νάρκη, για πόσο κρατάει και για ποιο λόγο κάποια ζώα κοιμούνται όλο το χειμώνα. Αφού, λοιπόν, τα ζώα ξυπνήσουν, πρώτο τους μέλημα είναι να βρουν φαγητό. Κατά τη διάρκεια αυτής της αναζήτησης θα συναντήσουν το «φράχτη», όριο της περιοχής τους με τον μέχρι τότε άγνωστο, σύγχρονο «πολιτισμό».

3^ο κεφάλαιο: Ο Βερν η χελώνα, ως αρχηγός της ομάδας των ζώων, τολμάει να περάσει «πέρα από το φράχτη» και να δει τι υπάρχει από πίσω. Ο Βερν μπαίνει στην άγνωστη Αστουπόλη και παρατηρεί την αγριότητα των ανθρώπων, το άγχος και όλα αυτά που απασχολούν τον σύγχρονο άνθρωπο της πόλης.

Επιστρέφει τρομαγμένος στην «οικογένειά» του εξηγώντας τι είδε και πόσο επικίνδυνα είναι εκεί. Σ' αυτό το σημείο εμφανίζεται ο Αρ-Τζέι, το ρακούν. Αφού άκουσε πως τα ζώα είναι συλλέκτες τροφών, σκέφτηκε ένα σατανικό σχέδιο. Θα τους χρησιμοποιήσει, ώστε να μαζέψει μέσα σε μια βδομάδα όσα έκλεψε από τον Βίνσεντ.

Τους συστήνεται με ευγενικό τρόπο και τους εξηγεί πως ο φράχτης οριοθετεί την περιοχή τους, που κάποτε ήταν ένα μεγάλο, πυκνό δάσος, το οποίο οι άνθρωποι κατέστρεψαν για να χτίσουν την Αστούπολη. Μέσα από τη συζήτηση τα νήπια μπορούν να καταλάβουν πόσο καταστροφική είναι η επίδραση του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον.

4^ο κεφάλαιο: Ο Αρ-Τζέι δελεάζει τα ζώα να δοκιμάσουν τσιπς. Ο Βερν η χελώνα δεν δοκιμάζει, επειδή γνωρίζει πως είναι ανθυγιεινά, και συνεχίζει να ψάχνει για υγιεινή φυσική τροφή. Παρά τις συμβουλές και την αποτροπή του Βερν, τα ζώα πείθονται να εξερευνήσουν την Αστούπολη τη νύχτα. Εκεί, ως έμπειρος ξεναγός, ο Αρ-Τζέι μιλάει για την εμμονή του ανθρώπου για το φαγητό, τη λαιμαργία, την ανικανοποίητη πείνα για πρόχειρο φαγητό. Χαρακτηριστικά λέει: «Εμείς τα ζώα τρώμε για να ζούμε, ενώ οι άνθρωποι ζουν για να τρώνε». Αφού εξερευνήσουν την πόλη, επιστρέφουν στο δάσος κατενθουσιασμένοι παρά τις προειδοποιήσεις και την επιφύλαξη του Βερν.

5^ο κεφάλαιο: Ο Αρ-Τζέι έχει κερδίσει το ενδιαφέρον των ζώων, εκτός βέβαια του Βερν, και προτείνει να βοηθήσει, ώστε να μαζέψουν νόστιμη τροφή για όλο το χρόνο. Ο Αρ-Τζέι βάζει σε εφαρμογή το σχέδιό του. Τα νήπια μέσω της επεξεργασίας μπορούν να συνειδητοποιήσουν τις πράξεις του διπρόσπου ρακούν και την υπεροχή του εγωισμού του, αφού δεν διστάζει να χρησιμοποιήσει τα ανυποψίαστα ζώα.

6^ο κεφάλαιο: Καθώς ο Βερν προσπαθεί να μαζέψει υγιεινή τροφή, οι υπόλοιποι υπό την καθοδήγηση του Αρ-Τζέι μαζεύουν-κλέβουν φαγητό, χωρίς να γνωρίζουν το ύπουλο σχέδιό του. Ωστόσο τα ζώα έχουν γίνει αντιληπτά από τους ανθρώπους, οι οποίοι δεν τα συμπαθούν. Μεγαλύτερη εχθρός τους τάσσεται η Γκλάντις Σαρπ, πρόεδρος του συλλόγου ιδιοκτητών. Αποφασίζει να καλέσει τον «ζιζανιολοθρευτή», ώστε να οχυρώσει την αυλή της με κάθε νόμιμο και μη εξολοθρευτικό μέσο. Σ' αυτό το σημείο της ταινίας τα παιδιά καταλαβαίνουν την αγριότητα, την ωμότητα και την αδιαφορία του ανθρώπου για τα ακίνδυνα μικρά ζώα.

7^ο κεφάλαιο: Τα ζώα ενθουσιάζονται με τις ικανότητες του ρακούν και τον αποκαλούν «ήρωα». Του ετοιμάζουν ένα δικό του προσωπικό χώρο με τηλεόραση, υπερχειριστήριο, πολυθρόνα κι ένα σωρό άλλες ανέσεις. Ξαφνικά το μικρό ρακούν συνειδητοποιεί ότι συμπαθεί πραγματικά τα υπόλοιπα ζώα και αρχίζει να νιώθει τύψεις. Υπερέχει όμως το ένστικτο της επιβίωσης και ξεχνάει τις τύψεις. Τα νήπια βλέποντας αυτό το κεφάλαιο μπορούν να εμπλουτίσουν τον συναισθηματικό τους κόσμο, να γνωρίσουν και να αναγνωρίσουν συναισθήματα όπως ενθουσιασμό, τύψεις, φόβο, επιδοκιμασία, αποδοκιμασία.

8^ο κεφάλαιο: Ο Βερν αποφασίζει να επιστρέψει την τροφή που συγκέντρωσαν τα ζώα, ώστε να μην εξαγριωθούν περισσότερο οι

άνθρωποι. Ο «ζιζανιολοθρευτής» παραμονεύει σε κάθε γωνιά της πόλης με τις απάνθρωπες παγίδες του.

Μετά από περιπέτειες και καθώς ο Αρ-Τζέι προσπαθεί να σώσει όσα μάζεψαν, τα τρόφιμα καταστρέφονται για μια ακόμη φορά. Αποτέλεσμα είναι να απομακρυνθούν τα ζώα από τον Βερν και να προσκολληθούν ακόμα περισσότερο στο ρακούν. Πιστεύουν ότι εξαιτίας του Βερν έχασαν το φαγητό όλου του χρόνου, θυμώνουν, απογοητεύονται και δεν διστάζουν να του πουν ότι ζηλεύει τον νέο «ήρωα» και «αρχηγό» τους. Τα νήπια μπορούν να μάθουν να μην ενθουσιάζονται και να μην εμπιστεύονται εύκολα ανθρώπους που τραβούν έντονα την προσοχή και να μην ξεχνάνε φίλους πραγματικούς. Μάταια ο Βερν τους εξηγεί πόσο ανθυγιεινή και επικίνδυνη είναι η τροφή που προτείνει το ρακούν. Τελικά όμως κι ο ίδιος αρχίζει να πιστεύει πως ίσως ζηλεύει. Γεμάτος από τύψεις ο Αρ-Τζέι βρίσκει τον Βερν και είναι έτοιμος να του εκμυστηρευτεί την αλήθεια. Τη στιγμή όμως εκείνη ακούει πέρα από το φράχτη κάποιους ανθρώπους να μιλάνε για ένα πάρτι με πολύ φαγητό που θα γινόταν την επόμενη ημέρα. Επιστρέφει στο αρχικό του σχέδιο με τη διαφορά ότι συμμετέχει και ο Βερν τώρα.

9^ο κεφάλαιο: Η συνεργασία και η ομαδικότητα των ζώων είναι διάχυτη. Τα ζώα δέχτηκαν πίσω με χαρά τον Βερν και είναι όλοι έτοιμοι να βοηθήσουν στη συλλογή της τροφής. Το σπίτι που θα γίνει το πάρτι είναι της Γκλάντις (προέδρου του συλλόγου ιδιοκτητών) και είναι γεμάτο από βάρβαρες παγίδες. Όλα τα ζώα μαζί θα καταφέρουν να φέρουν εις πέρας το σχέδιο εισβολής στο σπίτι. Αυτό οφείλεται στην ομαδικότητα, τη συνεργασία, τη φιλία.

10^ο κεφάλαιο: Τα ζώα έχουν μπει στο σπίτι και το αδειάζουν. Ο Αρ-Τζέι είναι κατενθουσιασμένος, αφού σε μία νύχτα μόνο θα καταφέρει να μαζέψει όσα έκλεψε από τον Βίνσεντ, τον αρκούδο. Ξαφνικά η Γκλάντις ξυπνάει, πριν της γίνουν αντιληπτά τα ζώα, αυτά προσπαθούν να πείσουν τον Αρ-Τζέι να φύγουν. Εκείνος όμως βλέπει ένα τελευταίο πακέτο τσιπς και θέλει να το πάρει πάση θυσία. Απληστος καθώς είναι προσπαθεί να το φτάσει με χίλιους τρόπους. Το αποτέλεσμα αυτής της πράξης δεν είναι καθόλου ευχάριστο. Η Γκλάντις αντιλαμβάνεται τα ζώα και τραυματίζει ελαφρά τη Χέδερ, το μικρό πόσσο. Πάνω στον εκνευρισμό του το ρακούν λέει γιατί ήθελε να μαζέψει όλο αυτό το φαγητό. Δυστυχώς ο «ζιζανιολοθρευτής» αιχμαλωτίζει τα απογοητευμένα και κατατρομαγμένα ζώα. Η απληστία του Αρ-Τζέι έφερε σε άσχημους μετελάδες τους μοναδικούς φίλους που είχε ποτέ. Η απληστία έχει πάντα δυσάρεστες συνέπειες, πρέπει να είμαστε ικανοποιημένοι με όσα έχουμε και να μην είμαστε αγάριστοι. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό μήνυμα, το οποίο πρέπει οπωσδήποτε να συνειδητοποιηθεί από τα παιδιά.

11^ο κεφάλαιο: Ο Αρ-Τζέι επιστρέφει τα τρόφιμα στον Βίνσεντ, τον αρκούδο. Φανερά μετανιωμένος και στενοχωρημένος βλέπει να πλησιάζει το φορτηγό του «ζιζανιολοθρευτή» και δεν διστάζει να ρίξει το καρτσάκι με τα φαγητά στο δρόμο για να κλείσει το δρόμο στο φορτηγό και να σώσει τους φίλους του. Έξαλλος από θυμό ο Βίνσεντ κνηγάει να πιάσει τον Αρ-Τζέι, ο οποίος καταφέρνει να μπει στο φορτηγάκι με τους φίλους του. Εκείνοι, αρχικά διστακτικοί και θυμωμένοι, τον συγχωρούν και τον δέχονται πάλι σαν πραγματικό φίλο. Η μετάνοια, η

συγχώρηση και η αποδοχή είναι αρετές σημαντικές και πρέπει να τις αποκτήσει κάθε άνθρωπος.

12^ο κεφάλαιο: Τα ζώα σαν πραγματική, δεμένη «οικογένεια» καταστρώνουν νέο σχέδιο για να εκδικηθούν τους βάρβαρους εχθρούς τους, τη Γκλάντις Σαρπ, τον «ζιζανιολοθηρευτή» Ντουέην Παφοντέν και τον αρκούδο Βίνσεντ. Το σχέδιο στέφεται με απόλυτη επιτυχία και οι τρεις τους τιμωρούνται αυστηρά. Η ταινία κλείνει με τα ζώα να δέχονται και να καλωσορίζουν τον Αρ-Τζέι ως μόνιμο μέλος στην «οικογένειά» τους. Επίσης, μέλημά τους τώρα είναι να μαζέψουν φυσική, υγιεινή τροφή για όλο το χρόνο.

Τα οφέλη που προσφέρει μια κινηματογραφική ταινία είναι πολλά. Δεν προσφέρει μόνο μηνύματα, αλλά μια πολύπλευρη και πολυδιάστατη γνώση. Πράγματι, «Μια κινηματογραφική ταινία προσφέρει γνώσεις, ενημερώνει, δημιουργεί συγκινήσεις, διεγείρει αισθήματα, αφυπνίζει ένστικτα, υποβάλλει, συναρπάζει, ψυχαγωγεί, συνδυάζει με το ωφέλιμο, γι' αυτό και υπερέχει πολλών άλλων οπτικοακουστικών μέσων διδασκαλίας» (Αρ. Χαρ. Ζευκίλης 1989, σελ.106).

2.1.2 Αισθητική καλλιέργεια

Πέρα από τα μηνύματα της ταινίας, τα παιδιά διαπαιδαγωγούνται και αισθητικά. Η κίνηση, τα χρώματα, τα ειδικά εφέ, τα τρισδιάστατα στοιχεία του έργου κερδίζουν τον θεατή – μικρό και μεγάλο – από την πρώτη στιγμή. Με την έναρξη της ταινίας αρχίζει να εκτυλίσσεται ένας ψηφιακός κόσμος γεμάτος ενδιαφέρον και διασκέδαση. Οι ήρωες και τα σκηνικά είναι άψογα κατασκευασμένα σε τρισδιάστατη μορφή.

2.2 Επιδιώξεις-στόχοι της προτεινόμενης διδασκαλίας

Η ταινία «Πέρα από το φράχτη» είναι πλούσια σε μηνύματα – μαθήματα ζωής, όπως είδαμε παραπάνω. Τα νήπια μέσα από την προβολή της ταινίας, αλλά και την επεξεργασία που θα ακολουθήσει με τη συζήτηση, θα εμπεδώσουν τις θετικές και αρνητικές συμπεριφορές των ηρώων, καθώς και τις συνέπειες αυτών. Σκοπός είναι να κατανοήσουν τα νήπια την καταστροφή που προκαλεί ο άνθρωπος στο περιβάλλον, τις επιπτώσεις της ανθυγιεινής διατροφής, την αξία της φιλίας, τις δυσάρεστες και επικίνδυνες συνέπειες της απληστίας. Η επεξεργασία και κατανόηση αυτών των εννοιών θα γίνει μέσω της συζήτησης και του σχολιασμού των συμπεριφορών των χαρακτήρων. Η απλή προβολή της ταινίας δεν αρκεί. Για όλα αυτά προσφέρεται η κινηματογραφική ταινία ³«...με κανένα άλλο διδακτικό ή εποπτικό μέσο δε συγκεντρώνουμε τόσο πολύ την προσοχή των μαθητών, ούτε κεντρίζουμε το ενδιαφέρον τους για μάθηση, στο βαθμό που το πετυχαίνουμε στις κινηματογραφικές ταινίες» (Α. Χ. Ζευκίλης 1989, σελ.106).

2.3 Μια πρόταση διδασκαλίας της ταινίας

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη διεξαγωγή της διδασκαλίας είναι να υπάρχει τηλεόραση και DVD player. Αρχικά μαζεύουμε τα νήπια στη γωνιά της παρεούλας και τα ρωτάμε αν έχουν πάει ποτέ στον κινηματογράφο. Αν έχουμε θετική απάντηση,

τα αφήνουμε να μιλήσουν γι' αυτή τους την εμπειρία. Επίσης, δείχνουμε κάποιες φωτογραφίες ώστε να καταλάβουν όλα τα παιδιά, πώς περίπου είναι. Στη συνέχεια εξηγούμε τι θα ακολουθήσει, ότι δηλαδή θα παρακολουθήσουμε μια ταινία όπως στον κινηματογράφο, η οποία έχει τίτλο «Πέρα από το φράχτη». Τα παιδιά θα φτιάξουν εισιτήρια, θα ανακαινίσουμε το χώρο βάζοντας σκούρο ύφασμα στα παράθυρα για να είναι σκοτεινά και τα καρεκλάκια θα μπουν σε σειρές. Επίσης, κάποια παιδιά θα αναλάβουν τη δουλειά του ελεγκτή εισιτηρίων. Αφού φτιάξουμε τον χώρο, ώστε να μοιάζει με κινηματογράφο, τα νήπια θα μπουν ένα-ένα στην αίθουσα δίνοντας το εισιτήριο στον ελεγκτή. Αφού καθίσουν όλα αναπαυτικά, θα σβήσουμε τα φώτα για να ξεκινήσει η προβολή της ταινίας.

Κατά τη διάρκεια της ταινίας δεν διακόπτουμε, αλλά αφήνουμε τα παιδιά να παρακολουθήσουν το έργο. Μόλις τελειώσει, ανάβουμε τα φώτα και αρχίζουμε να συζητάμε. Αρχικά ρωτάμε αν τους άρεσε η ταινία που είδαμε και τι τους έκανε εντύπωση. Προσπαθούμε μέσα από τις ερωτήσεις και τη συζήτηση να εκμαιεύσουμε από τα ίδια τα νήπια κάποια μηνύματα που είναι δύσκολο να τα συνειδητοποιήσουν μόνα τους. Η συζήτηση είναι μια μέθοδος πολύ αποδοτική και μπορούμε να τη χρησιμοποιήσουμε για να εμπεδώσουν το νόημα και τα μηνύματα της ταινίας. Πριν αρχίσουμε όμως να μιλάμε για τα μηνύματα, είναι πολύ σημαντικό να επαναλάβουμε εν συντομία την ταινία.

Για την επιτυχία της διδασκαλίας και των στόχων είναι απαραίτητο ο εκπαιδευτικός να έχει παρακολουθήσει την ταινία, πριν την προβολή της στα νήπια. Θα πρέπει να έχει φτιάξει έναν κατάλογο ερωτήσεων, ώστε να κατευθύνει τη συζήτηση και βέβαια να γνωρίζει να απαντήσει σε τυχόν ερωτήσεις και απορίες. «Πραγματοποιήστε δοκιμαστική προβολή, για την ενημέρωσή σας σχετικά με το περιεχόμενο της ταινίας, για την αξιολόγηση της μορφωτικής της αξίας και για την προετοιμασία της αξιοποίησής της στην τάξη» (Αρ. Χαρ. Ζευκίλης 1989, σελ. 108).

Η συζήτηση πρέπει να γίνει αμέσως μετά την προβολή, ώστε τα νήπια να θυμούνται την πλοκή και την εξέλιξη της ιστορίας. Συζητάμε με τα παιδιά και κατευθύνουμε τη συζήτηση, ώστε να συνειδητοποιήσουν τα μηνύματα και να εμπεδώσουν τις θετικές στάσεις που προβάλλει η ταινία. Επαναλαμβάνουμε: Η απλή προβολή της ταινίας δεν αρκεί. Εάν δεν επεξεργαστούμε τις πληροφορίες, τα μηνύματα, τις συμπεριφορές που προσφέρει η ταινία, τα νήπια είναι δύσκολο να τα συνειδητοποιήσουν από μόνα τους. Προσπαθούμε να προκαλέσουμε στα παιδιά την ενσυναίσθηση: τα ρωτάμε τι θα έκαναν τα ίδια στη θέση του εκάστοτε χαρακτήρα της ταινίας και σχολιάζουμε όλοι μαζί τις απόψεις.

Πέρα όμως από την ηθική διαπαιδαγώγηση μέσω των μηνυμάτων, είναι εξίσου σημαντική η αισθητική και η συναισθηματική διαπαιδαγώγηση. Η εμπειρία που προσφέρουμε δεν τελειώνει με το τέλος της συζήτησης. Διαπαιδαγωγούμε συναισθηματικά τα νήπια υπενθυμίζοντάς τους σκηνές χαράς, θλίψης, θυμού, αγάπης, φόβου, ικανοποίησης, αποδοχής, τύψεων, απογοήτευσης, θαυμασμού. Εμπλουτίζουμε τον συναισθηματικό τους κόσμο εξηγώντας την εκάστοτε συναισθηματική κατάσταση.

Τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά και στην αισθητική τους διαπαιδαγώγηση. Μπορούμε να προτείνουμε κάποιες δραστηριότητες, όπως το να ζωγραφίσουν τον αγαπημένο τους ήρωα ή την αγαπημένη τους σκηνή, να αναπαραστήσουν, να παίξουν σκηνές της ταινίας αυτούσιες ή αλλάζοντας την πλοκή και την εξέλιξη.

Αν δώσουμε στα παιδιά ερεθίσματα και τους κεντρίσουμε το ενδιαφέρον και τη φαντασία, συμμετέχουν ενεργά και διασκεδαστικά στη διαπαιδαγώγησή τους. Και αυτό γίνεται, χωρίς να είναι παθητικοί αλλά ενεργητικοί δέκτες της εκάστοτε γνώσης.

Βιβλιογραφία

Αισθητική αγωγή: Φοιτητικό περιοδικό του ΠΤΠΕ Κρήτης, τεύχος 10 (2007).

Βασιλειάδης, Ι.: *Animation. Ιστορία και αισθητική του κινούμενου σχεδίου*. Αιγόκερως, Αθήνα 2006.

Ζευκίλης, Χαρ. Αρίσταρχος: *Τα εποπτικά μέσα διδασκαλίας*. Αθήνα 1989

Κούτρας, Σ.: *Παιδί και κινηματογράφος*. Σαββάλας, Αθήνα 2001

Penley C. and Willis S.: *Male trouble*. University of Minnesota Press, Minneapolis-London 1993.

www.cinemad.gr

www.overthehedgethemovie.com

www.dideorama.gr

@@@@@@@@@@@@@@@@

Ευφροσύνη Κουνάλη

Ο ρόλος του εμψυχωτή στο θεατρικό παιχνίδι

“Περίπατος σ’ ένα ανοιξιάτικο λιβάδι”

Πρόλογος

Το θεατρικό παιχνίδι είναι ένα μέσο θεατρικής αγωγής που έχει εισχωρήσει για τα καλά στην προσχολική εκπαίδευση. Έχει ενταχθεί, μάλιστα, από το Σεπτέμβριο του 2002 στο Διαθεματικό Ενιαίο Πρόγραμμα Σπουδών του νηπιαγωγείου.

Έχοντας, λοιπόν, συνειδητοποιήσει, μέσω της πραγματοποίησής κάποιου θεατρικού παιχνιδιού στο νηπιαγωγείο, τη μεγαλειώδη προσφορά του στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας, θελήσαμε να εμπλουτίσουμε τις θεωρητικές μας γνώσεις. Αναζητώντας και διαβάζοντας την εκτενή ελληνόγλωσσα και αγγλική βιβλιογραφία, η οποία αναφέρεται στο θεατρικό παιχνίδι, συνειδητοποιήσαμε ότι οι περισσότεροι συγγραφείς επισημαίνουν την οργάνωση και το σκοπό του θεατρικού παιχνιδιού, παραθέτοντας και κάποια θεατρικά παιχνίδια που έχουν πραγματοποιηθεί σε διάφορες ηλικίες. Μόνο δύο συγγραφείς τονίζουν το ρόλο του εμψυχωτή στο θεατρικό παιχνίδι. Γι’ αυτό το λόγο σκεφτήκαμε να δημιουργήσουμε το

θεατρικό παιχνίδι «Περίπατος σ’ ένα ανοιξιάτικο λιβάδι», ώστε μέσα από αυτό να εξετάσουμε το ρόλο του εμψυχωτή και κατά συνέπεια να εξετάσουμε, αν είναι εφικτό να εφαρμοστούν όσα υποστηρίζονται θεωρητικά.

Αυτό το θεατρικό παιχνίδι είναι μια συλλογική δραστηριότητα των παιδιών και του εμψυχωτή. Αποτελεί πράξη χαράς, δημιουργίας κι επικοινωνίας και έχει ως θεματική ενότητα την Άνοιξη. Μπορεί να διεξαχθεί κατά την περίοδο της Άνοιξης, όμως θα πρέπει ο/η νηπιαγωγός να έχει ήδη αναφέρει, εξετάσει και μελετήσει με τα παιδιά τους ζωικούς και τους φυτικούς οργανισμούς της Άνοιξης, για να μπορούν τα παιδιά να συμμετάσχουν ενεργά στο θεατρικό παιχνίδι και να εμπεδώσουν καλύτερα όσα έμαθαν τις προηγούμενες μέρες. Βέβαια το συγκεκριμένο θεατρικό παιχνίδι δεν είναι μια «συνταγή» που πρέπει ν’ αντιγραφεί κατά γράμμα από όλους τους νηπιαγωγούς. Είναι απλώς ένα σύνολο ερεθισμάτων που μπορούν να μεταβληθούν και να εμπλουτιστούν από τον εκάστοτε εμψυχωτή και τα παιδιά.

Κεφάλαιο 1^ο

Το θεατρικό παιχνίδι

“Περίπατος σ’ ένα ανοιξιάτικο λιβάδι”

1.1 Προσέγγιση στο θεατρικό αυτό παιχνίδι

Το θεατρικό παιχνίδι είναι μια γοητευτική και δημιουργική διαδικασία, η οποία όχι μόνο δεν αποτελεί τυχαία ανακάλυψη μιας νέας μεθόδου, αλλά είναι το αποτέλεσμα πολύχρονης θεωρητικής μελέτης και πρακτικής εφαρμογής τόσο παιδαγωγικών όσο και θεατρικών απόψεων (Κουρετζής 1991, σελ.17). Είναι μια σύνθετη αλλά κι ελκυστική μέθοδος που βασίζεται στην ανάγκη για επικοινωνία και δραματική έκφραση των παιδιών και πραγματοποιείται στο πλαίσιο της αισθητικής αγωγής.

Βέβαια ο όρος «θεατρικό παιχνίδι» χρησιμοποιείται εκτενέστατα στις μέρες μας χωρίς να δίδεται από όλους το ίδιο περιεχόμενο, διότι δεν συλλαμβάνουν όλοι τον σύνθετο χαρακτήρα της μορφής και της δομής ενός ολοκληρωμένου θεατρικού παιχνιδιού. Γι’ αυτό το λόγο επισημαίνουμε ότι το θεατρικό παιχνίδι έχει διττό χαρακτήρα:

α) Είναι παιχνίδι που εκδηλώνεται ευχάριστα, αβίαστα και αδέσμευτα με εμφανή τα στοιχεία της χαράς, του αυθορμητισμού, της επικοινωνίας με τους συνομηλίκους και της ομαδικότητας. Παρατηρείται ακόμη η διάθεση για εξωτερική εκμετάλλευση των συναισθημάτων και των βιωμάτων κάθε παιδιού αλλά και η τήρηση κανόνων, οι οποίοι αφορούν τον συγκεκριμένο χρόνο και χώρο του εκάστοτε νηπιαγωγείου, όπου διεξάγεται το παιχνίδι (Faur - Lascar 1994, σελ.8-9).

β) Είναι όμως και θέατρο, δηλαδή θεατρική έκφραση, διότι τα παιδιά ερμηνεύουν τον εξωτερικό κόσμο μέσω της δράσης και των ρόλων και κατόπιν τον αναπαράγουν και τον αναπαριστούν με δημιουργικό, συμβολικό τρόπο σύμφωνα πάντα με τις εμπειρίες, τις ιδέες και τη φαντασία τους (Σέρρη 1991, σελ. 22-23. Γραμματάς 1996, 74-75).

Ιδανικός χώρος υλοποίησης του θεατρικού παιχνιδιού είναι το νηπιαγωγείο, όπου κάθε δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω του θεατρικού παιχνιδιού είτε για την παροχή και μετάδοση γνώσεων είτε για την εμπέδωσή τους. Γι’ αυτό το λόγο δημιουργήσαμε το θεατρικό παιχνίδι

«Περίπατος σ' ένα ανοιξιάτικο λιβάδι». Δεν είναι μια αυτοτελής δραστηριότητα, αλλά περιλαμβάνει ένα σύνολο δραστηριοτήτων. Αυτές οι δραστηριότητες στηρίζονται όχι μόνο στην αυθόρμητη και ελεύθερη δημιουργική έκφραση των παιδιών, αλλά και στην ανάγκη για ανασύνθεση και απεικόνιση του εξωτερικού κόσμου και συγκεκριμένα του φυσικού περιβάλλοντος μέσω της κίνησης, του λόγου, της μίμησης και των ρόλων.

Σύμφωνα με την ταξινόμηση δύο μορφών του δραματικού παιχνιδιού του Slade, το συγκεκριμένο θεατρικό παιχνίδι χαρακτηρίζεται ως «προσωπικό παιχνίδι». «Προσωπικό παιχνίδι» σύμφωνα με τον Slade είναι το δραματικό παιχνίδι κατά το οποίο το παιδί συμμετέχει με όλο του το «είναι» έχοντας ως χαρακτηριστικά στοιχεία την έντονη δράση και κινητικότητα. Υποδύεται ρόλους, κινείται ρυθμικά, μιμείται και κάποιες στιγμές χρησιμοποιεί τον λόγο (Σέρρη 1991, σελ. 20-21).

Το θεατρικό παιχνίδι «Περίπατος σ' ένα ανοιξιάτικο λιβάδι» συνδυάζει και εναρμονίζει διαφορετικά είδη παιχνιδιού (μυμητικό, ομαδικό, δημιουργικό, ελεύθερο παιχνίδι και παιχνίδι ρόλων)¹ με διάφορες μορφές θεατρικής έκφρασης (σωματική έκφραση και αυτοσχεδιασμό). Είναι έτσι δομημένο, ώστε να αποτελεί πράξη χαράς, δημιουργίας και επικοινωνίας με εμφανή τα στοιχεία της ευελιξίας, της ελευθερίας, της ομαδικότητας και της συλλογικότητας. Βέβαια η δράση που υλοποιείται στο θεατρικό αυτό παιχνίδι είναι μια παιδαγωγική πρόταση, αφού εδραιώνεται στον σεβασμό της προσωπικότητας κάθε παιδιού, στις ανάγκες, στα ενδιαφέροντα και στα βιώματά του, έτσι ώστε να συμβάλει στην ολόπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξή του.

1.2 Η δομή αυτού του θεατρικού παιχνιδιού

«Το θεατρικό παιχνίδι για να ολοκληρωθεί, να εκπληρώσει τους παιδαγωγικούς στόχους και ταυτόχρονα να ψυχαγωγήσει θα πρέπει πρώτα να αναπτχθεί ως δραστηριότητα. Να μπορέσει να υπάρξει έντονα, να απορροφήσει με τη δράση του τα παιδιά, να τα βοηθήσει να βιώσουν μοναδικές στιγμές δημιουργίας» (Μπαμπάτσικου 1998, σελ. 304).

Συμφωνούμε με την άποψη του Λάκη Κουρετζή, ότι ένα ολοκληρωμένο θεατρικό παιχνίδι βασίζεται σε άπειρες τεχνικές, οι οποίες αναπτύσσονται πάνω στον άξονα της απελευθέρωσης της φαντασίας, της αύξησης του ρυθμού ενεργοποίησης και πρωτοβουλίας, της ευαισθητοποίησης και της παρατήρησης, ενώ συγκροτείται σε τέσσερις φάσεις (Κουρετζής 1991, σελ. 49-50).

Οι βασικότερες τεχνικές του θεατρικού παιχνιδιού είναι: α) η σωματική έκφραση, β) οι αυτοσχεδιασμοί, γ) η εκμετάλλευση του τυχαίου, δ) τα κύρια κωμικά στοιχεία, ε) η δημιουργία περιβάλλοντος δράσης, στ) μάσκα-κούκλα, ζ) οπτικοακουστικά ερεθίσματα, η) παντομίμα, θ) αποστασιοποίηση, ι) «γκροτέσκο». Οι φάσεις στις οποίες συγκροτείται το θεατρικό παιχνίδι είναι: α) Η

φάση της απελευθέρωσης, β) Η φάση της αναπαραγωγής, γ) Η φάση του σκηνοικού αυτοσχεδιασμού, δ) Η φάση της ανάλυσης (Κουρετζής 1991, σελ.49-50, 70)².

Το θεατρικό παιχνίδι «Περίπατος σ' ένα ανοιξιάτικο λιβάδι» αναπτύσσεται σε τέσσερις φάσεις, στις οποίες υπάρχουν οι κυριότερες τεχνικές, που είναι: η σωματική έκφραση, οι αυτοσχεδιασμοί, η εκμετάλλευση του τυχαίου και η δημιουργία περιβάλλοντος δράσης. Με την ανάπτυξη και την επεξεργασία των παραπάνω τεχνικών μάς δίνεται η δυνατότητα να προσαρμόσουμε τη λειτουργικότητα του θεατρικού παιχνιδιού ανάλογα με την ομάδα των παιδιών και τους παιδαγωγικούς στόχους που θέτουμε κάθε φορά.

Οι τεχνικές του θεατρικού παιχνιδιού θα αναφερθούν λεπτομερώς στις φάσεις ανάπτυξης του θεατρικού παιχνιδιού:

☀ Η φάση της απελευθέρωσης

Σ' αυτή την πρώτη φάση τα παιδιά και ο εμψυχωτής είναι καθισμένοι με τα πόδια τεντωμένα στο πάτωμα του αύλειου χώρου του νηπιαγωγείου δημιουργώντας ένα κύκλο. Ενώ ακούγεται χαμηλόφωνα η «Άνοιξη» του Vivaldi, κάνουν ασκήσεις κοιλιακής αναπνοής. Όταν τα παιδιά εισπνέουν, κρεμούν το σώμα και κεφάλι τους μπροστά ώσπου να τεντωθούν οι μύες του αυχένα, ενώ όταν εκπνέουν το σώμα παίρνει το σχήμα ορθής γωνίας ακουμπώντας τα χέρια στο πάτωμα. Κατόπιν τα παιδιά, με παρότρυνση του εμψυχωτή, σηκώνουν σε κάθε εκπνοή τότε το δεξί χέρι τότε το αριστερό και τότε και τα δύο χέρια ταυτόχρονα.

Στη συνέχεια τα παιδιά και ο εμψυχωτής σηκώνονται όρθιοι και πιασμένοι χέρι-χέρι (διατηρώντας τον κύκλο) κινούνται σε ρυθμική αξία δύο τετάρτων κάνοντας ένα βήμα δεξιά. Όμως μετά αποδεσμεύονται από τον κύκλο και κινούνται πάλι σε ρυθμική αξία δύο τετάρτων κάνοντας μικρά ή μεγάλα βήματα μπροστά, δεξιά ή αριστερά, ανάλογα με την προτίμηση κάθε παιδιού, έχοντας αρχικά τα χέρια τους στη μέση, ενώ ύστερα από παρότρυνση του εμψυχωτή παίζουν ένα παλαμάκι ταυτόχρονα με τον βηματισμό.

Κάποια στιγμή ο εμψυχωτής ενθαρρύνει τα παιδιά να βρουν ένα δέντρο, να σταθούν μπροστά του, να το παρατηρήσουν και κατόπιν να ακουμπήσουν τον κορμό του είτε με το χέρι τους είτε με την πλάτη τους είτε με οποιοδήποτε άλλο σημείο του σώματός τους. Μόλις το κάνουν, τα παροτρύνει να απομακρυνθούν από τον κορμό του δέντρου και να προσπαθήσουν να δώσουν στο σώμα τους το σχήμα και τη στάση του δέντρου.

Τελειώνοντας αυτή τη φάση του θεατρικού παιχνιδιού ο εμψυχωτής ζητά από τα παιδιά να περπατήσουν ελεύθερα στον χώρο για κάμποση ώρα και κατόπιν να κόψουν ένα φανταστικό λουλούδι και να το μυρίσουν. Μόλις το μυρίσουν, τα παροτρύνει να βρουν ένα άλλο παιδί και να συζητήσουν μεταξύ τους, π.χ. αν το λουλούδι κάθε παιδιού έχει την ίδια μυρωδιά, τι τους θυμίζει η μυρωδιά του, αν τους

¹ Υπάρχουν διάφορες απόψεις για τις μορφές και τα είδη του παιχνιδιού, όμως εμείς προτιμήσαμε την ταξινόμηση του Η. Μετοχιανιάκη όπως αυτή αναφέρεται στον Α' τόμο του βιβλίου του «Εισαγωγή στην Παιδαγωγική».

² Ο Τηλέμαχος Μουδατσάκης (1994) έχει διαφορετική άποψη για τα στάδια οργάνωσης του θεατρικού παιχνιδιού. Θεωρεί ότι υπάρχουν πέντε στάδια, τα οποία είναι: α) η προθέρμανση, β) η σύνθεση ενός σεναρίου, γ) η εξέδρευση των αντικειμένων που θα χρησιμοποιηθούν στη δράση δ) η εκτέλεση - δράση, στ) η αξιολόγηση των πεπραγμένων.

αρέσει αυτή η μυρωδιά κ.ά. μέσω του λόγου ή των κινήσεων. Μετά τα ενθαρρύνει να πάνε κοντά του πηδώντας σαν τους λαγούς, για να βάλουν τα φανταστικά λουλούδια μέσα στο φανταστικό καλάθι που κρατά στα χέρια του.

Αυτή η φάση, που είναι σημαντική, διότι από αυτήν εξαρτάται η επιτυχία του θεατρικού παιχνιδιού, είναι ένα είδος προτροπής για κάτι πιο δημιουργικό με πιο σύνθετες μορφές έκφρασης. Τα παιδιά επικοινωνούν αβίαστα και ουσιαστικά, ευαισθητοποιούνται, αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και συγκροτούν την ομάδα. Δημιουργείται, επίσης, στενή σχέση μεταξύ της ομάδας των παιδιών και του εμψυχωτή. Τα παιδιά απελευθερώνονται και εκφράζονται σωματικά και ψυχοκινητικά μέσα από τα παιχνίδια σωματικής έκφρασης και αυτοσχεδιασμού, αλλά και εισάγονται σταδιακά στο θέμα του θεατρικού παιχνιδιού.

Όταν αναφερόμαστε στη σωματική έκφραση εννοούμε το σύνολο των παιχνιδιών με την αναπνοή, με τις αισθήσεις και με τα μέλη του σώματος, που ενεργοποιούν τα παιδιά έχοντας το χαρακτήρα μιας διαδικασίας αυτοέκφρασης δίχως περιορισμούς και αυστηρούς κανόνες. Με τα διάφορα παιχνίδια σωματικής έκφρασης δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να εκφράσουν με το σώμα τους αισθήματα και καταστάσεις που δεν μπορούν να εκφράσουν λεκτικά³. Παράλληλα προετοιμάζονται για τις επόμενες φάσεις του θεατρικού παιχνιδιού, οι οποίες απαιτούν πιο σύνθετη θεατρική εκφραστικότητα.

Οι αυτοσχεδιασμοί που υπάρχουν στο συγκεκριμένο θεατρικό παιχνίδι είναι κατευθυνόμενοι, διότι δίνουμε ένα ερέθισμα (στην περίπτωση του δέντρου) ή ένα θέμα (στην περίπτωση των λουλουδιών), αλλά και σκηνοί, επειδή το αποτέλεσμα του κατευθυνόμενου αυτοσχεδιασμού παρουσιάζεται από κάθε παιδί με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο. Στηρίζονται στην επινόηση της στιγμής από τα παιδιά και τα βοηθά να απελευθερωθούν από τις συστολές και τις φοβίες τους, ν' αναπτύξουν τη φαντασία τους, να καλλιεργήσουν τη δημιουργική ικανότητά τους, να εμπλουτίσουν τις εμπειρίες τους και να εκφράσουν αυθόρμητα τα συναισθήματά τους (Αλτάνη 2003, σελ.357. Κουρετζής 1991, σελ. 56-57).

❁ Η φάση της αναπαραγωγής

Όταν τα παιδιά βάλουν τα φανταστικά λουλούδια στο φανταστικό καλάθι και μαζευτούν

κοντά στον εμψυχωτή, ξεκινούν τη δεύτερη φάση, τη φάση της αναπαραγωγής, με το τραγούδι “Ανοιξιάτικο λιβάδι” των Στ. Ζερβουδάκη και Μ. Μάργαρη.

Αρχίζει, λοιπόν, ο εμψυχωτής να προχωρά και να τραγουδά:

*«Ανοιξιάτικο λιβάδι πάλι έπιασες φωτιά
κόκκινες παπαρουνίτσες ανεμίζουν τα σκουφιά.
Το μικρό τους κεφαλάκι το σηκώνουν ψηλά
για να πούνε σ' όλους γύρω ήρθ' η άνοιξη ξανά.
Κόκκινη παπαρουνίτσα σαν τη φλόγα της φωτιάς
στις μικρές καρδούλες φέρνεις κάποιο μήνυμα χαράς.»*

Τα παιδιά ακολουθούν τον εμψυχωτή και τραγουδούν μαζί του. Κατά τη διάρκεια που τραγουδούν τα παιδιά, ο εμψυχωτής τραγουδά χαμηλόφωνα, όμως κάνει διάφορες κινήσεις, ως ερέθισμα για τα παιδιά, ώστε να κινηθούν εκφράζοντας τον εαυτό τους.

Μόλις τελειώσει το τραγούδι τα παιδιά μαζεύονται σ' ένα σημείο της αυλής του νηπιαγωγείου και κάθονται στο πάτωμα. Τότε ο εμψυχωτής τους αφηγείται μια ιστορία για ένα περίπατο σ' ένα ανοιξιάτικο λιβάδι.

Τους λέει λοιπόν: «Ήταν κάποτε, παιδιά, ένα παιδάκι, που το έλεγαν Δημητράκη. Ο Δημητράκης μια ηλιόλουστη μέρα όπως η σημερινή έβαλε το καπελάκι του, πήρε την τσαντούλα του και πήγε μαζί με τη μαμά του ένα περίπατο σ' ένα ανοιξιάτικο λιβάδι. Σ' αυτό το ανοιξιάτικο λιβάδι παρατήρησε πολλά λουλούδια: παπαρούνες, μαργαρίτες, τριαντάφυλλα, πάνω στα οποία τότε κάθονταν μελισσούλες και τότε πεταλούδιτσες. Οι μελισσούλες βέβαια δεν κάθονταν πολύ στα λουλουδάκια. Ξέρετε μήπως γιατί; (Τα παιδιά θα μας εκφράσουν με τις απόψεις τους ό,τι θυμούνται από τη συζήτηση που είχαμε κάνει για τις μέλισσες). Ο Δημητράκης είδε και πολλά χελιδόνια. Κάποια από αυτά κάθονταν στα κλαδιά των δέντρων και τα έβγαλε μια φωτογραφία, ενώ άλλα πετούσαν ψηλά στον ουρανό. Όμως κάποια στιγμή ο Δημητράκης κουράστηκε και σκέφτηκε να ξεκουραστεί κάτω από τη σκιά ενός δέντρου, όπου τον πήρε ο ύπνος».

Τα παιδιά συνεχίζουν λέγοντας τις εμπειρίες τους και περιστατικά για ανοιξιάτικα λιβάδια. Μόλις τα παιδιά μοιραστούν τις εμπειρίες τους, ο εμψυχωτής τα ρωτά: «Τι λέτε, παιδιά, θέλετε να πάμε κι εμείς ένα περίπατο σ' ένα ανοιξιάτικο λιβάδι;» Τα παιδιά δέχονται – συνήθως με ιδιαίτερη χαρά. «Τι θα κάνουμε, όμως, εκεί;» Έτσι ξεκινά μια συζήτηση μεταξύ των παιδιών και του εμψυχωτή για τους ρόλους και τον χώρο δράσης. Δηλαδή: ποιο ρόλο θα υπάρχουν στο θεατρικό παιχνίδι, ποιο ρόλο θα παίξει το κάθε παιδί και ο εμψυχωτής, ένα γενικό διάγραμμα για τον κάθε ρόλο, το κοστούμι που ανταποκρίνεται σε κάθε ρόλο και πώς θα διαμορφώσουν τον αύλειο χώρο του νηπιαγωγείου σε περιβάλλον δράσης.

Ομάδες ρόλων που μπορούν να δημιουργηθούν είναι: τα λουλούδια που φυτρώνουν στο έδαφος και σιγά-σιγά ανθίζουν (εφτά παιδιά) και τα δέντρα που κουνιούνται από το ελαφρύ ανοιξιάτικο αεράκι (τέσσερα παιδιά), τα χελιδόνια που πετάνε στον ουρανό ή κάθονται στα δέντρα (τρία παιδιά), οι μέλισσες (τρία παιδιά) και οι πεταλούδες (τρία παιδιά) που τριγυρίζουν στα λουλούδια, καθώς και τέσσερα παιδιά που εξερευνούν και ανακαλύπτουν το φυσικό περιβάλλον κάνοντας ένα περίπατο στο ανοιξιάτικο λιβάδι. Στη συνέχεια τα παιδιά διαμορφώνουν τον χώρο και μεταμφιέζονται με τα κοστούμια (τα

³ Συγκεκριμένα, τα παιχνίδια αναπνοής ηρεμούν και χαλαρώνουν τα παιδιά και παράλληλα προάγουν την αυτοσυγκέντρωσή τους. Ενώ τα παιχνίδια αισθήσεων βοηθούν τα παιδιά να διεγείρουν, να ενεργοποιήσουν και να καλλιεργήσουν τα αισθητήρια όργανα της όρασης και της αφής, κατά συνέπεια τα βοηθούν ν' ανακαλύψουν τόσο το σώμα τους όσο και τον εξωτερικό κόσμο. Μέσω της όρασης και της αφής αυξάνεται ο βαθμός συγκέντρωσης της προσοχής, και οξύνεται η παρατηρητικότητα. Ωστόσο τα παιχνίδια με τα μέλη του σώματος, που συμπληρώνουν τα παιχνίδια των αισθήσεων, συμβάλλουν στην ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων των παιδιών και συγκεκριμένα της ευκινησίας, της αλτικότητας και της ισορροπίας. Υποβοηθούν τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν και να κατανοήσουν το σώμα τους και να ανακαλύψουν τις φυσικές δυνατότητές του (Σέξτου 1998, 20-21).

κοστούμια και η διαμόρφωση του χώρου θα αναφερθούν παρακάτω).

☀ *Η φάση του σκηνοικού αυτοσχεδιασμού*

Μόλις τα παιδιά διαμορφώσουν τον χώρο δράσης, μεταμφιέζονται. Τα λουλούδια και τα δέντρα παίρνουν θέση στο «ανοιξιάτικο λιβάδι» για να ξεκινήσει η τρίτη φάση του θεατρικού παιχνιδιού.

Μόλις ακουστεί η απαλή μελωδία από το αρμόνιο, τα κλαδιά των δέντρων κουνιούνται από το ανοιξιάτικο αεράκι. Τα λουλούδια που έχουν φυτρώσει στα λιβάδι ανθίζουν ισιώνοντας σιγά-σιγά το κορμάκι τους και ανοίγουν τα πέταλα τους. Ωστόσο οι μελισσούλες μπαίνουν στο χώρο δράσης και τριγυρίζουν γύρω από τα λουλούδια κάνοντας το «θόρυβό» τους (μιτζ) και μόλις μαζεύουν τη γύρη κάθε λουλουδιού πάνε στην κυψέλη. Οι πεταλούδες πετούν από λουλούδι σε λουλούδι και στολίζουν το ανοιξιάτικο λιβάδι με τα έντονα χρώματα των φτερών τους. Τα χελιδόνα πετούν ψηλά στον ουρανό τιτιβίζοντας, αλλά όταν κουραστούν στέκονται στα κλαδιά των δέντρων.

Ωστόσο τα παιδιά με τα ανοιξιάτικα καπέλα και τις τσάντες τους στην πλάτη φτάνουν στο ανοιξιάτικο λιβάδι. Καθένα βγάζει από τη τσάντα του το μεγεθυντικό φακό του και αρχίζουν να παρατηρούν τα λουλούδια και να συζητούν μεταξύ τους γι' αυτά. Κάποια στιγμή μία από τις μελισσούλες πάει και κάθεται πάνω σ' ένα λουλούδι. Κάποια παιδιά ενθουσιάζονται και ίσα που προλαβαίνουν να βγάλουν τη φωτογραφική μηχανή από τη τσάντα τους και να την τραβήξουν για φωτογραφία, γιατί η μέλισσα μόλις πάρει τη γύρη του λουλουδιού πάει στην κυψέλη. Τα παιδιά την ακολουθούν, από μακριά όμως για να μην τους τσιμπήσει, και βλέπουν την κυψέλη όπου είναι και άλλες μελισσούλες.

Κάποια παιδιά παρατηρούν τις πεταλούδες, που τότε πετούν και τότε κάθονται στα πέταλα των λουλουδιών. Άλλα πάλι καταγράφουν στα μπλοκάκια τους όσα τους προκαλούν το ενδιαφέρον. Ξαφνικά ένα από τα παιδιά βλέπει μια φραουλιά και φωνάζει αμέσως τα υπόλοιπα παιδιά. Τα παιδιά την παρατηρούν καλά με τη βοήθεια των μεγεθυντικών φακών και μετά κόβει το καθένα από μια φράουλα. Επειδή όμως έχουν κουραστεί, κάθονται κάτω από τις σκιές των δέντρων, όπου τρώνε τις φράουλες, αφού τις ξεπλύνουν με το νερό του παγουρίνο τους. Έτσι τους παίρνει ο ύπνος.

Σ' αυτή τη φάση τα παιδιά εκτελούν το σενάριο που δημιούργησαν στη φάση της *αναπαραγωγής*. Είναι η ουσιαστικότερη φάση του θεατρικού παιχνιδιού, επειδή τα παιδιά επικοινωνούν μεταξύ τους, συνειδητοποιούν τη σχέση τους με τα υπόλοιπα παιδιά και προσπαθούν να συμβάλουν δραματικά, ώστε η δημιουργική πράξη να δώσει χαρά κι αισθητική ικανοποίηση τόσο στον εαυτό τους όσο και στους υπόλοιπους.

Τα παιδιά συνεργάζονται μεταξύ τους δημιουργικά δίνοντας σκηνοική διάσταση στους ρόλους τους. Οι ρόλοι των παιδιών «ζωντανεύουν» τα βιώματα και τις ανάγκες τους και διαφοροποιούν τη συμπεριφορά τους μέσω της σωματικής έκφρασης και του σκηνοικού αυτοσχεδιασμού. Συγχρόνως τα παιδιά διευρύνουν τις γνώσεις τους για το φυσικό περιβάλλον και συγκεκριμένα για

τους φυτικούς και ζωικούς οργανισμούς της Άνοιξης.

Δεν υπάρχει ένα αυστηρά προσχεδιασμένο σχέδιο δράσης, γι' αυτό η πλοκή και οι ρόλοι των παιδιών διαμορφώνονται και επεκτείνονται τόσο από την επινόηση της στιγμής όσο και από ερεθίσματα όπως για παράδειγμα μια ατάκα ή μια χειρονομία που παρουσιάζεται κατά τη «σκηνοική δράση» γι' αυτό και ο εμπνευστής θα πρέπει να τα συλλαμβάνει και να τα αξιοποιεί κατάλληλα (τεχνική εκμετάλλευσης του τυχαίου).

☀ *Η φάση της ανάλυσης*

Μετά την ολοκλήρωση της τρίτης φάσης έπεται η τέταρτη και τελευταία φάση, κατά την οποία τα παιδιά αφού βγάλουν τα κοστούμια τους, ξεβαφτούν και φυλάζουν τα υλικά, κάνουν μια συζήτηση με τον εμπνευστή για όσα διαδραματίστηκαν στην προηγούμενη φάση.

Η συζήτηση δεν περιορίζεται μόνο στην υπόθεση του θεατρικού παιχνιδιού, αλλά περιλαμβάνει και παρατηρήσεις, σχόλια, γνώμες των ίδιων των παιδιών για την ερμηνεία κάθε ρόλου, για τα στοιχεία κάθε ρόλου, για τις σχέσεις των ρόλων κλπ. Με αυτές τις επισημάνσεις τα παιδιά και εμπνευστής συνειδητοποιούν τη διαφορά μεταξύ του αρχικού και γενικού πλάνου δράσης και του τελικού αποτελέσματος. Ακόμη η ανάλυση και η αξιολόγηση του θεατρικού παιχνιδιού μπορεί να αποτελέσει αφορμή για την επανάληψή του με διαφορετική μορφή ή ακόμη και πρόταση για επόμενο θεατρικό παιχνίδι (Μουδατσάκης 1994, σελ. 54. Κουρετζής 1991, σελ. 90-94).

Τέλος, κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης δίνεται η ευκαιρία σε όσα παιδιά επιθυμούν, να ζωγραφίσουν με διάφορα υλικά, ώστε να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματα που ένιωσαν σε κάποιες στιγμές κατά τη διάρκεια της τρίτης φάσης.

1.3 Ο σκοπός αυτού του θεατρικού παιχνιδιού

Το θεατρικό παιχνίδι «*Περίπατος σ' ένα ανοιξιάτικο λιβάδι*» έχει στόχο αρχικά να φέρει σε επαφή και να εξοικειώσει τα παιδιά με τη θεατρική τέχνη. Βέβαια δεν επιδιώκει να γίνουν τα παιδιά ηθοποιοί ή σκηνοθέτες, αλλά να μπορέσουν να εκφραστούν, να αποκαλυφθούν και συγχρόνως να αισθανθούν τον ενθουσιασμό και τη χαρά της δημιουργίας.

Η έκφραση και η αποκάλυψη των παιδιών επιτυγχάνεται τόσο με τις ασκήσεις σωματικής έκφρασης όσο και με τους αυτοσχεδιασμούς. Με αυτές τις τεχνικές τα παιδιά εκφράζουν τα βιώματά τους, τα συναισθήματα, τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις επιθυμίες τους τόσο με το σώμα τους όσο και με το λόγο καθοδηγούμενα πάντα από τη φαντασία και τη μμητική τους ικανότητα.

Η φαντασία και η μμητική ικανότητα των παιδιών ενεργοποιείται, ασκείται και καλλιεργείται από το συγκεκριμένο θεατρικό παιχνίδι. Χωρίς την αστείρευτη φαντασία και την απίστευτη μμητική ικανότητα των παιδιών δεν θα μπορούσε να δημιουργηθεί και να εξελιχθεί το θεατρικό παιχνίδι.

Η φαντασία υποστηρίζεται σε όλες τις φάσεις του θεατρικού παιχνιδιού από τα κατάλληλα δημιουργικά ερεθίσματα που παρέχονται από τον εμπνευστή, απελευθερώνεται όμως στις τρεις τελευταίες φάσεις, ιδιαίτερα στη φάση του σκηνοικού αυτοσχεδιασμού. Τα παιδιά σκεπτόμενα δημιουργικά

διαμορφώνουν φανταστικούς ρόλους και τους ενσαρκώνουν χρησιμοποιώντας με δημιουργικό τρόπο τα υπάρχοντα υλικά, δίνοντάς τους φανταστικές ιδιότητες, καλλιεργώντας ταυτόχρονα την έμφυτη μιμητική τους τάση και αναπτύσσοντας τη δημιουργική τους ικανότητα.

Στο συγκεκριμένο θεατρικό παιχνίδι αναπτύσσεται η ψυχοκινητική έκφραση των παιδιών. Τα παιδιά μέσα από τις αισθησιοκινητικές ασκήσεις του θεατρικού παιχνιδιού εξερευνούν τον χώρο, ανακαλύπτουν τις δυνατότητες του σώματός τους και αντιλαμβάνονται τις διαστάσεις και την οργάνωση του χώρου. Κινούνται ελεύθερα στο χώρο και αρχίζουν να ελέγχουν περισσότερο τις κινήσεις τους. Στους αυτοσχεδιασμούς χρησιμοποιούν τα σωματικά τους μέλη με δημιουργικό μιμητικό τρόπο έχοντας εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, ώστε να αναπαραστήσουν το φυσικό περιβάλλον (τα πουλιά, τα δέντρα, τα λουλούδια). Κατά συνέπεια εκτονώνονται ψυχικά εκφράζοντας τις εμπειρίες, τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους χωρίς αναστολές και άγχος (Μπαμπατσίκου 1998, σελ. 303).

Αναπτύσσεται, επίσης η γλωσσική ικανότητα των παιδιών, επειδή τα παιδιά εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους χρησιμοποιώντας λέξεις όπως γύρη, πέταλα, κοτσάνι, χελιδόνια κ.ά., ενώ συγχρόνως επεκτείνουν και εμπειδώνουν τις γνώσεις τους. Ακόμη, στις διάφορες φάσεις του θεατρικού παιχνιδιού καλούνται να δημιουργήσουν ένα διάλογο μεταξύ τους. Αναπτύσσουν διάλογο για να εμπλουτιστεί και να ολοκληρωθεί η δράση (α' φάση και γ' φάση), αλλά και για να επινοήσουν ρόλους ανταλλάσσοντας δημιουργικές ιδέες και απόψεις με στοιχειώδη επιχειρηματολογία, για να διαμορφώσουν τον χώρο σε περιβάλλον δράσης και για να αξιολογήσουν αισθητικά τα πεπραγμένα (β' φάση και δ' φάση).

Έτσι προάγεται η επικοινωνία των παιδιών αλλά και η κοινωνικοποίησή τους, επειδή επικοινωνούν τόσο με τον εαυτό τους όσο και με τα άλλα παιδιά κατακτώντας εμμέσως κοινωνικές εμπειρίες και βιώματα. Αναπτύσσουν, δηλαδή, πνεύμα συνεργασίας, αλληλοκατανόησης και υπευθυνότητας, συνειδητοποιούν τη μοναδικότητά τους και αποδέχονται τη διαφορετικότητα των άλλων, και ακόμη κατανοούν τη σπουδαιότητα και την αξία της ομαδικής εργασίας για την πραγμάτωση κοινών σκοπών. Έτσι τα παιδιά αποδεσμεύονται από τον εγωκεντρικό τους χαρακτήρα και καταργούν τον εξατομικευμένο τρόπο σκέψης.

Τέλος ψυχαγωγούνται, καλλιεργούν τη συναισθηματική τους ισορροπία, αντιλαμβάνονται βασικά στοιχεία του δράματος όπως την ένταση και τον συμβολισμό, αναπτύσσουν τις δραματικές τους ικανότητες και δεξιότητες, μαθαίνουν να παρατηρούν, να εξασκούν την ικανότητα της προσοχής, που σ' αυτή την ηλικία είναι φευγαλέα και ασταθής, οξύνουν την ευρηματικότητά τους και παίρνουν πρωτοβουλίες.

Σύμφωνα, λοιπόν, με όσα έχουμε προαναφέρει, θεωρούμε ότι το θεατρικό παιχνίδι «Περίπατος σ' ένα ανοιξιότικο λιβάδι» συμβάλλει στη σφαιρική ανάπτυξη και συγκρότηση της προσωπικότητας των παιδιών.

Κεφάλαιο 2^ο

Ο εμπυχωτής και το θεατρικό παιχνίδι «Περίπατος σ' ένα ανοιξιότικο λιβάδι»

2.1 Ο εμπυχωτής και το θεατρικό παιχνίδι

Οι παράγοντες που καθορίζουν την ολότητα του θεατρικού παιχνιδιού είναι η ομάδα των παιδιών και ο εμπυχωτής. Ο/η νηπιαγωγός γνωρίζοντας τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα, τις γνώσεις και τις εμπειρίες των παιδιών, αλλά και τις προσωπικές του ικανότητες στη σκηνική πρακτική, επιλέγει να δημιουργήσει με τα παιδιά το συγκεκριμένο θεατρικό παιχνίδι και να μετατραπεί σε εμπυχωτή. Είναι ένας εμπυχωτής που σύμφωνα με τον διαχωρισμό των τύπων εμπυχωτών του Λάκη Κουρετζή κάνει θεατρικό παιχνίδι με τα παιδιά (Κουρετζής 1991, σελ. 45).

Ο εμπυχωτής δεν χρειάζεται να είναι επαγγελματίας της θεατρικής τέχνης ή να έχει εξειδικευμένες γνώσεις για να πραγματοποιήσει το συγκεκριμένο θεατρικό παιχνίδι. Όμως θα πρέπει να αγαπά, να ενδιαφέρεται και να ενημερώνεται μέσα από βιβλία ή συνέδρια τόσο για την οργάνωση του θεατρικού παιχνιδιού και τη σκοπιμότητά του όσο και για τις διάφορες πτυχές της θεματικής ενότητας Άνοιξη, για να μπορεί να εμπυχωσει τα παιδιά, ώστε να διεξαγάγουν το θεατρικό παιχνίδι επιτυγχάνοντας παράλληλα τους παιδαγωγικούς στόχους που έχει θέσει και οι οποίοι συνδέονται άμεσα με το κέντρο των παιδικών ενδιαφερόντων.

Από την αρχή του θεατρικού παιχνιδιού ο ρόλος του εμπυχωτή είναι βασικός, διότι αυτός φροντίζει να δημιουργήσει, να διατηρήσει και να ενισχύσει το κατάλληλο παιδαγωγικό κλίμα, ώστε να δημιουργηθεί μια ουσιαστική σχέση αλληλεπίδρασης ανάμεσα σ' αυτόν και στα παιδιά. Εφόσον «χτιστεί» αυτή η σχέση εμπιστοσύνης, ειλικρίνειας και σεβασμού ο εμπυχωτής δίνει «σήματα» στα παιδιά, ενώ παράλληλα εκμεταλλεύεται τα «σήματα» των παιδιών, ώστε να ευνοηθεί η ενεργητική δημιουργική συμμετοχή τους με αμείωτο το ενδιαφέρον (Μπαμπατσίκου 1998, σελ.304).

Ο εμπυχωτής με τη φαντασία, την εφευρετικότητα, την ευελιξία αλλά και τη δημιουργικότητά του δεν κατευθύνει τα παιδιά, αλλά ενθαρρύνει, παροτρύνει, προσανατολίζει διακριτικά την ελεύθερη δημιουργική δραστηριότητά τους προσπαθώντας να αντιληφθεί και να αξιοποιήσει τις απρόοπτες και τυχαίες καταστάσεις που παρουσιάζονται στις διάφορες φάσεις του θεατρικού παιχνιδιού. Ταυτόχρονα, με δημιουργικά ερεθίσματα «ενισχύει και εμπνέει τα παιδιά, ώστε να αποδεσμευτούν η φαντασία και τα συναισθήματά τους και να βελτιώσουν τις εκφραστικές τους ικανότητες» (Γραμματάς 1999, σελ. 208).

Προσπαθεί να δημιουργήσει ομάδες ρόλων όχι μόνο σύμφωνα με τις επιθυμίες των παιδιών αλλά και σύμφωνα με τις δυνατότητές τους, προσπαθώντας όλες οι ομάδες να είναι ισοδύναμες, ώστε να προαχθεί η ανάπτυξή τους. Βέβαια ο εμπυχωτής ενδέχεται να αντιμετωπίσει κάποιες δυσκολίες κατά τη διεξαγωγή του θεατρικού παιχνιδιού, όπως για παράδειγμα τη σύγκρουση των παιδιών για κάποιο ρόλο. Όμως ο εμπυχωτής μπορεί με υπομονή να μετατρέψει κάθε δυσκολία σε μια νέα ιδέα, σε μια θετική εμπειρία.

Ο εμπυχωτής παρακολουθεί και παρατηρεί προσεκτικά τα παιδιά, τα προτρέπει, τα εμπυχωώνει, τα

συμβουλεύει, ενώ μπορεί και να αποτελεί μέλος της ομάδας και μέσω της σωματικής έκφρασης και των αυτοσχεδιασμών παίζει και συνεργάζεται με τα παιδιά για τη μορφοποίηση της δράσης. Έτσι τα νήπια, βλέποντας τον εμπνευστή να συμμετέχει με όλη την ψυχή και το σώμα του στο θεατρικό παιχνίδι, λειτουργούν πιο αυθόρμητα και γίνονται πιο δημιουργικά.

Ο εμπνευστής διαδραματίζει λοιπόν πρωταρχικό ρόλο και έχει την ευθύνη για τη σωστή οργάνωση και μεθόδευση του θεατρικού παιχνιδιού επενεργώντας *παιδαγωγικά* (τα παιδιά παροτρύνονται να ανακαλύψουν και να χρησιμοποιήσουν διάφορους τρόπους έκφρασης και χρήσης των υπάρχοντων υλικών για την αφομοίωση της θεματικής ενότητας), *ψυχολογικά* (ενθαρρύνονται να παίξουν το θεατρικό παιχνίδι βασισμένα στην εσωτερικότητα και τον αυθορμητισμό των παιδικών ψυχών τους) και *θεατρικά* (τα παιδιά μιλούν στη δημιουργία και στο παίξιμο ρόλων) (Κουρετζής 1991, σελ. 46-47).

Ωστόσο πρέπει να αναφέρουμε ότι πέρα από την αξιολόγηση που θα πραγματοποιηθεί από τα ίδια τα παιδιά κατά την τέταρτη φάση του θεατρικού παιχνιδιού, θα πρέπει και ο εμπνευστής να κάνει την αυτοκριτική του. Να σκεφτεί και να εκτιμήσει αν και κατά πόσο ήταν σωστή η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος, το ρόλο που διαδραμάτισε στη δράση, πώς εκμεταλλεύθηκε τα απρόοπτα και τυχαία συμβάντα κ.ά. Αυτές και άλλες τέτοιες σκέψεις αξιολογούν τον εμπνευστή με απώτερο σκοπό τη βελτίωσή του σε επόμενο θεατρικό παιχνίδι ή ακόμη και την επανάληψη του συγκεκριμένου θεατρικού παιχνιδιού.

2.2 Ο ρόλος του εμπνευστή στην οργάνωση των υλικοτεχνικών μέσων

Έχοντας στο μυαλό του ότι το θεατρικό παιχνίδι μπορεί να διεξαχθεί σε οποιοδήποτε χώρο του νηπιαγωγείου, ο εμπνευστής καθορίζει το χώρο. Επιλέγει συνήθως τον αύλειο χώρο του νηπιαγωγείου, επειδή είναι ένας χώρος α) εύκολα προσπελάσιμος από όλα τα παιδιά, β) άνετος, γ) ασφαλής και δ) εξάπτει τη φαντασία των παιδιών (είτε με τα ψηλά δέντρα είτε με τα πουλιά και τα έντομα που κάθονται στα κλαδιά τους). Η αυλή επαρκεί για όλα τα παιδιά που θα συμμετάσχουν στο θεατρικό παιχνίδι και είναι ασφαλής, επειδή μπορούν να αποφευχθούν οι μικροτραυματισμοί των παιδιών, μέσω της καθαριότητας και της οργάνωσης, για την οποία πρέπει να έχει φροντίσει ο εμπνευστής.

Ο εμπνευστής οφείλει να προετοιμάσει τον χώρο όχι μόνο καθαρίζοντάς τον και απομακρύνοντας κάθε αιχμηρό αντικείμενο, που εγκυμονεί κινδύνους για τα παιδιά, αλλά και οργανώνοντάς τον με διάφορα υλικά. Τα υλικά αυτά θα πρέπει να τα επιλέξει και συγκεντρώσει με ιδιαίτερη προσοχή, διότι θα λειτουργήσουν ως δημιουργικά ερεθίσματα. Έτσι, με την έμμεση εμπλοκή του εμπνευστή και την ενθάρρυνσή του, τα παιδιά θα σκεφτούν δημιουργικά και θα ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους για να διαμορφώσουν τόσο τον αύλειο χώρο σε σκηνικό χώρο, όσο και τους ίδιους τους ρόλους και έτσι να θα δημιουργηθεί η κατάλληλη δραματική ατμόσφαιρα.

Τα υλικά θα πρέπει να τοποθετηθούν σε κάποιο σημείο της αυλής, όπου δεν θα εμποδίζουν τα παιδιά κατά τη διάρκεια εξέλιξης του θεατρικού παιχνιδιού. Αναλυτικότερα, ο εμπνευστής θα πρέπει να έχει τοποθετήσει σε συγκεκριμένο σημείο τα εξής υλικά: το cd-player και το CD με το μουσικό κομμάτι «*Ανοιξη*» του Vivaldi, το μπαούλο με τα υφάσματα (φόδρες, πανιά και τούλια διαφόρων χρωμάτων), την χαρτόκουτα με τα άχρηστα υλικά, τη χαρτόκουτα με υλικά όπως φτερά πεταλούδας, μέλισσας, μια χάρτινη κυψέλη μελισσών, καπέλα κ.ά. (τα οποία είτε έχει φτιάξει ο εμπνευστής είτε τα ίδια τα παιδιά κατά τη διάρκεια προηγούμενων ημερών), το μικρό αρμόνιο, το καλαθάκι με τους μαρκαδόρους, τις ξυλομπογιές και τις κηρομπογιές καθώς και το βαλιτσάκι με τα μη τοξικά υλικά για μακιγιάζ και ντεμακιγιάζ.

Τα παιδιά θα διαμορφώσουν τον χώρο δράσης με μια λαχανί φόδρα, η οποία θα απλωθεί στο πάτωμα σε μια συγκεκριμένη έκταση του αύλειου χώρου. Πάνω σ' αυτό το ύφασμα τα παιδιά θα τοποθετήσουν μικρά κλαδάκια και χορταράκια που μπορούν να τα κόψουν εκείνη τη στιγμή. Λίγο πιο μακριά από το σημείο που θα στηθούν τα δέντρα-παιδιά και τα λουλούδια-παιδιά θα τοποθετηθεί μια χάρτινη μπέζ κυψέλη, ενώ σε ένα δέντρο θα κρεμαστεί στο ύψος των παιδιών ένα αιωρούμενο αντικείμενο (μόμπιλ) με φράουλες. Όμως για να αναπαρασταθεί καλύτερα το ανοιξιότικο λιβάδι, τα παιδιά θα μεταμφιεστούν με τη βοήθεια του εμπνευστή, ώστε να πραγματοποιηθούν οι εκπληκτικές τους ιδέες.

Συγκεκριμένα, τα παιδιά που θα υποδυθούν τα δέντρα θα τυλίξουν το σώμα τους με μια καφέ φόδρα απεικονίζοντας κατ' αυτό τον τρόπο τον κορμό. Για την αναπαράσταση των κλαδιών ο εμπνευστής θα βάλει τα χέρια τους με καφέ μπογιά, ενώ θα βάλει το πρόσωπο και τις παλάμες τους με πράσινη μπογιά για την αναπαράσταση των φύλλων. Τα παιδιά που θα υποδυθούν τα λουλούδια θα φορέσουν στο κεφάλι τους καπέλα με πέταλα είτε μαργαρίτας είτε τριαντάφυλλου είτε παπαρούνας και θα τυλίξουν το σώμα τους με ένα πράσινο ύφασμα για ν' αναπαραστήσουν το κοτσάνι. Ο εμπνευστής θα τους βάλει το πρόσωπο με κίτρινη μπογιά για να απεικονίσουν τη γύρη, ενώ θα τους βάλει τα χέρια με πράσινο χρώμα για την απεικόνιση των φύλλων.

Τα χελιδόνια θα φορέσουν στην πλάτη τους δυο ορθογώνια πανιά χρωμάτων άσπρο και μαύρο, με τέτοιο τρόπο, ώστε η μία πλευρά της πλάτης να είναι άσπρη και η άλλη μαύρη. Οι μέλισσες και οι πεταλούδες θα φορέσουν φτερά που θα κρεμάσουν με σχοινάκι στην πλάτη τους, ενώ στο κεφάλι τους θα φορέσουν μια κορδέλα με κεραίες και θα τυλίξουν το σώμα τους (από τη μέση και κάτω) με τούλια μαύρου και κίτρινου χρώματος (για τις μέλισσες), μπλε και φούξια ή φούξια και κίτρινο ή κίτρινο και πορτοκαλί (για τις πεταλούδες).

Τα υπόλοιπα παιδιά θα φορέσουν τις τσαντούλες στην πλάτη τους, στις οποίες θα υπάρχουν το παγουρίνο τους, μικρά ορθογώνια χαρτάκια που θα είναι το μπλοκ και ένα μολύβι, ένα χάρτινο ορθογώνιο κουτάκι από χυμό (που θα είναι η φωτογραφική μηχανή) και ένα πλαστικό κουτάλι (που θα είναι ο μεγεθυντικός φακός). Στο κεφάλι τους θα φορέσουν ένα ανοιξιότικο χάρτινο καπέλο (το ονομάζουμε ανοιξιότικο, επειδή θα έχει ζωγραφιστεί με πολλά πολύχρωμα λουλούδια από τα ίδια τα παιδιά).

2.3 Η θέση του εμπυχωτή στις φάσεις ανάπτυξης του θεατρικού παιχνιδιού

✿ Η φάση της απελευθέρωσης

Στο πρώτο μέρος αυτής της φάσης ο εμπυχωτής οφείλει να συμμετέχει και μάλιστα να δείχνει ασκήσεις αναπνοής ή κίνησης, κάτι που δεν γίνεται σε καμιά περίπτωση στις επόμενες φάσεις του θεατρικού παιχνιδιού. Μπορεί να τροποποιήσει τις ασκήσεις, αν δεν κεντρίζουν το ενδιαφέρον των παιδιών ή αν αυτά δεν ανταποκρίνονται. Αυτή η παρέμβαση του εμπυχωτή γίνεται για να ευαισθητοποιήσει, να συγκροτήσει και να οργανώσει έμμεσα τη δυναμική της ομάδας.

Στο δεύτερο μέρος της φάσης η συμπεριφορά του εμπυχωτή είναι καθαρά ενθαρρυντική και προτροπική. Δεν εξουσιάζει, δεν επιδιώκει τον διορθωτικό έλεγχο, αλλά καθοδηγεί παροτρύνοντας τα παιδιά να απελευθερωθούν και να εξωτερικεύσουν το εσωτερικό τους δυναμικό αυτοσχεδιάζοντας με το σώμα και τον λόγο.

✿ Η φάση της αναπαραγωγής

Σ' αυτή τη φάση παρατηρούμε ότι ο εμπυχωτής δίνοντας στα παιδιά το θέμα, τα υποβοηθά να φτιάξουν το δικό τους δρώμενο, που μπορεί να προδιαμορφωθεί ή να συνδιαμορφωθεί με το παιχνίδι. Είναι ένα σενάριο που βασίζεται στη φαντασία των παιδιών και έχει ρόλους που θα προβάλουν με συγκεκριμένο ή αφηρημένο τρόπο τα βιώματα, τις εμπειρίες, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Μέσω της δημιουργίας περιβάλλοντος δράσης ο εμπυχωτής αφήνει τα παιδιά να φανταστούν και να χρησιμοποιήσουν με δημιουργικό τρόπο τα υπάρχοντα υλικά δίνοντάς τους άλλες ιδιότητες. Κατά συνέπεια να διαμορφώσουν (με ελάχιστη υποβοήθηση) τον αόλειο χώρο του νηπιαγωγείου σε ανοιξιάτικο λιβάδι, ώστε να είναι ένα περιβάλλον δράσης που θα προσφέρει στα παιδιά πλήθος ερεθισμάτων, τα οποία θα είναι σχετικά με την αντιληπτικότητα κάθε παιδιού. «*Έτσι, όσο η αντιληπτικότητα των παιδιών διευρύνεται, τόσο τα ερεθίσματα εξελίσσονται και ανανεώνονται με απόρροια να προτρέπουν και να επηρεάζουν τη δράση των παιδιών*» (Κουρετζής, 1991, σελ. 82).

✿ Η φάση του σκηνικού αυτοσχεδιασμού

Ο εμπυχωτής αποσύρεται σ' αυτή τη φάση. Δεν παίζει με τα παιδιά, εκτός και αν του το ζητήσουν, αλλά και σ' αυτή την περίπτωση θα πρέπει να υποδυθεί κάποιο ρόλο διαφορετικό από τους ρόλους των παιδιών (π.χ μια πέτρα), διότι ενδέχεται να επηρεάσει τα παιδιά κι έτσι να μην μπορέσουν να εκφραστούν, αλλά απλά να μιμηθούν τον εμπυχωτή.

Το ότι ο εμπυχωτής δεν υποδύεται κάποιο ρόλο, δεν σημαίνει κιόλας ότι απουσιάζει. Αντίθετα ο εμπυχωτής εκμεταλλεύεται κάθε απρόοπτη κατάσταση, ώστε να πάρει μιαν άλλη έκταση. Δέχεται το φανταστικό και το κωμικό στοιχείο, ενθαρρύνει την έμπνευση και την επινόηση της στιγμής. Δεν υποδεικνύει κάποιο τρόπο παιχνιδιού του κάθε ρόλου, αλλά δίνει ελευθερία, ενισχύει τις πρωτοβουλίες των παιδιών και στηρίζει τη δημιουργική έκφραση και τον αυθορμητισμό τους.

✿ Η φάση της ανάλυσης

Σ' αυτή την τελευταία φάση του θεατρικού παιχνιδιού ο εμπυχωτής δημιουργεί μια συζήτηση με τα παιδιά για να αξιολογήσουν μαζί το θεατρικό παιχνίδι. Κάνει, λοιπόν, ερωτήσεις στα παιδιά με τέτοιο τρόπο, ώστε να δημιουργηθεί ένας διάλογος τόσο ανάμεσα σ' αυτόν και στα παιδιά, όσο και μεταξύ των παιδιών.

Λέει την άποψή του χωρίς να κριτικάρει και χωρίς να επιπλήττει. Ακούει και καταγράφει τις παρατηρήσεις και τα σχόλια των παιδιών για κάθε ρόλο. Προτείνει, συμβουλεύει τα παιδιά και τα βοηθά να ανακαλύψουν και να συνειδητοποιήσουν τη διαφορά μεταξύ του αρχικού γενικού σχεδίου δράσης και του τελικού αποτελέσματος. Ακόμη, παροτρύνει τα παιδιά να εκδηλώσουν ζογραφίζοντας όσα βίωσαν κατά τη διάρκεια κάθε φάσης του θεατρικού παιχνιδιού.

Τελειώνοντας πρέπει ν' αναφέρουμε ότι ο εμπυχωτής παρατηρώντας τη δραστηριότητα των παιδιών και συνειδητοποιώντας το ενδιαφέρον, την αντοχή και τη συμμετοχή που παρουσιάζουν σε κάθε φάση, καθορίζει τη διάρκεια κάθε φάσης και κατά συνέπεια τη διάρκεια ολόκληρου του θεατρικού παιχνιδιού. (Το συγκεκριμένο παιχνίδι μπορεί να διαρκέσει το πολύ μισή ώρα). Κλείνουμε την παρουσία εργασίας με τον ακόλουθο προβληματισμό: Γνωρίζουν άραγε όλοι οι νηπιαγωγοί ποιος είναι ο ρόλος που πρέπει να διαδραματίζουν ως εμπυχωτές στο θεατρικό παιχνίδι; Και αν ναι, σε ποιο βαθμό το εφαρμόζουν στη πράξη; Θα ήταν σκόπιμο να γίνει μια έρευνα για να απαντηθούν αυτές οι δύο αλληλένδετες ερωτήσεις.

Βιβλιογραφία

- 1) Αλτάνη, Ν. (2003). «Εισαγωγή στο θεατρικό παιχνίδι». *Το σχολείο και το σπίτι*, 453-454, 356-358.
- 2) Αλτάνη, Ν. (2004). «Εισαγωγή στο θεατρικό παιχνίδι». *Το σχολείο και το σπίτι*, 457, 54-56.
- 3) Βάρδα, Γ. (2005). «Πώς μπορεί το θεατρικό παιχνίδι να καλλιεργήσει τη φαντασία και την ευκινησία των παιδιών;» *Αισθητική Αγωγή*, 5, 5-12.
- 4) Beauchamp, H. (1998). *Τα παιδιά και το δραματικό παιχνίδι. Εξοικείωση με το θέατρο* (Μετάφραση Ε. Πανίτσκα). Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός.
- 5) Γραμματάς, Θ. (1996). *Fantasyland, Θέατρο για Παιδικό και Νεανικό Κοινό*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός.
- 6) Γραμματάς, Θ. (1999). *Διδακτική του θεάτρου*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός.
- 7) Courtney, R. (1989). *Play, Drama & Thought. The Intellectual Background to Dramatic Education*. Canada: Simon & Pierre.
- 8) Κουρετζής, Λ. (1991). *Το θεατρικό παιχνίδι. Παιδαγωγική θεωρία, πρακτική και θεατρολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- 9) Κουρετζής, Λ. (2001). «Το Θεατρικό Παιχνίδι». *Σύγχρονο Νηπιαγωγείο*, 24, 28-30.
- 10) Μετοχιανάκης, Η. Γ. (2000). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική. Γενική θεώρηση*. (2^η εκδ.), τόμος Α'. Ηράκλειο: Έκδοση του συγγραφέα.
- 11) Μουδατσάκης, Τ. Ε. (1994). *Η Θεωρία του Δράματος στη σχολική Πράξη: Το θεατρικό παιχνίδι, η δραματοποίηση*. Αθήνα: Εκδόσεις: Καρδαμίτσα.

12) Μπαμπατσίκου, Ι. (1998). «Το θεατρικό παιχνίδι στο νηπιαγωγείο. Ένα σύγχρονο εργαλείο μάθησης». *Σύγχρονο Νηπιαγωγείο*, 5, 303-305.

13) Ναούμ, Ε., & Παπαμιχαήλ, Γ. (2006). *Θεματικές Προσεγγίσεις, Σχέδια Εργασίας για το Νηπιαγωγείο. Άνοιξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

14) Παδουβά, Δ. (2003). «Το θεατρικό παιχνίδι: Ποια στοιχεία του συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση του μικρού παιδιού;» *Αισθητική Αγωγή*, 3, 17-20.

15) Παπαθανασίου, Α., & Μπασκλαβάνη, Ο. (2001). *Θεατροπαιχνίδια* (2^η εκδ.). Αθήνα: Κέρδος.

16) Σέξτον, Π. (1998). *Δραματοποίηση: το βιβλίο του παιδαγωγού-εμπνευστή*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

17) Σέρρη, Λ. (1991). *Δραματική έκφραση και αγωγή του παιδιού* (2^η εκδ.). Αθήνα: Gutenberg.

18) Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι.), (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ) για το Νηπιαγωγείο*. Αθήνα.

19) Faur, G., & Lascar, S. (1994). *Το θεατρικό παιχνίδι στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο*. (2^η εκδ.). (Μετάφραση Α. Στρομπούλη). Αθήνα: Gutenberg.

20) www.theatrofolia.gr

////////////////////////////////////

Λέσποινα Παπακώστα

Σχόλια σε ένα χωρίο του Sigmund Freud

(Υπότιτλος: «Οι καλλιτέχνες χρειάζονται ψυχανάλυση»)

«Αλλά γιατί να μην μπορεί να φανερωθεί και να διατυπωθεί η πρόθεση του καλλιτέχνη όπως οποιοδήποτε άλλο γεγονός της ψυχικής ζωής; Ίσως αυτό δεν μπορεί να επιτευχθεί στα μεγάλα καλλιτεχνήματα, αν δεν εφαρμοστεί η ψυχανάλυση. Το ίδιο το καλλιτεχνήμα θα πρέπει να καθιστά δυνατή αυτή την ανάλυση, αν αυτό είναι πράγματι η δραστηκή έκφραση των προθέσεων και των παρορμησεων του καλλιτέχνη. Και για να μαντέψω αυτή την πρόθεση, οφείλω βέβαια πρώτα να βρω το νόημα και το περιεχόμενο όσων παριστάνονται μέσα στο καλλιτεχνήμα, άρα να μπορώ να το εξηγήσω. Συνεπώς, ενδέχεται να χρειάζεται εξήγηση ένα τέτοιο καλλιτεχνήμα, και μόνο αφού αυτή πραγματοποιηθεί θα μπορέσω να καταλάβω, γιατί υφίσταμαι μια τόσο βίαιη επίδραση. Τρέφω μάλιστα την ελπίδα ότι αυτή η επίδραση δεν θα μειωθεί, εάν αποβεί επιτυχημένη μια τέτοια ψυχανάλυση».

Sigmund Freud: *Der Moses des Michelangelo* (= *Ο Μωσής του Μιχαήλ Αγγελίου*) (1914, *Gesammelte Werke* 10. Band, 1973 (6. Ausgabe), S. 173-174, σε μετάφραση Γ. Τζαβάρα).

1. Ποια ιδέα υποστηρίζει εδώ ο συγγραφέας;

Ο Σ. Φρόντ υποστηρίζει εδώ ότι ο καλλιτέχνης μέσα από το έργο του εκφράζει τις

προθέσεις του και τις παρορμήσεις του. Όταν συνεπώς αναλύουμε μεγάλα καλλιτεχνήματα, θα πρέπει να εφαρμόζουμε τη μέθοδο της ψυχανάλυσης προκειμένου να διαπιστωθεί η πρόθεση του καλλιτέχνη, όπως οποιοδήποτε άλλο γεγονός της ψυχικής ζωής. Για να αναλυθεί η συγκεκριμένη πρόθεση, θα πρέπει να βρεθεί το νόημα και το περιεχόμενο όσων αναλύονται μέσα στο έργο. Να δοθεί, με άλλα λόγια, μια βαθύτερα εξήγηση όσων ενυπάρχουν.

Από τη στιγμή που θα πραγματοποιηθεί αυτή η εξήγηση μέσω ψυχανάλυσης, θα γίνει φανερό γιατί τα καλλιτεχνήματα ασκούν τόσο βαθιά επίδραση επάνω μας. Σε αυτή την περίπτωση πάντως ο συγγραφέας δεν θεωρεί ούτε ελπίζει ότι η επίδραση θα μειωθεί.

2. Σε ποια θεωρία του Freud βασίζεται αυτή η ιδέα;

Στις αρχές του 1900 μια μικρή ομάδα φοιτητών συσπειρώθηκε γύρω από τον Freud και σύντομα η ψυχαναλυτική του θεωρία άρχισε να κερδίζει έδαφος και να ελκύει την προσοχή. Η σχολή της ψυχανάλυσης εξήγησε τα ψυχικά γεγονότα ως αποτέλεσμα ασυνείδητων ψυχικών δυνάμεων. Οι ψυχαναλυτές δέχονται ότι το συνειδητό του μυαλού μας αποτελεί απλώς την «κορυφή του παγόβουνου» και ότι οι περισσότερες ψυχικές δραστηριότητες είναι ασυνείδητες.

Ο πυρήνας της ψυχαναλυτικής θεωρίας του Freud ήταν η άποψη ότι η προσωπικότητα αποτελείται από τρία μέρη: το Εκείνο, το Εγώ και το Υπερεγώ, καθένα από τα οποία ρυθμίζεται από διαφορετικές αρχές κι έχει μοναδικά χαρακτηριστικά.

Το Εκείνο είναι το μέρος της προσωπικότητας που ελέγχεται από ασυνείδητες ενστικτώδεις ορμές και την αρχή της απόλαυσης και είναι γνωστό ως «πρωτογενής διεργασία της σκέψης».

Το Εγώ είναι το μέρος της προσωπικότητας που ελέγχει την ταυτότητα, την προσαρμογή και τις λογικές διαδικασίες σύμφωνα με την αρχή της πραγματικότητας και είναι γνωστό ως «δευτερογενής διεργασία της σκέψης».

Το Υπερεγώ είναι το μέρος της προσωπικότητας που ελέγχει την ηθική κρίση και την ηθική συνείδηση.

Ο συνδυασμός αυτών των τριών χαρακτηριστικών, τα οποία συνθέτουν την προσωπικότητα ενός ανθρώπου και και επέκταση ενός καλλιτέχνη, επιδρούν στο τελικό αποτέλεσμα και εκφράζουν τη γενική ψυχοσύνθεσή του. Άρα μέσα από την ανάλυση κάθε καλλιτεχνήματος μπορούμε να εξαγάγουμε ανάλογα συμπεράσματα για τις βαθύτερες προθέσεις του καλλιτέχνη. Κι αφού αναλυθεί το βαθύτερο νόημα κάθε καλλιτεχνήματος, θα είναι πιο εύκολο να εξηγηθεί η επίδρασή του επάνω μας.

3. Πόσο επίκαιρη και πόσο παρωχημένη είναι αυτή η άποψη;

Μολονότι η θεωρία του Freud για την προσωπικότητα βρίσκεται στον πυρήνα της ψυχαναλυτικής θεωρίας, οι ιδέες του επεκτάθηκαν σχεδόν σε κάθε τομέα της ανθρώπινης εμπειρίας.

Αλλά όσο σπουδαίος και αν ήταν ο Freud, δεν είχε την τελευταία λέξη σχετικά με την ψυχαναλυτική θεωρία. Ακόμα και πριν από το θάνατό του υπήρξαν οπαδοί του που είχαν αρχίσει να αναθεωρούν και να

επεκτείνουν τις ιδέες του προς καινούριες κατευθύνσεις. Σπουδαίοι ψυχολόγοι όπως οι Carl Jung, Alfred Adler, Karen Horney, Erik Erikson, Abraham Maslow, Carl Rogers, Gordon Allport, Raymond Catell, H.-J. Eysenck κλπ. βασίστηκαν στη θεωρία του Freud με στόχο να την διευρύνουν και να αναπτύξουν τις δικές τους θεωρίες.

Ο ίδιος ο Sigmund Freud έδειξε ιδιαίτερο πνευματικό σθένος στην προσπάθειά του να εμμείνει στις απόψεις του παρά τις έντονες επικρίσεις. Είχε όμως και πολλά αρνητικά σημεία, στα οποία βασίστηκαν οι επικριτές του προκειμένου να αναδείξουν ως αβάσιμες τις απόψεις του. Ο διάσημος ψυχολόγος υπέφερε από κατάθλιψη, από αμφιβολίες για τον εαυτό του και συχνά θεωρήθηκε υπερόπτης και πείσμων.

Σε καμιά περίπτωση όμως δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε το έργο του εξαιτίας αυτών των προσωπικών χαρακτηριστικών. Ο Freud υπήρξε μια σημαντική μορφή στον τομέα της Ψυχανάλυσης. Άνοιξε τον δρόμο στους υπόλοιπους κι αυτοί βασίστηκαν στο έργο του για να εξελίξουν την Ψυχολογία ακόμα περισσότερο.

Είναι εύλογο ότι η ψυχαναλυτική θεωρία του Freud όσο και οι νεότερες τεχνικές παρουσιάζουν τόσο πλεονεκτήματα όσο και μειονεκτήματα. Στην εποχή μας είναι τόσο πολλοί οι ψυχολόγοι και τα ευρήματά τους, ώστε μπορούμε να πούμε ότι η Ψυχολογία έχει εξελιχθεί σε μεγάλο βαθμό από τον καιρό του Freud και η άποψή του μπορεί να εκληφθεί ως παρωχημένη. Είναι όμως εύλογο να γίνεται ακόμα αναφορά στις θεωρίες του μεγάλου αυτού ψυχολόγου, να ασκείται κριτική στο έργο του όσο σε κανέναν άλλο ψυχολόγο και να είναι το πρώτο όνομα που απαντάται διεθνώς όταν αναφέρεται η ψυχανάλυση. Άρα οι ιδέες του μπορούν να θεωρηθούν ιδιαίτερα επίκαιρες.